SVESKA 7-8 • KOLO III

Društveni plan razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. godine

INTERNATIONAL LABOUR OFFICE

BIBLIOTEKA SAVEZNE SKUPŠTINE

III KOLO
SVESKA 7-8

RECEIVED
10 APR 1967
Acquisitions
Section

14,6.

BIBLIOTEKA SAVEZNE SKUPŠTINE

Redakcioni odbor

Jovan MARINOVIĆ (predsednik), Jovo UGRČIĆ,
Milija RADOVANOVIĆ, Drago VUČINIĆ,
Boža PAVLOVIĆ, dr Dušan JURIĆ, Marjan VIVODA,
Aleksandar SOKORAC, Voja DAKOVIĆ,
Mirko SARDELIĆ, Božidar ĐUROVIĆ, Branko KOSTIĆ,
Dragoljub ĐUROVIĆ, Jovan ŠĆEKIĆ, Milovan BUZADŽIĆ,
Antonije ISAKOVIĆ

Urednik

Dragoljub ĐUROVIĆ

RECEIVED
10 APR 807

Izdaje

Sekretarijat za informativnu službu Savezne skupštine

Izdavač

Prosveta, izdavačko preduzeće
Beograd, Dobračina 30

Štampa

Vojno štamparsko preduzeće
Beograd, Mije Kovačevića 5

INTERNATIONAL LABOUR OFFICE
CENTRAL LIBRARY AND
DOCUMENTATION BRANCH

Ler Yugoslavia. Savezna Skupština-66

Društveni plan
=
razvoja Jugoslavije
od 1966. do 1970.
godine

Beograd 1966

04596 16191 23 JUN 1967

INTERNATIONAL LABOUR OFFICE
CENTRAL LIBRARY AND
DOCUMENTATION BRANCH

Dugoročni plan Jugoslavije od 1966. do 1970. godine

Izdaje
Sekretarijat za informativnu službu Savezne skupštine

Izdavač
Prosveta, izdavačko preduzeće
Beograd, Dobračina 30.

Štampa
Vojno štamparsko preduzeće
Beograd, Mije Kovačevića 5

23 JUN 1967
16191

Uvodna napomena

16191

Na osnovu člana 208. stav 3. Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, a u skladu sa zaključcima zajedničke sednice Saveznog i Privrednog veća Savezne skupštine od 7. i 8. oktobra 1965. godine, odlukom Savezne skupštine obrazovana je Komisija za izradu srednjoročnog plana privrednog i društvenog razvoja Jugoslavije. U Komisiju su imenovani odnosno izabrani sledeći članovi: za predsednika Kraigher Sergej, savezni poslanik — član Saveznog veća; iz redova saveznih poslanika: Bole Anton, Dugonjić Rato, Griličkov Aleksandar, Jojkić Đurica, Kapetanović Hajro, Komar dr. Slavko, Popit Franc, Simić Tankosava, Skerović Velizar i Svabić Mihajlo — članovi Saveznog veća; Andrić Nikola, Kukoč Ivica, Maksimović Dragiša, Strižak Đorđe i Špika Ivan — članovi Privrednog veća; Vuković Zdravko, — član Prosvetno-kulturnog veća; Jamnicki dr. Ante — član Socijalno-zdravstvenog veća, i Popović Milorad — član Organizaciono-političkog veća; iz redova saveznih sekretara odnosno njihovih zamenika: Džuverović Nikola, savezni sekretar za spoljnu trgovinu, Štajner dr, Rikard, generalni direktor Saveznog zavoda za privredno planiranje, Cerić Vladimir, zamenik saveznog sekretara za finansije, i Hafner Vinko, zamenik saveznog sekretara za industriju i trgovinu; iz redova društvenopolitičkih, naučnih i stručnih rad-

nika: Aleksić dr. Milan, direktor Instituta za spoljnu trgovinu u Beogradu, Arsov Angel, član Izvršnog veća SR Makedonije, Čemerski Angel, sekretar Centralnog komiteta SK Makedonije, Čolanović, dr. Branko, direktor Instituta za ekonomiku industrije u Beogradu, Geržinić Lav, direktor Ekonomskog instituta u Ljubljani, Granfil Toma, član Izvršnog veća SR Srbije, Jamar Mirko, član Izvršnog veća SR Slovenije, Lang dr. Rikard, direktor Ekonomskog instituta u Zagrebu, Lopandić Sreten, član Izvršnog veća SR Bosne i Hercegovine, Marković Milovan, direktor u Saveznom zavodu za privredno planiranje, Miljanić dr. Nikola, guverner Narodne banke Jugoslavije, Pjanić dr. Zoran, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Rukavina Milan, predsednik Centralnog odbora sindikata radnika industrije i rudarstva Jugoslavije, Vranjican Vanja, član Izvršnog veća SR Hrvatske i Đurović Dušan, član Izvršnog veća SR Crne Gore.

Radu Komisije prethodio je dugotrajan posao na sistematizaciji i sređivanju rezultata do kojih se došlo u izučavanju dalje razrade privrednog sistema u sklopu privredne reforme i prethodnih materijala i dokumentacije za izradu društvenog plana federacije i ostalih društveno-političkih zajednica i radnih organizacija.

Pripreme odgovarajućih materijala otpočele su još 1963. godine u sklopu priprema Predloga sedmogodišnjeg plana. Savezna skupština je krajem 1964. godine donela Rezoluciju o smernicama za izradu društvenog plana Jugoslavije za period 1964—1970. i kao osnovne ekonomsko-političke ciljeve i zadatke u narednom periodu utvrdila: stabilan porast životnog standarda, a pre svega lične potrošnje i povećanje učešća ličnih dohodaka u raspodeli nacionalnog dohotka; stabil-

niji porast proizvodnje, intenzivnije korišćenje proizvodnih potencijala i podizanje produktivnosti rada; povećanje razmene, a posebno izvoza intenzivnijim uključivanjem jugoslovenske privrede u međunarodnu podelu rada; ubrzani razvoj nedovoljno razvijenih područja i jačanje uloge neposrednih proizvođača i radnih organizacija u proširenoj reprodukciji. Usvajanjem ove Rezolucije, kojoj je predhodila javna diskusija o osnovnim koncepcijama politike društvenog razvoja do 1970. završen je relativno dugotrajan, složen i obiman rad u kome su učestvovali mnogi faktori privrednog i društvenog života zemlje.

Komisija je primila mnogo predloga, sugestija i primedaba od raznih organa, organizacija i ustanova, komora, stručnih i naučnih institucija, Saveza sindikata i pojedinaca i o njima u toku izrade parcijalnih i celovitih predloga Plana izveštavala Saveznu skupštinu.

Počev od oktobra 1965. pa zaključno sa majem 1966. Savezno izvršno veće i Savezna skupština su se intenzivno bavili razmatranjem projekcija perspektivnog razvoja pojedinih privrednih i društvenih delatnosti za period do 1970. godine na osnovu predhodnih materijala i dokumentacije izrađenih u Saveznom zavodu za privredno planiranje. Razmatranjem pojedinačnih i globalnih projekcija intenzivno su se bavili i odgovarajući odbori svih veća Savezne skupštine. U radu odbora naročito su došli do izražaja napori na traženju takvih puteva i metoda razvoja privrednih i društvenih delatnosti koji osiguravaju optimalni razvoj na bazi intenzifikacije privređivanja i produktivnosti rada. U traženju tih rešenja u odborima su vršena kritička razmatranja dosadašnjih iskustava privrednog razvoja i raz-

voja privrednog sistema. Odbori su dali niz predloga i sugestija koje su bile od značaja za pripremu Nacrta srednjoročnog plana. Posebna pažnja u diskusijama u Saveznoj skupštini i njenim telima posvećena je rešenjima u kompleksu privrednog sistema. Odbori i poslanici su se zalagali da se u raspodeli između privrede i društva merama privredne politike obezbedi radnim organizacijama da raspolažu najvećim delom ostvarenog dohotka. S tim u vezi, traženo je napuštanje administrativnih metoda centralizacije sredstava kao i sprovođenje radikalnijih reformi za osiguranje sredstava opšte potrošnje, koja treba da se povećavaju pod uticajem interesa radnog čoveka. Zatim, da se izgrade stabilni društveno-ekonomski uslovi privređivanja, utvrde trajniji instrumenti raspodele, omogući razvoj slobodnijih ekonomskih odnosa, pre svega, slobodnijeg tržišta i formiranja cena. U sveri proširene reprodukcije poslanici su se zalagali da se radnim organizacijama osigura samostalno donošenje osnovnih odluka u pogledu investicione i razvojne politike, udruživanja, kooperacije i integracije. Traženo je da se što pre dogradi robni, novčani i devizni sistem, politika rezervi i striktno definiše uloga društveno-političkih zajednica u sistemu proširene reprodukcije.

Savezno i Privredno veće Savezne skupštine su na sednici od 12. maja 1966. godine razmatrali Nacrt društvenog plana Jugoslavije za period 1966—1970. I pored niza kritičkih primedbi i sugestija u pogledu nekih stavova poslanici su ocenili da Nacrt predstavlja solidnu osnovu za njegovo definitivno utvrđivanje, pa su odlučili da se Nacrt stavi na javnu diskusiju.

U toku javne diskusije koja je zahvatila sve faktore od federacije do radnih organizacija

razmatrani su svi predlozi Plana sa raznih aspekata stavljane primedbe i davane razne sugestije. Posle završene diskusije i primljenih mišljenja, sugestija i primedaba koje su dostavljane Saveznom zavodu za privredno planiranje, Komisija Savezne skupštine i Savezni zavod za privredno planiranje pripremili su Predlog društvenog plana razvoja Jugoslavije do 1970. godine.

Na sednici Saveznog i Privrednog veća od 5. jula 1966. godine usvojen je Društveni plan razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. godine. Tom prilikom ekspoze o Planu podneo je Petar Stambolić, predsednik Saveznog izvršnog veća.

Sekretarijat za informativnu službu Savezne skupštine izdaje ovu publikaciju sa željom da omogući radnim organizacijama, društveno-političkim zajednicama i ostalim institucijama da se upoznaju sa definitivnim tekstom Društvenog plana i izlaganjem predsednika Saveznog izvršnog veća.

Ekspoze
Petra Stambolića

predsednika Saveznog izvršnog veća

o Predlogu Društvenog plana

razvoja Jugoslavije od 1966.

do 1970. godine na zajedničkoj sednici

Saveznog i Privrednog veća Savezne skupštine

održanoj 5. jula 1966. godine

Eksposé

Petra Stambolića

predsednika Saveznog izvršnog veća

o Predlogu Društvenog plana
razvoja Jugoslavije od 1966.
do 1970. godine na zajedničkoj sednici
Saveznog i Privrednog veća Saverne skupštine
održanoj 5. jula 1966. godine

Drugovi i drugarice poslanici,

Savezna skupština odlučuje u ovom zasedanju o predlogu Društvenog plana razvoja Jugoslavije do 1970. godine. Dozvolite mi da najpre ukažem na dva bitna obeležja ovog dokumenta.

Prvo, predlog plana koji je pred vama predstavlja sintezu dosadašnjih i budućih napora za daljni materijalni razvoj, za razvoj sistema privređivanja i socijalističkih odnosa u našoj zemlji; i drugo, osnovni zadaci privredne reforme utvrđeni zaključcima VIII kongresa SKJ i skupštinskim rezolucijama kao i ostalih političkih dokumenata prihvaćenih u poslednje vreme, izraženi su u društveno-ekonomskim ciljevima i proporcijama predloženog plana za naredni srednjeročni period.

Sadašnju etapu našeg razvoja karakterišu svestrani napori za modernizaciju i veću intenzivnost celokupne ekonomike, za bolje uslove života i rada, za stabilnije uslove privređivanja, za unošenje novih kvaliteta u društveni i politički život i za još potpuniju afirmaciju samoupravnih i socijalističkih odnosa u razvoju zemlje. Dostignuti stepen razvoja proizvodnih snaga i društvenih odnosa, ne samo da omogućava, već neodložno traži savremeniju organizaciju privrede, skladniju politiku razvoja i racionalnije privređivanje na bazi moderne tehnike i visoke produktivnosti rada. U takvim uslovima naša privreda može da zauzme odgovarajuće mesto u međunarodnoj podeli rada.

Naš razvoj u narednom periodu polazi od već postignutih rezultata materijalnog i društvenog razvoja zemlje, od dostignuća koja čine osnovu daljeg dinamičnog i skladnijeg razvitka.

Dozvolite mi da iznesem samo nekoliko važnijih podataka. Od završetka rata do danas ostvarili smo prosečni godišnji porast nacionalnog dohotka od 7 %. Industrija je postigla 7,5 puta veću proizvodnju u odnosu na predratni nivo i postala osnovni nosilac ekonomskog progresa zemlje. Učešće poljoprivrednog stanovništva smanjeno je u toku dve decenije od 75 % na 47 % ukupnog broja stanovnika. Samo za poslednjih 12 godina 2,5 miliona ljudi prešlo je sa sela u grad.

Iz godine u godinu proizvodnja je bila sve intenzivnija. Na primer, sadašnji godišnji porast proizvodnje električne energije veći je od celokupne godišnje proizvodnje pre rata. Izvoz je dostigao vrednost od preko milijardu dolara i danas je 2,5 puta veći od izvoza ostvarenog u 1956. godini. U početnim godinama izgradnje porast produktivnosti je samo sa 10 % uticao na stopu povećanja proizvodnje, dok poslednjih nekoliko godina produktivnost utiče sa preko 50 %.

Ovakav dinamičan razvoj privrede omogućio je značajno povećanje životnog standarda, tako da su za poslednjih deset godina realni lični dohoci porasli za dva puta. Takvo povećanje prihoda imalo je za posledicu i veću potrošnju.

Pre 10 godina svaki naš stanovnik trošio je oko 11 a sada preko 20 kg šećera, a kod tekstila ranije 10 a sada preko 20 m².

Evo kako su, na primer, rasli realni lični dohoci izraženi u vremenu potrebnom za kupovinu nekih roba: u 1956. godini za kilogram polubelog hleba trebalo je u proseku raditi 52 minuta, a prošle godine svega 25; za kilogram šećera sada je potrebno u proseku 53 minuta rada, prema 2,46 časova u 1956. godini; za štof za muško odelo potrebno je svega trećina radnog vremena od nekadašnjih 93 časa; za par muških kožnih cipela potrebno je 17 časova umesto 53 časa; za kupovinu jednog radio-aparata 118 časova, umesto 700, itd. itd.

U oblasti prosvete redovnim školovanjem bilo je 1956. godine obuhvaćeno oko 77 % generacija između 7 i 14 godina, a sada je ovim školovanjem obuhvaćeno

oko 92 %. Pre 10 godina samo 17 % generacije između 13 i 18 godina, bilo je obuhvaćeno školovanjem, a danas 32 %. U 1956. godini na 10.000 stanovnika bilo je 39 studenata, a sada je oko 94. Ukupno se danas školuje oko 185.000 studenata.

Značajni rezultati postignuti su i u zdravstvu. Stopa smrtnosti dece smanjena je od 9,8 % u 1956. na 7,2 % u 1965. godini. Prosečan vek života povećan je u poslednjoj deceniji od oko 58 na oko 64 godine. U 1956. godini jedan lekar dolazio je na 2.000 a sada na 1.100 stanovnika. Slični su rezultati u komunalnoj privredi, kao i u ostalim oblastima društvene potrošnje.

Ovih nekoliko podataka govori o posebno ubrzanom, impozantnom razvoju u poslednjoj deceniji. Rezultati razvoja u tom periodu unose optimizam kod radnih ljudi i veru u dalji uspešan razvoj, a sa druge strane govore da mi danas imamo jednu drugu privredu, da današnju našu ekonomsku politiku ne određuju neke prolazne teškoće već dostignuti nivo razvoja.

U dosadašnjem periodu društveni planovi su bili opterećeni nedostacima našega sistema, u kome nije u dovoljnoj meri dolazio do izražaja neposredni uticaj proizvođača na tokove društvene reprodukcije. U tim uslovima, kada se najveći deo akumulacije poreski zahvatao i centralizovano preraspoređivao, planovi se nisu mogli u punijoj meri zasnivati na objektivnim tržišnim kretanjima, i na taj način doprinositi usklađivanju svih napora radi ostvarivanja optimalnih mogućnosti razvoja. Naprotiv, u takvim uslovima i sami planovi su postajali faktor poremećaja.

Privrednom reformom stvaraju se uslovi da se svi nosioci ekonomskih oblika usmere na najbolje korišćenje raspoloživih mogućnosti. U intenzivnijoj proizvodnji koja odgovara razvijenijoj privredi, planiranje razvoja postaje potreba samih radnih organizacija i neposrednih proizvođača. Novi sistem planiranja treba da omogući da sve naše akcije usmeravanja u uslovima razvijenijih oblika tržišne privrede budu usklađeni sa interesima neposrednih proizvođača.

Naši planovi, prema tome, treba da podstiču zainte-

resovanost radnih kolektiva za povećanje dohotka i da u tim okvirima, a na osnovu naučnih predviđanja ekonomskih zakonitosti, određuju ciljeve i pravce razvoja.

Predloženi plan, upravo zato što sadrži značajne elemente novog načina planiranja, što se zasniva na novim odnosima u raspodeli i novim rešenjima u privrednom sistemu koja su uvedena ili će se uvesti, postaje značajan faktor stabilnosti u privrednom životu.

Drugarice i drugovi poslanici, u proteklom periodu, naročito poslednjih godina, obavljen je obiman rad na usavršavanju društveno-ekonomskog sistema.

Promene, izvršene merama privredne reforme, unele su nove kvalitete u našu ekonomiju. Izmenjeni su odnosi cena na domaćem tržištu i instrumenti razmene sa inostranstvom, ukinute su ili smanjene mnoge obaveze radnih organizacija i radnih ljudi prema zajednici, osetno je smanjen obim subvencija privredi. Ovim promenama privredni sistem je postao jedinstveniji i više prilagođen društvenom samoupravljanju i robnom karakteru društvene privrede. Isto tako stvoreni su uslovi za samostalniji razvoj privrednih i društvenih delatnosti.

Doneti su ili se nalaze u završnoj fazi rada propisi i iz drugih veoma značajnih područja razvoja sistema čije smo principe već ranije utvrdili. To su devizni i spoljnotrgovinski sistem, sistem društvenog planiranja, sistem formiranja i društvene kontrole cena, sistem proširene reprodukcije, monetarno kreditni i bankarski sistem, mehanizam finansiranja društveno-političkih zajednica i drugih.

Ova rešenja daju našem sistemu obeležje jednog savremenog načina privređivanja a to je i uslov ne samo da se intenzivnije uključujemo u međunarodnu podelu rada već i da efikasnije i ekonomičnije poslujemo. Takve promene u našoj društvenoj strukturi i dalji razvoj samoupravljanja vode ka istorijskom putu sve većeg oslobađanja stvaralaštva radnih ljudi.

Svakako da predstoji rad na usavršavanju još nekih

područja sistema, posebno u oblasti socijalnog osiguranja.

Bitka za intenzivnije privređivanje u radnim organizacijama nužno će se voditi na svakom radnom mestu a njena efikasnost zahteva bitno unapređenje i dalje usavršavanje raspodele u svakoj radnoj zajednici. To je i široko područje upornog i sistematskog rada, borbe za svest ljudi, za slamanje otpora — područje aktivnosti za svakoga, ali istovremeno i prvorazredno pitanje daljeg razvoja.

Unošenjem trajnih elemenata stabilizacije u celokupni naš razvoj stvaraju se uslovi u kojima treba da dolazi do punog izražaja osnovni motiv privređivanja: da se u okvirima stvarno zarađenog dohotka svaki uspeh u povećanju produktivnosti rada mora neposredno odraziti na poboljšanje materijalnog položaja radnih ljudi u njihovim kolektivima i društveno-političkim zajednicama. I tek u tim uslovima dobijamo sigurnije garancije da samoupravni odnosi neće moći da budu narušavani raznim atacima na društvenu raspodelu u vidu inflacije, budžetske ekspanzije, deficitarnog finansiranja opšte potrošnje, proizvoljnih proizvodno-investicionih poduhvata faktora van privrede, i tako dalje.

Iako je Predlog plana u suštini već usaglašen novim načelima privrednog sistema, u njemu ipak još nisu mogle da budu izražene sve tendencije u materijalnim i društvenim kretanjima, koje će se neminovno ispoljiti u narednom periodu.

Računajući činjenicom da nam reforma otvara puteve optimalnog korišćenja svih raspoloživih mogućnosti, mi takođe ne gubimo iz vida i teškoće prilagođavanja privrede novim uslovima. Razume se da će biti neophodan određeni period da se još bolje koriste materijalne i ljudske mogućnosti.

Značajnije promene u našem privrednom sistemu i osetno ograničavanje elemenata administrativnog regulisanja, otvorili su proces u kome je privreda počela da ispoljava nove kvalitete u svom poslovanju. Sve više je vidljiva težnja preduzeća za modernizacijom proiz-

vodnje, za razvijanjem svestrane integracije, za međusobno usklađivanje proizvodnih programa, kao i za bržim uključivanjem u svetsko tržište.

Pri relativnom usporavanju tempa porasta proizvodnje, sa čime se, dobrim delom i računalo, ostvareni porast društvenog proizvoda posle reforme zasnivao se u celini na povećanoj produktivnosti rada. Dalje, smanjen je obim investicija i budžetske potrošnje, uz istovremeni porast učešća privrede u ostvarenom dohotku. Zabeležen je takođe značajan porast razmene sa inostranstvom. Postepeno se prevazilazi privremeni pad životnog standarda do koga je došlo prvih meseci posle sprovođenja reforme. Uprkos sužavanja globalne unutrašnje potrošnje, kretanje cena i troškova života još uvek pokazuju prisustvo određene robno-novčane neravnoteže na pojedinim sektorima robne razmene.

Očigledno je da neka žarišta nestabilnosti, koja se nalaze u samom sistemu raspodele i raspolaganja sredstvima, u kreditnom i monetarnom mehanizmu, još uvek nisu potpuno prestala da dejstvuju.

Pred nama je sada daljnja značajna etapa u sprovođenju reforme. Zadatak se, pre svega, sastoji u proširenju dejstva ekonomskih zakonitosti na unutrašnjem tržištu i u liberalizaciji razmene sa inostranstvom. Za to je u narednom periodu potrebno osigurati stabilnost instrumenata privrednog sistema, zdravu monetarno-kreditnu politiku, formiranje i efikasno korišćenje društvenih rezervi, uključujući i devizne. U novim uslovima, kad najvećim delom društvenih sredstava raspolažu radne organizacije, nužno je iznalaziti takva rešenja koja će ubrzati i podsticati ekonomski motivisanu cirkulaciju društvenih sredstava.

Otuda predstoji zadatak da se i posle donošenja ovoga plana stalno i svestrano prate privredni tokovi kako bi se na osnovu kretanja u privredi razvojna politika usklađivala s raznim materijalnim mogućnostima i potrebama neposredne prakse.

Drugarice i drugovi,

Smatram za potrebno da istaknem veoma značajnu

aktivnost na izradi plana Saveznog zavoda za privredno planiranje, glavnog nosioca ovoga zadatka rad skupštinske Komisije za plan, zatim doprinos drugih skupštinskih tela, radnih organizacija, privrednih komora, sindikata i drugih društvenopolitičkih organizacija, kao i pojedinaca koji su svojim predlozima učestvovali u širokoj javnoj diskusiji o planu.

Koliko je ovaj posao bio opsežan i temeljan dokaz je i to da je u izradi plana prethodio stručni pripremni rad, na osnovu mnogobrojnih naučnih stručnih studija u kojima su sagledani uslovi budućeg razvoja i analizirani razni problemi u proteklom periodu. Naime, kao što znamo, dosadašnji razvoj ostavio nam je u nasleđe značajna dostignuća i proizvodne mogućnosti ali i mnoge nerešene probleme. Kad to kažem, onda imam u vidu da su u proteklom periodu postignuti krupni rezultati u proizvodnji, potrošnji, zaposlenosti i izvozu, ali da je istovremeno preovladavala i prenapregnuta raspodela nacionalnog dohotka uz relativno zaostajanje životnog standarda i uz veoma snažno prisustvo elemenata ekstenzivnosti, autarhičnosti i inflatorskih tendencija.

Prilikom razmatranja budućeg razvoja često se postavljalo pitanje realnosti predloženih rešenja u planu, odnosno da li je on prenapregnut i obrnuto, ne bi li se njime moglo predvideti još veći razvoj?

Ovom pitanju Savezno izvršno veće poklonilo je posebnu pažnju. Cenећi sve neophodne elemente za stabilan porast i realne mogućnosti daljeg razvoja, kao što su: dostignuti stepen razvoja, često već izvršenih i usvojenih daljih promena u privrednom sistemu, kao i početne pozitivne rezultate sprovođenja reforme, došli smo do zaključka da je u narednom periodu moguće i dalje ostvarivati intenzivan društveno-ekonomski razvoj. Takva ocena izražena je i u predloženoj stopi rasta i osnovnim ciljevima koji su postavljeni reformom i ovim planom.

Sumirajući efekte dejstva svih ovih elemenata, kao polazne osnove plana, uvereni smo da će u njegovom ostvarivanju preovladati novi duh u privređivanju, od-

nosno ono što mi jednostavno nazivamo intenzivnije privređivanje.

Prema tome, danas nije više održiva politika ekstenzivnog razvoja, zasnovana na preterano visokim stopama akumulacije i gomilanja radne snage, na deficitnom platnom bilansu i nestabilnom tržištu uz visoki nivo i preširoki front investicija, a istovremeno u zaostajanju ličnog i društvenog standarda. Zbog toga su i nerealni zahtevi da se planom predvide izrazito visoke stope rasta, ne bi li se tako obezbedila veća investiciona, opšta i lična potrošnja.

Svako prekoračenje granica ostvarenog dohotka onemogućeno je našim privrednim sistemom, pre svega merama privredne reforme. Otuda bi plan, koji bi polazio od ovakvih, prevaziđenih pretpostavki praktično izgubio tlo pod nogama. To bi bilo štetno, jer bi pothranjivalo iluzije o budućoj potrošnji na osnovu sadašnjih nerealnih želja. U stvari, to bi slabilo inicijative za stvarno unapređenje proizvodnje, ubrzo bi se pokazalo da se ekstenzivnim putem željeni rezultati uopšte ne mogu ostvariti, odnosno da se upravo tim putem propuštaju mogućnosti da se intenzivnim privređivanjem postigne čak i više nego što se predvidelo.

Osiguranje uslova za realizaciju stabilizacione politike u Planu izražava se u tome da se pri predviđenoj stopi rasta nacionalnog dohotka od 7,5 do 8,5 računa sa povećanjem društvenih bruto privrednih investicija u osnovna sredstva za 6 do 7% i izdataka opšte potrošnje za 3–4%. U ovako postavljenim odnosima, nalazi se i prostor za stvaranje većih robnih, deviznih i novčanih rezervi, kao neophodnih preduslova jačanja stabilnosti. Planom se obezbeđuje da svi vidovi potrošnje, a naročito investicione i opšte ostanu u okvirima realnih materijalnih mogućnosti, odnosno predviđa se takvo povećanje ovih vidova potrošnje, koje bi bilo ispod stopa rasta ostvarene proizvodnje.

Oko svih ovih pitanja još ima dosta neshvatanja. Ona proističu iz načina gledanja na probleme raspodele. Još uvek ima statičkog gledanja na odnose između proste i proširene reprodukcije, pri čemu se deo društvenog

proizvoda, koji se izdvaja za investicije, sasvim šablonski suprotstavlja ostalim vidovima potrošnje. Iz ovoga se, zatim, izvlače zaključci, da će privredni razvoj biti usporen ako se poveća lični i društveni standard, odnosno obrnuto, da se borba za standard može voditi jedino restrikcijom investicione potrošnje.

Ovakav način gledanja samo je posledica ranije etatističke prakse u raspodeli. Ukoliko su više bila ograničena prava neposrednih proizvođača u raspolaganju društvenim sredstvima, utoliko je više izgledalo da je suština u tome koliko će se investirati na račun standarda, odnosno koliko će se više izmuditi sa standard na račun investicija.

U meri u kojoj će se afirmisati raspolaganje društvenim sredstvima od strane neposrednih proizvođača, ceo problem će se postavljati u sasvim drukčijem vidu. Investicije će sve više predstavljati sastavni deo borbe neposrednih proizvođača za poboljšanje uslova života i rada. Investiraće se za to da bi se poboljšao organski sastav sredstava, da bi se modernijom tehnologijom podigla produktivnost rada i time obezbedili uslovi za porast ličnih dohodaka i dugoročni prosperitet radnih ljudi. Porast ličnih dohodaka postaće još značajniji pokretač daljih poduhvata za unapređenje proizvodnje i povećanje zaposlenosti.

Zbog toga predlog Društvenog plana dosledno razrađuje mere, započete u prošloj godini, koje imaju za cilj odlučno jačanje neposrednih proizvođača i njihovih radnih organizacija u raspolaganju društvenim sredstvima. Novi položaj proizvođača u društvenoj raspodeli stvara uslove za intenziviranje proizvodnje i investicija, tako da se pri nižoj stopi ulaganja i smanjenju učešća akumulacije u nacionalnom dohotku može i dalje da ostvaruje dinamičan razvoj.

Dostignuti stepen proizvodnih snaga i deetatizacija sredstava društvene reprodukcije bitni su element tempa i kvaliteta budućeg razvoja i efikasnijeg korišćenja investicionih sredstava. Od oko 90 milijardi novih dinara, koliko će se u narednom periodu uložiti u osnovne fondove privrede oko 41 milijarda, biće na neposrednom

raspolaganju radnih organizacija, 22 milijarde poslovnim bankama, dok će federacija i republike raspolagati sa oko 26 milijardi dinara.

Ovakvo, još uvek relativno znatno učešće države, posebno federacije, u proširenoj reprodukciji, koja u ukupnim proizvodnim investicijama u ovom periodu učestvuje sa oko 22%, predstavlja nasleđe koje nam je ostavio dosadašnji razvoj proizvodnih snaga i društveno-ekonomskih odnosa. To odražava kako potrebe da se u narednom periodu odvajaju sredstva za razvoj nedovoljno razvijenih područja i ostvare krupna kapitalno-intenzivna ulaganja u energetiku, proizvodnju metala, kao i za dovršenje osnovne mreže magistralnih saobraćajnica, tako i odsustvo sistemskih rešenja i organizacionih pretpostavki kojima bi se osigurala realizacija ovih projekata bez tako značajnog učešća države.

U takvoj situaciji morali smo da se energično suprotstavimo brojnim zahtevima za dalje proširenje investicionih aranžmana federacije. Dužni smo, naprotiv, da striktno ograničimo izvore sredstava faktora van privrede na sistemom utvrđene doprinose i poreze i da onemogućimo svaku dalju preraspodelu na štetu dohotka radnih organizacija.

Zbog nedovoljnih prihoda za pokriće predviđenih rashoda saveznog budžeta, koji su naknadno uvećani radi povećanja budžetske dotacije nerazvijenim republikama i područjima, kao i povećanih rashoda na narodnu odbranu i potrebe stvaranja obrtnih sredstava saveznog budžeta, kao što vam je poznato, našli smo se u situaciji da rešavamo pitanja bilansa federacije. Savezno izvršno veće smatra da je uravnotežen savezni budžet i jedna od značajnih pretpostavki za uspešno ostvarenje ciljeva reforme, odnosno za realizaciju osnovnih zadataka Plana. Zbog toga se veće odlučilo da za 2% smanji sve planirane rashode federacije, uključiv i investicionu potrošnju. Uprkos tome, pokazalo se da je neophodno za uravnoteženje saveznog budžeta zadržavanje dela doprinosa i poreza koji su kao privremeni instrumenti uvedeni sa važnošću do kraja ove godine.

Posle ovih rešenja, ostali su samo neki problemi iz oblasti socijalnog osiguranja, čije je proučavanje i priprema rešenja u toku.

Produženjem važnosti dopunskog poreza na promet u visini od 2% i 1% dopunskog doprinosa iz ličnih dohodaka, rešava se ne samo deficit saveznog budžeta, već se i republikama omogućava saniranje vodoprivrednih problema i povoljniji uslovi za finansiranje obrazovnih ustanova.

Preduzimajući ove mere, uvereni smo da nije pređena granica koja bi mogla da dovede u pitanje sposobnost privrede da rešava osnovne probleme prelaznog perioda i ostvaruje ciljeve reforme i Plana. Isto tako uvereni smo da dalje promene u odnosima raspodele mogu biti vršene samo u korist radnih organizacija, a nikako u pravcu sužavanja njihove materijalne baze. Naša orijentacija mora biti dalje smanjenje obima investicija koje se finansiraju iz saveznih sredstava i svođenje funkcije države u oblasti proširene reprodukcije na meru i metode utvrđene odlukama Savezne skupštine.

Drugarice i drugovi poslanici,

Srednjoročni plan predviđa znatno brži porast standarda, povećanje ličnih dohodaka za 50% do 1970. godine. To je impozantan poduhvat i predstavlja osnovni društveno-ekonomski i politički cilj našeg razvoja.

Povećanje standarda nije za nas samo socijalno i političko pitanje, već sastavni deo onih činilaca koji treba da dejstvuju u pravcu daljeg povećanja proizvodnje i višeg nivoa privređivanja u celini.

Značaj materijalne zainteresovanosti dolazi naročito do izražaja u borbi za višu produktivnost. U narednih pet godina oko 70% povećanja proizvodnje treba da se ostvari na bazi produktivnosti rada. U okviru predviđenog porasta produktivnosti sve pretežniji značaj treba da dobiju kvalitativni faktori, kao što su, dobra organizacija rada, primena savremene nauke i tehnike, poboljšanje kvalifikacione strukture zaposlenih, stimulativno nagrađivanje u radnim organizacijama itd. U

dosadašnjem periodu ovi faktori su u manjoj meri uticali na porast produktivnosti i pretežni značaj je imala tehnička opremljenost.

Porast ličnih dohodaka, s kojim se računa u narednom petogodišnjem periodu, dovešće do osetnih promena u strukturi potrošnje. Zbog toga se u Planu računa i sa odgovarajućim pomeranjima u strukturi proizvodnje, a pre svega sa odgovarajućim uticajem sve šire međunarodne razmene na asortiman i kvalitet proizvoda na domaćem tržištu.

Osnovna pretpostavka budućeg razvoja je svestrano uključivanje u međunarodnu podelu rada. Otvaranje naše privrede prema svetskom tržištu istovremeno znači njeno racionalno podvrgavanje uticajima visoke produktivnosti i modernih metoda privređivanja u razvijenijim zemljama. Nisu tu u pitanju samo napori da se većim izvozom obezbeđuju devizna sredstva za uvoz roba kojima će se obogaćivati domaće tržište, već i smelije odmeravanje naše privrede sa ekonomikama više produktivnosti, kao i njeno šire povezivanje sa inostranstvom.

Zbog toga ocenjujemo da bi u narednom periodu prosečni godišnji porast izvoza mogao da iznosi između 13 i 15%, a povećanje uvoza između 10 i 12%.

Mislim da su u najširim krugovima u privredi već pobedila shvatanja o potrebi uključivanja u međunarodnu podelu rada i da su u osnovi savladane autarhične koncepcije. Za nas, za našu zemlju ovo se u narednom periodu postavlja kao pitanje od koga zavisi i tempo razvoja, i efikasnost privređivanja i povećanje životnog standarda.

Drugarice i drugovi poslanici,

Brži razvoj nedovoljno razvijenih republika i pokrajina predstavlja jedan od važnih društveno-ekonomskih ciljeva u narednom periodu. Merama srednjeročnog plana predviđa se ostvarenje politike bržeg razvoja ovih područja nego što je prosečni tempo porasta jugoslovenske privrede u celini. Savezno izvršno veće ocenjuje da će se na taj način zaustaviti tendencija produblji-

vanja razlika u stepenu razvoja ovih područja u odnosu na zemlju u celini, koja je inače postojala u dosadašnjem periodu.

To je svakako novi i značajan kvalitet naše politike ubrzanog razvoja nedovoljno razvijenih područja.

Za ostvarivanje ovih načela predviđene su brojne mere ekonomske politike. Među njima je svakako najvažnije donošenje zakona o Fondu za razvoj privredno nerazvijenih republika i krajeva i zakon o sredstvima ovoga Fonda. Pored toga, predviđeno je da se celokupni mehanizam postavlja na daleko široj i ekonomski motivisanoj platformi, a ne samo na jednom izvoru kao što je Fond za razvoj.

Dostignuti stepen razvoja nedovoljno razvijenih republika i pokrajina predstavlja solidnu osnovu za dalje ubrzavanje ekonomskog uspona ovih područja.

Industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini porasla je prema predratnoj za 8,5 puta, u Makedoniji za 15 puta, u Crnoj Gori za 40 puta, na Kosovu i Metohiji za 5 puta.

Nacionalni dohodak Bosne i Hercegovine i Makedonije po stanovniku u 1964. godini bio je nešto iznad, a Crne Gore približan nivou nacionalnog dohotka po stanovniku Hrvatske iz 1956. godine ili postignutom nacionalnom dohotku po stanovniku Srbije u 1960. godini.

U 1947. godini učešće industrije u nacionalnom dohotku nerazvijenih područja iznosilo je svega 19% a u dohotku razvijenih 26%. U 1964. godini je to učešće praktično izjednačeno i iznosilo je oko 42% na oba područja. Dohodak po stanovniku u privredno nedovoljno razvijenim područjima dostigao je u 1964. godini iznos koji je prosečno u celoj Jugoslaviji ostvarivan u 1957. godini.

Prema intencijama Plana, ova područja treba da se razvijaju za najmanje dva poena brže od razvoja zemlje u celini. Njihov nacionalni dohodak po stanovniku u 1970. godini dostigao bi 63% predviđenog nacionalnog dohotka Jugoslavije u toj godini, odnosno bio bi nešto viši od nivoa nacionalnog dohotka Jugoslavije po sta-

novniku u 1963. godini. Svakako u ovome neće biti položaj svih republika isti. Posebno odstupanje pojaviće se kod AP Kosova i Metohije, gde će ovaj odnos biti nepovoljniji s obzirom na polaznu osnovu.

Imajući u vidu sadašnji razvoj nedovoljno razvijenih republika i krajeva i dostignuti stepen tog razvoja, zatim intencije ekonomske politike za ubrzaniji uspon zemlje u uslovima stabilnosti, kao i posebne mere usmerene na podsticanje napora radnih ljudi i iz ovih područja, realno se može očekivati da će se osnovni ciljevi ekonomske politike za brži razvoj nedovoljno razvijenih krajeva ostvariti u celini. To će obezbediti stvaranje još boljih materijalnih osnova za uspešnije savladivanje ovog, kao što je poznato, dugoročnog problema u našem razvoju.

Drugarice i drugovi, poslanici,

U dokumentima Skupštine i naših najviših političkih foruma utvrđena je naša agrarna politika i to ima poseban značaj za dalji razvoj poljoprivrede. Želeo bih da se ukratko osvrnem na ulogu i njeno mesto u predloženom Planu.

Ceo naš dosadašnji razvoj jasno je pokazao da je poljoprivredna proizvodnja zaostajala i da je stanje u poljoprivredi presudno uticalo, pored ostalog, i na ukupni privredni razvoj. Poljoprivreda je često bila uzrok raznih poremećaja na tržištu, porasta cena i troškova života, kao i nestabilnih uslova privređivanja ostalih privrednih grana. Jedan od osnovnih faktora privredne nestabilnosti proizilazio je iz nepovoljnog ekonomskog položaja poljoprivrede.

Promenama u odnosima cena, kao i drugim merama ekonomske politike donetim u okviru privredne reforme, stvoreni su uslovi da se i poljoprivreda kreće ubrzano ka modernizaciji i industrijskom načinu proizvodnje, uvođenjem savremene tehnike, tehnologije i organizacije rada. Ovo se posebno odnosi na društvena gazdinstva. Pored toga, podržava se i brži razvoj i intenzifikacija proizvodnje i na individualnim gazdinstvima.

Poseban značaj za brži razvoj poljoprivredne proiz-

odnje u celini, a posebno na individualnim gazdinstvima u kooperaciji inače znatno šire uključivanje u proizvodnu saradnju ne samo zadruga, već i poljoprivrednih dobara, kombinata, industrijskih preduzeća, trgovine i dr.

Smatram da s pravom od poljoprivrede možemo očekivati realizaciju Planom predviđenih zadataka, jer su stvorene sve neophodne institucionalne i materijalne pretpostavke za prevazilaženje njenog zaostajanja i brže napuštanje ekstenzivnog načina privređivanja.

Našu pažnju takođe posebno zaslužuje dalji razvoj turističke privrede. Naime, mi smo utvrdili nesumnjive komparativne prednosti turizma i njegov mogući doprinos uravnoteženju platnog bilansa i stvaranju uslova za konvertibilnost dinara.

Osim toga, turizam kao veoma kompleksna privredna delatnost javlja se i kao faktor razvoja i u drugim oblastima a posebno kao element za poboljšanje ekonomskog položaja stanovništva.

Zbog toga je i u Predlogu plana dato odgovarajuće mesto i značaj budućem razvoju ove delatnosti. Tako se, između ostalog, u cilju brže izgradnje mreže turističkih objekata, koju same radne organizacije ove delatnosti nisu u stanju da obezbede sopstvenim sredstvima, predviđaju i dodatni izvori finansiranja iz sredstava banaka i radnih organizacija ostale privrede, kao i širim angažovanjem inostranih kredita.

U politici zapošljavanja, uzdizanja stručnih kadrova, kao i osposobljavanja privrede i ostalih delatnosti za bržu primenu tekovina savremene nauke i tehnike očekuju nas složeni zadaci.

Problemi zaposlenosti predstavljali su i do sada značajno ekonomsko, socijalno i političko pitanje. Ti problemi imaju posebno mesto i u srednjeročnom planu.

Razume se, sadašnja situacija ne omogućava da se potpuno apsorbuje sva radna snaga koja, pod uticajem snažnih ekonomsko-socijalnih promena u našoj zemlji teži da pređe tamo gde je produktivnost viša i gde su veće mogućnosti zarade. U narednom periodu problemi zapošljavanja ne mogu se rešavati običnim gomilanjem

radne snage i ekstenzivnim razvojem proizvodnje. Zbog toga će priliv nekvalifikovanih radnika sa sela morati da se smanji. Usporavanje, međutim, ovoga priliva neće više predstavljati tako oštar problem kao do sada, jer su danas, a naročito u narednom periodu mogućnosti zarada u poljoprivredi i uslužnim delatnostima znatno povoljnije.

U narednih pet godina predviđeno je da se broj zaposlenih poveća za 500 do 550.000, što znači da će se usporiti tempo zapošljavanja u odnosu na raniji period.

Problemi zaposlenosti mogu se dugoročno i efikasno rešavati samo daljim intenziviranjem privrede, koja će sve više biti u stanju da visokom produktivnošću ostvaruje sve veću akumulaciju, da podstiče razvoj ostalih delatnosti i da na taj način otvara sve mogućnosti zapošljavanja.

Kad govorimo o zaposlenosti, treba istaći, da stručni kadrovi postaju presudni faktor budućeg razvoja.

Sadašnje stanje karakteriše nepovoljna kvalifikaciona struktura kadrova zaposlenih u privredi, a posebno rukovodećih kadrova. Prilično zaostajemo u obrazovanju srednjih kadrova — tehničara, kvalifikovanih i visokokvalifikovanih radnika.

Pod dejstvom reforme i ciljeva plana realni interes radnih organizacija da stalno poboljšavaju stručni nivo zaposlenih, zasnivaće se pre svega, na ekonomskoj osnovi. Ali, svakako biće potrebno savladati otpore i nerazumevanja koja još uvek postoje u zapošljavanju stručnjaka i kvalifikovanih radnika i pomoći radnim organizacijama da uvide značaj ovog pitanja.

Politika razvoja koju smo usvojili pretpostavlja ovladavanje i primenu savremenih dostignuća nauke i tehnike.

Polazeći sa ovog stanovišta i potrebe sistematskog podizanja stručnog znanja kadrova, nužno je racionalnije korišćenje postojećih snaga i kapaciteta, i odstranjivanje zastarelih shvatanja o primeni nauke u praksi.

Novi uslovi privređivanja ne mogu a da ne podstaknu interes radnih organizacija za ulaganje u nauku. Danas već privreda raspolaže mnogo više sredstava i

može to da čini. U uslovima šireg uključivanja u svetsko tržište za same radne organizacije bio bi ozbiljan rizik ako ne bi držale korak s vremenom, ako bi i dalje zaostajale u primeni dostignuća savremene nauke i tehnologije. Uvereni smo da će se radne organizacije orijentisati u tom pravcu — da će razvijati svoje istraživačke službe, udruživati snage sa srodnim organizacijama za unapređenje ovog rada i da će koristiti usluge naučnih ustanova.

Predlog plana predviđa da će se u narednom periodu udvostručiti sredstva za nauku i znatno povećati broj naučnih radnika. Iako se računa da će sredstva za nauku izdvajati pre svega radne organizacije, potrebno je i dalje učešće društveno-političkih zajednica.

Drugarice i drugovi, predlog plana predviđa dalje proširenje materijalne osnove društvenih službi, u skladu s politikom porasta životnog standarda i njihovom sve većom ulogom u privrednom razvoju zemlje.

Izdvajanje sredstava za finansiranje obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalnog osiguranja i drugih vanprivrednih delatnosti, predstavlja znatan napor za našu društvenu zajednicu. Mi smo i do sada, kao što sam već to istakao, ovim delatnostima osiguravali povoljne materijalne pretpostavke za razvoj.

U periodu od 1956. godine do 1965. godine, kada je učešće lične potrošnje u nacionalnom dohotku relativno smanjeno, učešće troškova za obrazovanje je poraslo od 2,6% na 4,6%, učešće troškova zdravstvene zaštite od 4% na 6%, a učešće ukupnih izdataka za invalidske i starosne penzije od 2,6% na 4,6% itd. Znatno su porasla ulaganja u kulturne i druge vanprivredne delatnosti, izuzev nekih vidova socijalne zaštite, čije učešće u nacionalnom dohotku ima tendenciju opadanja.

Iako su izdaci za društvene službe postigli relativno visok nivo, a potrošnja u ovoj oblasti postala bez sumnje visoka, ipak materijalna situacija ustanova društvenih službi još nije zadovoljavajuća. Nedovoljni i negativni efekti visokih izdataka pogotovu se izražavaju u povećanim rashodima za bolovanja koja su u

stalnom porastu, u značajnom povećanju broja invalidskih penzionera, u visokom stepenu osipanja učenika i studenata, u produženom vremenu školovanja, u nedovoljno prilagođenim nastavnim programima, potrebama privrede i javnih službi, itd.

Razlog ovakvom stanju, treba, pre svega, tražiti u neracionalnoj potrošnji, koja, iako po svom obimu prelazi realne mogućnosti privrede i raspoloživa sredstva, ne osigurava efikasno poslovanje ustanova društvenih službi.

Radnim ljudima, zaposlenim u ovim delatnostima postaje sve više očigledno da se suština problema ne sastoji samo u obimu sredstava koja se za ove delatnosti izdvajaju iz nacionalnog dohotka, nego i u načinu raspodele i trošenju tih sredstava.

Nastojanje da i ovu potrošnju saobrazimo našim mogućnostima, ne znači njeno ograničavanje već njenu modernizaciju s tim da principi reforme nađu adekvatnu primenu i u ovim delatnostima, saobrazno specifičnostima njihove organizacije i poslovanja. Nisu, dakle, u pitanju restrikcije nego bolja organizacija trošenja sredstava, zasnovana na novim odnosima koji traže temeljite izmene u sistemu i opštim uslovima poslovanja ovih delatnosti.

Želim posebno da istaknem da se mnoge diskusije o ovim pitanjima još uvek kreću u starim formama organizacije trošenja, sklone da konstituišu prava, ne vodeći računa o sredstvima i o realnim mogućnostima. Očigledno je da rešenja treba tražiti na nov način, u novim odnosima, da bismo osigurali takvo izdvajanje i trošenje ovih sredstava koje će biti u skladu sa stvarnim potrebama radnih ljudi, ali i sa njihovim realnim mogućnostima. Rešenje je u tome da se i ovi oblici potrošnje sve tešnje povezuju sa opštom raspodelom nacionalnog dohotka.

To posebno važi za organizacije i način finansiranja socijalnog osiguranja koje, zasnovano na zakonom konstituisanim pravima i administrativnom izdvajanju sredstava za finansiranje tih prava, samo po sebi nosi nerealnost u odnosu na naše stvarne mogućnosti.

Drugarice i drugovi poslanici,

U naredni period ulazimo s bogatim nasleđem dostignuća u razvoju proizvodnih snaga i samoupravnog sistema. Ali, iz prošlosti ostalo nam je i mnogo problema.

Suština teškoća daljeg razvoja je u tome što istovremeno treba rešavati niz značajnih zadataka, od kojih je svaki za sebe veoma složen i od kojih bi svaki mogao da izazove poremećaj ukoliko se ne bi blagovremeno i efikasno rešavao.

U narednom periodu treba u isti mah stabilizovati privredu, osetno podići životni standard, uravnotežiti platni bilans i povećati rezerve, ubrzati razvoj nedovoljno razvijenih područja i stvoriti uslove za intenzivnije privređivanje, kako bi se uz nižu stopu ulaganja, ostvarivali veći efekti u proizvodnji.

Od sinhronizovanog rešavanja svih ovih međusobno uslovljenih zadataka zavisi uspešno ostvarenje ciljeva budućeg razvoja. Očekuju nas takođe teškoće i zbog toga što u naredni period ulazimo sa ostacima administrativnog regulisanja tržišta, s još neuhodanim bankarskim sistemom, sa neadekvatnim deviznim i spoljnotrgovinskim režimom, sa znatnijim obavezama za nedovršene investicije i otplatu dugova u inostranstvu.

Drugarice i drugovi,

Svesni složenosti uslova u kojima će privreda poslovati u narednom periodu, ali isto tako sigurni u stvaralačkoj sposobnosti naših radnih ljudi i njihovu punu podršku odlukama Osmog kongresa, uvereni smo da ćemo uz punu mobilizaciju privrede i svih društveno-političkih snaga, uz punu nacionalnu disciplinu i odgovornost moći da ispunimo osnovne društveno-političke ciljeve privrednog razvoja u narednom periodu. Po svom domašaju i značaju, ovi ciljevi su tako veliki da zaslužuju i traže da se za njih založi svaki građanin naše zemlje.

U ime Saveznog izvršnog veća molim Saveznu skupštinu da usvoji Predlog plana i založi se za njegovo oživotvorenje.

Društveni plan razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. godine

Društveni plan
razvoja Jugoslavije
od 1966. do 1970. godine

I

OCENA PROTEKLOG PERIODA I AKTUELNE TENDENCIJE PRIVREDNIH I DRUŠTVENIH KRETANJA

1. Razvitak Jugoslavije u posleratnom periodu karakterišu snažan uspon proizvodnih snaga i dinamičan razvoj socijalističkih društvenih odnosa zasnovanih na samoupravljanju radnih ljudi.

STOPE RASTA NACIONALNOG DOHOTKA

— cene 1962. god.

	Ukupno	u tome		
		društvena privreda	industrija	poljopr-vreda
1948 - 1964	7,1	—	10,4	3,2
1953 - 1964	9,2	10,8	12,3	6,0
1957 - 1964	10,2	12,6	12,5	6,0

Rast nacionalnog dohotka bio je veoma brz u poređenju sa drugim zemljama, a naročito posle uvođenja radničkog samoupravljanja. Na taj način nacionalni dohodak povećan je za tri puta u odnosu na predratni period.

Industrijalizacija je imala najznačajniju ulogu u razvoju privrede. Industrija je postala dominantna privredna delatnost i obezbeđivala je najvećim delom snažni društveno-ekonomski preobražaj zemlje.

STRUKTURA NACIONALNOG DOHOTKA UKUPNE PRIVREDE PO SEKTORIMA EKONOMSKE AKTIVNOSTI

— cene 1962. god. u %

	1947	1956	1960	1964
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0
Primarne	44,8	31,9	29,5	23,1
— poljoprivreda	40,8	29,8	28,1	21,8
Sekundarne	39,6	47,5	49,1	53,9
— industrija	24,9	35,6	37,9	42,0
Tercijalne[1]	15,6	20,6	21,4	23,0
— saobraćaj	5,0	6,7	7,1	6,7

Ovakav razvoj privrede pratile su, međutim, i neke negativne karakteristike i tendencije, koje su se ispoljavale u pretežno ekstenzivnom razvoju i nedovoljno racionalnom korišćenju raspoloživih proizvodnih snaga.

2. Produktivnost rada nije imala odlučujuću ulogu u razvoju privrede, naročito u prvoj polovini proteklog perioda, kad se zemlja nalazila u fazi razvijanja infrastrukturnih preduslova, stvaranja materijalne baze političke nezavisnosti i privredne ravnopravnosti u nepovoljnim međunarodnim uslovima. U takvim uslovima, vrlo široko korišćenje raspoloživih rezervi radne snage i velike investicije predstavljali su ekonomski neophodnu orijentaciju u borbi za prevazilaženje zaostalosti zemlje.

Međutim, zadržavanje ovih odnosa i u fazi kad su u osnovi ostvareni preduslovi za intenzivnije privređivanje i uključivanje u međunarodnu podelu rada, dovelo je do precenjivanja uloge investicija u razvoju privrede, a potcenjivanja životnog standarda odnosno ličnih dohodaka kao faktora dinamičnog i strukturno usklađenog ekonomskog razvoja. Ipak, u periodu od 1957. do

[1] Samo privredne usluge.

1964. godine počeo je proces jačanja uloge produktivnosti rada u rastu nacionalnog dohotka društvene privrede, mada još neadekvatno razvojnim tendencijama proizvodnih snaga i socijalističkih proizvodnih odnosa.

PROSECNE STOPE RASTA
I UTICAJ PRODUKTIVNOSTI
(DRUSTVENA PRIVREDA)

	Stope rasta		Stope nacionalnog dohotka = 100 u tome učešće u %	
	Zaposlljenost	Produktivnost	Zaposlljenost	Produktivnost
1953 - 1956	6,6	0,7	90,4	9,6
1953 - 1964	6,5	4,0	61,6	38,4
1961 - 1964	5,1	5,7	47,2	52,8

3. Krupni rezultati u razvoju materijalnih proizvodnih snaga omogućeni su velikim naporima, izraženim i u visokoj stopi ulaganja. Stopa učešća ukupnih bruto-investicija u društvenom proizvodu iznosila je oko 41 %, odnosno privrednih — oko 30 % u periodu od 1957. do 1964. godine. Znatna izdvajanja iz nacionalnog dohotka, uz značajan priliv inostranih sredstava (oko 5 % od nacionalnog dohotka), stvorila su uslove za značajan porast proizvodnih fondova, čiji se nivo povećao u tom periodu za oko 2,5 puta. Međutim, ulaganja se nisu dovoljno racionalno koristila, iako je njihova efikasnost povećavana. Dok je u periodu od 1948. do 1952. godine trebalo uložiti 8,29 dinara da se ostvari 1 dinar prirasta društvenog proizvoda, između 1953. i 1956. godine to se smanjilo na 4, a između 1957. i 1964. godine na oko 2,5 dinara.

Savremeni razvoj karakteriše i sve jače uključivanje individualnih proizvođača i njihovih sred-

stava za proizvodnju putem raznih oblika poslovne saradnje sa društvenom privredom u proces društvene reprodukcije i jačanje socijalističkih društveno-ekonomskih odnosa. Takvim razvojem stvoreni su uslovi da se blizu 80% nacionalnog dohotka realizuje radom na bazi društvenih sredstava za proizvodnju.

Stepen iskorišćenosti kapaciteta bio je nizak. Tako je u industriji u 1964. godini iznosio u proseku oko 70%, a po pojedinim granama i znatno ispod toga. Nedovoljno korišćenje kapaciteta znatnim delom predstavlja rezervu pomoću koje se može ubrzavati razvoj u narednom periodu i u industriji i u drugim delatnostima.

Obim i struktura zaliha nisu bili adekvatni potrebama proizvodnje i prometa. To se nepovoljno odrazilo na stabilnost i efikasnost proizvodnje i na brzinu obrtanja obrtnih fondova.

Pojave nedovoljne efikasnosti su posledica delimične neusklađenosti proizvodnih kapaciteta, neredovnog snabdevanja sirovinama i drugim reprodukcionim materijalom, nerazvijene specijalizacije, kooperacije i integracije u proizvodnji, nepotpunog tehnološkog usavršavanja procesa proizvodnje, slabije orijentacije investicija na modernizaciju tehnologije, savremenu organizaciju rada i na razvijanje naučnoistraživačkog rada, kao i nedovoljna orijentacija privrede na međunarodnu ekonomsku saradnju, posebno na izvoz, i, s tim u vezi, na otklanjanje teškoća u platnom bilansu.

Osnovni uzroci ovih pojava svode se na zaostajanje u rešavanju nekih ključnih pitanja privrednog sistema u pojedinim fazama razvoja (proširene reprodukcije, cena, spoljnotrgovinskog i deviznog režima, raspodele između zajednice i privreda, interne raspodele u preduzeću, kreditnog sistema). To je dovodilo do nedovoljne stimulacije optimalnih poslovnih rezultata i prilagođavanja instrumenata privrednog sistema mogućnostima proizvođača sa niskom produktivnošću rada.

4. Posebno u investicionoj politici ispoljene su slabosti koje su proizišle iz nedograđenosti privrednog sistema i njegovog zaostajanja za potrebama samoupravljanja, a posebno iz okolnosti da radne organizacije nisu bile pretežni nosioci proširene reprodukcije, odnosno da neposredni interes radnog čoveka nije bio odlučujući faktor tih procesa.

U uslovima neusklađenih odnosa cena, raspored akumulacije i fondova sve manje je odgovarao potrebama i skladnom kretanju privrede. U takvim uslovima su organi društveno-političkih zajednica zahvatali veliki deo akumulacije iz privrede i ulagali u objekte koji nisu uvek građeni na bazi ekonomskog kriterijuma. To je sužavalo mogućnosti privrednim organizacijama za bržu modernizaciju i praćenje savremenih tehničkih dostignuća, a na drugoj strani, to je dovelo do nedovoljne efikasnosti i produženja aktivizacionog perioda znatnog dela investicija kao i do usporavanja intenzifikacije privređivanja. Okviri investicija bili su pod pritiskom suviše velikih ambicija, što je dovelo do neusklađenosti između predviđene investicione politike i raspoloživih sredstava, i do širenja fronta investicija preko realnih mogućnosti. To je bio i izvor mnogih nestabilnosti i žarište inflatornih pojava. Poslednjih godina ukinuti su društveni investicioni fondovi i izvršene su izmene u bankarsko-kreditnom sistemu. Međutim, ostao je još niz otvorenih problema.

U takvim uslovima nastale su i značajne neusklađenosti u strukturi proizvodnje i privrede. Problem je naročito predstavljalo zaostajanje poljoprivrede, energetike i saobraćaja, uslužnih delatnosti, proizvodnje nekih sirovina i reprodukcionog materijala kod kojih se mogu postići konkurentni proizvodni troškovi, i izvozno orijentisane, za konkurenciju na međunarodnom tržištu, sposobne proizvodnje.

5. Dinamičan razvoj privrede doveo je do bržeg porasta broja zaposlenih, naročito u nepoljoprivrednim delatnostima. U periodu od 1957. do 1964. porast zaposlenih u društvenom sektoru iznosio je oko 170 hiljada godišnje, dok je godišnji prirast aktivnog stanovništva bio oko 70 hiljada. Na taj način je u ovom periodu ostvaren veliki transfer stanovništva iz poljoprivrede u nepoljoprivredne delatnosti — od preko 1,6 miliona stanovnika. To je dovelo do daljih znatnih promena u ekonomskoj strukturi stanovništva. Učešće poljoprivrednog stanovništva smanjilo se od 57 % u 1956, na 48 % u 1964. godini. U takvim uslovima intenzivan priliv pretežno nekvalifikovane radne snage vršio je snažan pritisak na proizvodne delatnosti, u kojima su nastali relativni viškovi radne snage.

Angažovanje ljudskog faktora uopšte bilo je pretežno ekstenzivno. Ni uključivanje relativno velikog broja kvalifikovanih kadrova, naročito u poslednjim godinama, nije dalo odgovarajuće efekte u porastu produktivnosti rada, naročito zbog nedovoljne stimulativnosti osnovnih elemenata sistema. Usled toga, i neusklađenost strukture kadrova sa potrebama privrede, i njihov neadekvatni razmeštaj, i dalje ostaju kao problemi koje treba rešavati.

6. Brzi razvoj privrede u proteklom periodu pratila je i pojačana spoljnotrgovinska razmena. Izmenjen je položaj Jugoslavije u međunarodnoj razmeni, iako u otežanim uslovima jačanja međunarodnih monopolističkih organizacija i protekcionizma nekih regionalnih integracija. Proizvodi industrije čine već preko 60 % izvoza. U periodu od 1957. do 1964. godine izvoz robe i usluga kretao se godišnje po stopi od blizu 13 %, a uvoz po stopi od 12 %, pri porastu društvenog bruto-proizvoda od oko 11%. Učešće izvoza robe i usluga u društvenom bruto-proizvodu poraslo je od oko 9 % u 1956. na oko 12 % u 1965. godini.

Time je proces uključivanja privrede u međunarodnu podelu rada postepeno jačao, iako nedovoljno prema mogućnostima i potrebama privrednog rasvoja.

7. Rezultati ostvareni u oblasti materijalnih proizvodnih snaga i u razvoju društvenih odnosa omogućili su osetno poboljšanje životnog standarda radnih ljudi, tako da su u periodu od 1957. do 1964. godine sredstva za životni standard udvostručena.

Lična potrošnja u tom periodu porasla je za oko 70%, dok je potrošnja za društveni standard rasla znatno brže, tako da su u strukturi životnog standarda jačali elementi koji najvećim delom nisu bili direktno zavisni od rezultata rada.

Značajan napredak u proteklom periodu postigli su školstvo i drugi oblici obrazovanja, nauka i kultura, zdravstvo i socijalno osiguranje, kao i ostale društvene službe. Vidni rezultati su postignuti i na području uslova stanovanja.

I pored toga, porast životnog standarda, posebno obim i struktura lične potrošnje, pri postojećim odnosima u raspodeli nacionalnog dohotka, u poslednjem periodu nije odgovarao dostignutom nivou privredne razvijenosti. Pošto ni sistem raspodele nije bio dovoljno stimulativan, izostali su odgovarajući impulsi za veću produktivnost, bolje korišćenje postojećih rezervi i efikasnije privređivanje.

Relativno zaostajanje životnog standarda bilo je uslovljeno delom i nedovoljnom efikasnošću u oblasti neproizvodne potrošnje. Ona je posredno delovala i na umanjivanje rezultata u razvoju privrede. Efikasnost je bila naročito niska u stambenoj izgradnji; njeni troškovi bili su relativno visoki, a aktivizacioni period veoma dug.

Razvoj pojedinih društvenih službi nije bio ravnomeran. Njihova organizacija i efikasnost rada zaostajali su za dostignutim stepenom društvenog

i ekonomskog razvoja. Na ovo je uticalo i duže zadržavanje administrativnog načina poslovanja, a time i usporavanje razvitka samoupravljanja u ovim službama. To je dovelo do ekstenzivne potrošnje, koja je kod pojedinih službi prelazila obim raspoloživih sredstava, naročito kod socijalnog osiguranja i nekih vidova budžetske potrošnje.

8. Društveno-ekonomski uslovi u proteklom periodu omogućili su brz razvitak svih područja Jugoslavije. Međutim, u uslovima savladivanja nasleđene opšte nerazvijenosti zemlje i velikih razlika u stepenu razvijenosti pojedinih područja i u nepovoljnim međunarodnim odnosima, nisu mogli biti postignuti i ravnomerni rezultati razvitka na svim područjima.

Politika ubrzanog razvoja zemlje bila je usmerena na mobilisanje raspoloživih izvora svih područja i na znatnije povećanje privredne razvijenosti nedovoljno razvijenih područja.

Poboljšani su uslovi koji, uz ostale faktore i dopunsku intervenciju zajednice, omogućuju dalji ubrzani razvoj nedovoljno razvijenih područja.

I pored toga što se težilo da se ova područja brže razvijaju i što su uloženi znatni napori i postignuti rezultati na tom polju, privreda nedovoljno razvijenih republika i Kosovsko-metohijske pokrajine posebno, razvijala se usporenijim tempom u odnosu na prosek Jugoslavije, a naročito na dinamiku rasta razvijenih područja.

Tako su se razlike u nivou razvijenosti proizvodnih snaga između pojedinih područja povećale u protekiom periodu. Pri tom su, međutim, razlike u nivou životnog standarda smanjene jedinstvenim sistemom razvoja društvenih službi i drugih odgovarajućih mera u uslovima daleko višeg nivoa razvijenosti privrede u celini.

9. Stalno usavršavanje privrednog sistema predstavljalo je jedan od osnovnih faktora koji su omogućili ostvarenje postignutih rezultata.

Međutim, usavršavanja u privrednom sistemu, u funkcionisanju i organizaciji privrede, kao i u uspostavljanju odnosa između privrednih organizacija i društveno-političkih zajednica, nisu uvek išla ukorak sa brzim razvojem proizvodnih snaga i koncepcijama razvoja društvenih odnosa. To je ometalo šire razvijanje samoupravljanja u svim delatnostima, a naročito intenzifikaciju privređivanja.

10. U poslednjem periodu za privredni razvoj bili su karakteristični: nestabilnost na tržištu, porast cena, osetni dispariteti u odnosima cena i inflacione pojave, kao i tendencija povećanja deficita u platnom bilansu. To je dovelo pojedine privredne grane odnosno grupacije u nepovoljan položaj u pogledu sticanja dohotka, fondova i ličnih dohodaka i usled toga se usporio razvoj ovih delatnosti. Osnovni uzroci tih pojava bili su prenapregnuti bilansi i odnosi u raspodeli i nesrazmera između raspoloživih sredstava i potrošnje, a naročito opšte i investicione potrošnje. To je bilo potencirano nestabilnošću poljoprivredne proizvodnje i nedostatkom dovoljnih materijalnih i deviznih rezervi kojima bi se moglo uticati na stabilizaciju privrednih kretanja i odnosa na tržištu. Ekstenzivna investiciona izgradnja iznad materijalnih mogućnosti, kao i nedovoljno selektivna i efikasna kreditna politika, uz prekomerno emitovanje novca, bili su osnovni prouzrokovači nestabilnosti. Ovakvo stanje nametalo je i široku primenu administrativnih intervencija u oblasti privrede. U takvim uslovima bili su delom zamagljeni odnosi u pogledu rentabilnosti i ekonomičnosti poslovanja i raspodele prema radu i sputavana je šira inicijativa za povećanje produktivnosti rada.

Nasleđeni dispariteti u cenama i nagomilani strukturni problemi u društveno-ekonomskoj bazi tražili su, pored ostalog, i sveobuhvatne i temeljne

izmene odnosa cena i adekvatnu promenu deviznog kursa, radi usklađivanja cena i realne produktivnosti rada u domaćoj privredi sa odnosima cena i produktivnošću rada na spoljnjem tržištu.

11. Prema tome, dostignuti stepen razvoja proizvodnih snaga zahtevao je revolucionarne promene radi stvaranja uslova za odlučni zaokret u pravcu intenzivnog privređivanja i potpunijeg korišćenja preimućstava koja su svojstvena karakteru naših društvenih odnosa, radi što potpunijeg oslobođenja stvaralaštva radnih ljudi. Izmene u privrednom sistemu i politici, sprovedene u skladu sa zaključcima VIII kongresa SKJ i rezolucijama Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema i smernicama za izradu društvenog plana do 1970. godine, bile su potrebne u svim oblastima ekonomskog i društvenog života. Osnovu ovih promena čini društveno-ekonomska reforma započeta 1965. godine.

Dejstvo reforme ogleda se u uklanjanju preostalih etatističkih elemenata u privrednom sistemu i društveno-ekonomskim odnosima i u stvaranju uslova:

— za odlučno jačanje uloge i odgovornosti neposrednih proizvođača i radnih organizacija, sa ciljem da oni postanu osnovni nosioci celokupnog procesa društvene reprodukcije;

— za pojačani ekonomski interes radnih zajednica za intenziviranje privređivanja, naročito putem razvijanja integracije raznih oblika;

— za slobodniji i ekonomski celishodniji raspored akumulacije preko tržišta i cena, koji će omogućiti ujednačenije uslove rada i samostalniji razvoj grana i oblasti, na kojim će se osnovama dalje razvijati sistem proširene reprodukcije;

— za dosledniju primenu principa raspodele prema radu, ubrzano potiskivanje ekstenzivnog privređivanja i autarhičnosti, za snažno podsticanje radnih organizacija na primenjivanje najmo-

dernije tehnike, tenhnologije i naučnih metoda u organizaciji rada, čime se otvara proces brže ekonomske selekcije;

— za slobodnije dejstvo tržišta putem uspostavljanja realnih odnosa u cenama i realnog kursa, kao osnovnog preduslova za racionalnije uključivanje jugoslovenske privrede u međunarodnu podelu rada i postizavanje konvertibilnosti valute.

Uspostavljanjem novog pariteta dinara i promenama nivoa i odnosa cena otvoren je proces formiranja adekvatnijih odnosa unutrašnjih cena sa cenama u razmeni sa inostranstvom, pa i veći uticaj produktivnosti u razvijenijim zemljama na nivo produktivnosti kod nas. Time se obezbeđuju uslovi za proizvodnu i investicionu orijentaciju koji se zasnivaju na objektivnim merilima rentabilnosti i efikasnosti rada i poslovanja. Ekonomski položaj pojedinih delatnosti, u novim uslovima, formiraće se u većem skladu sa objektivnim ekonomskim zakonitostima. Na toj osnovi, merama reforme stvoreni su preduslovi za skladniji i racionalniji ekonomski razvoj.

Iako još nisu ostvareni ciljevi reforme na polju raspodele nacionalnog dohotka, došlo je do osetnije promene u odnosima. Posle reforme radne organizacije učestvuju u nacionalnom dohotku sa preko 64 % — u odnosu na manje od 50 % pre reforme.

Prvi rezultati mera sprovedenih u okviru privredne reforme ukazuju na kvalitetniju orijentaciju privrede u pravcu intenzifikacije proizvodnje. Porastao je uticaj produktivnosti rada na povećanje proizvodnje. Industrijska proizvodnja, i pored izuzetno složenih uslova nastalih posle privredne reforme, pokazuje u 1965. godini povećanje za 8 % — u odnosu na 1964. godinu. Smanjen je obim investicija. Otpočeo je proces izmena odnosa u strukturi investicija u pravcu povećanja učešća radnih organizacija i banaka, a smanjenje učešća

društveno-političkih zajednica. Međutim, proces kvalitetnih promena u pravcu poboljšanja strukture ulaganja i sužavanja širokog fronta započetih objekata putem oštrije selekcije na bazi kriterijuma reforme, odvija se još sporo. Pojačala se orijentacija privrede na veće uključivanje u međunarodnu podelu rada. Izvoz robe i usluga povećan je za 21 % — prema 1964. godini, uz istovremeno smanjenje uvoza. To je dovelo do likvidacije deficita tekućeg platnog bilansa u prošloj godini. Započeo je i proces razrešavanja prezaduženosti radnih organizacija i društveno-političkih zajednica. Privremeni pad životnog standarda, do koga je došlo u prvim mesecima posle uvođenja mera privredne reforme, postepeno se prevazilazi.

Mere preduzete u oblasti investicione i opšte potrošnje odnosno kreditne politike, otvorile su proces uspostavljanja potpunijeg sklada između potrošnje i raspoloživih sredstava, a time i proces stabilizacije.

Taj proces se još nejednako odvija na raznim sektorima proizvodnje i potrošnje. Zato se privremeno ispoljavaju neusklađenosti između robnih i kupovnih fondova. Oseća se tendencija daljeg porasta cena nekih proizvoda, kao i sporog formiranja rezervi. Ove pojave povezane su i sa još nedograđenim sistemom proširene reprodukcije, deviznog režima, kreditnog sistema, organizacije prometa, cena i opšte potrošnje, finansiranja zdravstvenog osiguranja. Brže rešavanje ovih problema doprineće doslednijem ostvarivanju ciljeva reforme, koji predstavljaju bitnu osnovu za formulisanje ekonomske politike u narednih pet godina.

II

OSNOVNI EKONOMSKO-POLITIČKI CILJEVI I OSNOVE RAZVOJA

1. OSNOVNI EKONOMSKO-POLITICKI CILJEVI

U skladu sa Rezolucijom Savezne skupštine o smernicama za izradu društvenog plana, vodeći računa o neophodnosti dalje stabilizacije uslova razvoja i rada radnih organizacija i radnih ljudi, i uzimajući u obzir:

dostignuti nivo razvijenosti i krupne promene ostvarene u dosadašnjem društvenom i privrednom razvitku;

objektivne tendencije daljeg brzog razvitka zemlje;

trajne ciljeve dugoročne ekonomske politike, kao i

ocenu sadašnjeg stanja sa ispoljenim razvojnim tendencijama, —

utvrđuju se sledeći osnovni ciljevi ekonomskog i društvenog razvoja u periodu od 1966. do 1970. godine:

— Stalan porast životnog standarda, naročito lične potrošnje, uz povećanje učešća ličnih dohodaka u raspodeli nacionalnog dohotka.

U uslovima intenzifikacije i deetatizacije i, na toj osnovi, stvaranja mogućnosti za potpuniju zavisnost razvoja od produktivnosti rada i ostvarenog dohotka, životni standard treba u većoj meri da deluje kao jedan

od najznačajnijih faktora rasta proizvodnje i produktivnosti rada.

Na dostignutom stepenu razvoja proizvodnih snaga dalji brzi rast privrede treba da se ostvaruje i uz veću efikasnost i, na toj osnovi, uz relativno smanjenje akumulacije u nacionalnom dohotku. Time, kao i relativnim smanjivanjem drugih oblika potrošnje, prvenstveno administrativno-budžetskog karaktera, moraju se stvarati mogućnosti za postepeni porast učešća sredstava namenjenih za životni standard u nacionalnom dohotku. Do povećanog učešća ličnih dohodaka treba da dođe i zbog njihovog jačeg angažovanja u procesu smanjivanja potrošnje koja se pretežno finansirala iz društvenih sredstava.

— *Dalji razvoj socijalističkih društvenih odnosa, a naročito jačanje uloge neposrednih proizvođača i radnih organizacija u celokupnom društvenom procesu reprodukcije.*

Neposredni interes i stvaralaštvo radnih ljudi treba da postanu u punoj meri glavni oslonac i pokretač društvenog i, posebno, privrednog razvitka. Mogućnost radnog čoveka da odlučuje o uslovima svog rada i o raspodeli ostvarenog dohotka u radnoj jedinici, u radnoj organizaciji i u asocijacijama radnih organizacija, u društveno-političkim zajednicama, kao i u svim drugim oblicima organizovanog rada, treba da bude jedan od glavnih faktora skladnog i intenzivnog privrednog i društvenog razvoja i raspodele prema radu. U tom pravcu treba dalje proširivati materijalnu bazu društvenog samoupravljanja i dalje razvijati društveno-ekonomske odnose.

Istovremeno potrebno je daljim dograđivanjem sistema, u skladu sa ciljevima reforme, omogućiti slobodniji uticaj zakonitosti robne proizvodnje i time osigurati racionalnije kriterijume poslovanja, da bi se njihovim uticajem stimuliralo i ubrzalo intenziviranje razvoja.

— *Ubrzan razvoj nedovoljno razvijenih republika i krajeva, radi smanjenja razlika u stepenu razvijenosti.*

Nedovojno razvijena područja treba da se u periodu od 1966. do 1970. godine razvijaju brže od prosečnog razvoja Jugoslavije u celini.

Brži razvoj nedovoljno razvijenih područja predstavlja jedan od onih ciljeva plana čije ostvarivanje doprinosi daljem dinamičnom i usklađenom razvoju privrede i društva u celini, kao i stalnom jačanju materijalne osnovice ravnopravnosti naših naroda.

Obezbeđenje bržeg razvoja nedovoljno razvijenih republika i pokrajina predstavlja interes svih naroda Jugoslavije, pa stoga i trajan zadatak federacije da stvara takve uslove privređivanja koji će omogućiti brži razvoj ovih područja.

Ovi ciljevi su organski povezani, tako da istovremeno predstavljaju i uslov za ostvarenje predviđenog razvoja privrede i društveno-ekonomskih odnosa. Kao uslov za njihovo ostvarenje i obezbeđenje materijalne baze u sledećim razdobljima, treba u razvitku proizvodnih snaga u periodu od 1966. do 1970. godine ostvariti i sledeće zadatke:

— *Stabilizacija privrede, domaće valute i cena.*

Mere stabilizacije treba da deluju tako da se u njenim okvirima ostvari optimalna stopa razvoja, kao jedan od osnovnih preduslova za realizaciju osnovnih ciljeva razvoja do 1970. godine.

S tim u vezi, potrebno je da ukupna potrošnja do 1970. godine, bude niža za oko 3% od ukupno raspoloživih sredstava, tako da se stvore materijalni uslovi za usklađeniji razvoj robnih i kupovnih fondova i formiranje adekvatnih rezervi, na svim nivoima, koji predstavljaju važan preduslov za održanje stabilizacije privrede.

— *Intenziviranje privređivanja i celokupne ekonomsko-društvene aktivnosti, uz modernizaciju i rekonstrukciju kapaciteta i bitno poboljšanje organizacije i tehnologije proizvodnje na bazi savremenih naučnih dostignuća.*

Razvoj proizvodnje i produktivnosti rada u periodu od 1966. do 1970. godine treba da se odlučno orijentiše na intenzivnije korišćenje rezervi u već izgrađenom proizvodnom potencijalu, efikasnije poslovanje, racionalnije korišćenje raspoloživih kapaciteta i njihovu rekonstrukciju i modernizaciju, uz istovremeno postepeno otklanjanje postojećih strukturnih neusklađenosti, podsticanje integracionih procesa, adekvatniju podelu rada na bazi specijalizacije i kooperacije u zemlji i sa inostranim preduzećima.

Efikasnije korišćenje proizvodnih potencijala i intenziviranje razvoja do 1970. godine treba da dođe do izražaja u jačanju intenzivnosti i produktivnosti rada i kod individualnog rada sa sredstvima reprodukcije u ličnoj svojini — jačanjem njegove proizvodne i poslovne saradnje sa društvenom privredom.

— *Uspostavljanje konvertibilnosti dinara osposobljavanjem privrede i stvaranjem uslova za njeno najšire uključivanje u međunarodnu podelu rada raznim oblicima ekonomske saradnje sa inostranstvom i savlađivanje autarhičnih tendencija u strukturi jugoslovenske privrede.*

Znatno šire uključivanje u međunarodnu podelu rada, uz sve savremenije oblike ekonomske saradnje i razmene, postaje u narednom periodu jedan od osnovnih preduslova efikasnijeg razvoja. To će omogućiti da se više oslonimo na ubrzani razvoj delatnosti u kojima imamo komparativnih prednosti i s kojima se naša privreda može konkurentno da integriše u svetsku pri-

vredu. Istovremeno, to će obezbediti bitno veći uticaj produktivnosti u razvijenim zemljama na nivo i kretanje produktivnosti a time i na nivo cena kod nas. Slobodnija razmena i uspostavljanje konvertibilnosti dinara omogućiće efikasniji rad i razvoj privrede u celini.

— *Brži razvoj obrazovanja i kadrova, naučnog rada, kao i primenjivanje naučnih i tehničkih dostignuća.*

Podizanje obrazovnog i kulturnog nivoa stanovništva, poboljšanje kvalifikacione strukture zaposlenih, intenzivniji razvoj i primenjivanje rezultata naučnoistraživačkog rada, čine jedan od odlučujućih uslova za ostvarivanje postavljenih ciljeva razvoja u periodu do 1970. godine.

Treba stvarati uslove u kojima će biti moguće usmeravati razvoj obrazovanja u većem skladu sa potrebama za kadrovima, koje će biti određene interesima radnih organizacija.

Intenziviranje ekonomsko-društvenog razvoja u narednom periodu zahteva da svi nosioci privredne i društveno-ekonomske aktivnosti, a posebno radne organizacije u privredi naučnoistraživačkom radu, proizvodnom iskustvu i savremenim tehničkim dostignućima poklone još veću pažnju, kao i da rezultati ovog rada budu primenjivani u što većoj meri u svim društvenim aktivnostima.

2. TEMPO I INTENZITET RAZVOJA

a) Jedna od osnovnih pretpostavki razvojne politike u periodu do 1970. godine je povećanje uloge kvalitativnih faktora u procesu rasta privrede. Težište budućeg razvoja je u opštoj intenzifikaciji razvoja i odlučnom povećanju produktivnosti rada.

Na osnovu toga kretanje nacionalnog dohotka, proizvodnih fondova i privrednih investicija, izvoza i uvoza, kao i životnog standarda, razvijaće se u kvalitativno novim i međusobno potpunije uslovljenim odnosima.

Predviđa se da će privredni razvoj i dalje biti brz. Karakteristike i struktura razvoja će se menjati. Kvantitativno, razvoj će biti nešto sporiji nego u prethodnom periodu, naročito u prvim godinama petogodišnjeg razdoblja. Međutim, znatno će se ubrzati razvoj kvalitativnih elemenata, produktivnosti i ekonomičnosti, što će obezbediti brži porast realnog životnog standarda.

Polazeći od ovih pretpostavki, računa se da će se ostvariti stopa rasta društvenog bruto-proizvoda i nacionalnog dohotka od oko 7,5 do 8,5% prosečno godišnje. Pri tome predviđa se da će se proizvodnja i potrošnja u prve dve godine kretati umerenijom stopom rasta, s tim što će lična potrošnja rasti u skladu sa produktivnošću rada a da će u sledećim godinama stopa rasta proizvodnje i potrošnje dobiti ubrzanje.

Očekuje se da će industrijska proizvodnja rasti po stopi od oko 9 do 10%. Međutim, predviđa se usporeniji rast industrijske proizvodnje u prve dve godine. Takav tempo biće uslovljen u znatnoj meri nedovoljnom proizvodnjom električne energije i nedostatkom nekih sirovina i reprodukcionog materijala, nedovoljnom osposobljenošću industrije za veći izvoz i zaostajanjem izgradnje nekih kapaciteta za proizvodnju energije i sirovina. Građevinske radne organizacije realizovaće nešto nižu stopu rasta. Takođe se očekuje i nešto umereniji porast obima prevoza i drugih saobraćajnih usluga.

Održavanje ravnoteže između dinamične stope rasta i stabilnosti privrede zahteva da radne organizacije, društveno-političke zajednice i drugi korisnici sredstava izdvajaju potrebna sredstva od ostvarenog dohotka za formiranje sopstvenih rezervi.

Pri ovakvoj orijentaciji ostaju još značajnije rezerve u kapacitetima i drugim neiskorišćenim mogućnostima, naročito usled prisustva limitirajućih faktora, kao što su energetika, neki reprodukcioni materijali, teškoće u platnom bilansu i kadrovi.

Ukoliko društvena zajednica i radne organizacije brže smanje odnosno otklone uticaj limitirajućih faktora i uspeju da proces intenziviranja jače razviju, utoliko će se pre ostvariti uslovi za još veći porast proizvodnje i produktivnosti rada, kao i ličnih dohodaka i životnog standarda.

Optimalni odnosi između stepena zaposlenosti, raspoložive akumulacije, nivoa produktivnosti rada i životnog standarda zahtevaju da se uspori tempo zapošljavanja u odnosu na prethodne periode, naročito u prvim godinama, kad će se pod uticajem reforme pre svega apsorbovati i ekonomičnije zaposliti postojeći relativni viškovi radne snage. Računa se da će se broj zaposlenih povećavati za 2,5 do 3 % godišnje. Time će biti omogućeno da se zaposli ne samo celokupan priraštaj aktivnog stanovništva, nego i da se dalje nastavi transfer stanovništva iz poljoprivrede u nepoljoprivredne delatnosti, iako sporije nego do sada.

Pri takvom kretanju proizvodnje i zaposlenosti računa se da će se povećavati produktivnost rada prosečno za oko 6 do 7 % godišnje u društvenoj privredi.

Tempo razvoja društvenog bruto-proizvoda i nacionalnog dohotka moći će se, prema ovim pretpostavkama, ostvariti sa 70 % učešća produktivnosti rada u stopi rasta u periodu od 1966. do 1970. godine, prema ostvarenih 52 % u periodu od 1961. do 1964. godine.

U ovakvoj razvojnoj orijentaciji stvoriće se mogućnosti za povećanje efikasnosti osnovnih fondova za oko 7 % prosečno godišnje.[1] Povećaće se i efikasnost obrtnih fondova i skratiće se period njihovog obrtanja.

Ovakav razvoj uslovljen je znatno širim i ekonomičnijim uključivanjem u međunarodnu podelu rada. Učešće izvoza robe i usluga u ukupnom društvenom bruto-proizvodu će porasti od oko 12 % u 1965. na oko 14 % u 1970. godini.

Racionalnijim korišćenjem sirovina, reprodukcionog materijala, otpadaka i drugih uslova proizvodnje, uz učešće svih faktora povećanja efikasnosti, biće omo-

[1] Petogodišnji priraštaj osnovnih sredstava prema petogodišnjem priraštaju društvenog proizvoda društvene privrede.

gućeno smanjenje materijalnih troškova po jedinici proizvodnje.

Uz realizaciju ovih pretpostavki postojaće uslovi da se lična potrošnja u petogodišnjem periodu poveća za oko 50 %.

Imajući u vidu dostignuti stepen razvoja, kao i predvidljivi tempo rasta privrede, po stepenu razvijenosti će se 1970. godine Jugoslavija približiti sadašnjoj razvijenosti razvijenijih srednjoevropskih zemalja. Tekuća potrošnja stanovništva biće približno na tom nivou, s tim što će se zaostajati u pogledu raspoloživih količina trajnih potrošnih dobara.

b) U predviđenim uslovima, pod dejstvom planskih elemenata, kao i pod slobodnijim dejstvom ekonomskih zakonitosti, menjaće se struktura privrede.

U strukturi ukupne proizvodnje industrija će i dalje povećavati udeo. Ubrzano će se razvijati i učešće tercijalnih delatnosti, u skladu sa karakterom potrošnje i nivoom standarda i razvijenosti zemlje.

STRUKTURA NACIONALNOG DOHOTKA
PO SEKTORIMA EKONOMSKE AKTIVNOSTI

	1965	*1970*
Ukupno	100,0	100,0
Primarne	28,3	24,7
u tome:		
— poljoprivreda	27,0	23,4
Sekundarne	46,8	48,7
u tome:		
— industrija[1]	36,2	38,1
Tercijalne	24,9	26,6
u tome:		
— saobraćaj	6,1	6,6

[1] Učešće industrije u nacionalnom dohotku je smanjeno zbog izmena odnosa cena posle reforme za oko 7 poena, odnosno za oko 10 poena prema cenama iz 1962. godine.

3. OSNOVNA RASPODELA NACIONALNOG DOHOTKA

Raspoloživa sredstva za unutrašnju potrošnju sporije će se povećavati od porasta nacionalnog dohotka, zbog potrebe da se u okviru stabilizacione politike stvore adekvatne materijalne i devizne rezerve i realizuje uravnoteženiji tekući bilans plaćanja

ODNOSI U OSNOVNOJ RASPODELI NACIONALNOG DOHOTKA U %[2]

	1965	1970
Životni standard	70,8	73,3
— lična potrošnja	58,0	59,7
— društveni standard (neproizvodne investicije i materijalni troškovi)	12,8	13,6
Akumulacija	22,4	21,0
Opšta potrošnja (narodna odbrana i uprava — neproizvodne investicije i materijalni troškovi)	6,7	5,3
Rezerve (povećanje)	0,4	2,2
Intervencije u privredi	2,1	0,5

Ovo su prosečna kretanja, koja će biti različita u pojedinim republikama i krajevima, prema njihovim specifičnostima. Ovakva raspodela odražava predvidljivi optimum u očekivanim uslovima. Efikasnije korišćenje proizvodnih snaga i dosledno sprovođenje politike reforme daće i bolje rezultate u pogledu bitnih komponenata nacionalnog dohotka, a pre svega u pogledu formiranja sredstava za životni standard.

[2] Zbir učešća u nacionalnom dohotku je iznad 100 za deo sredstava koja se realizuju iz razlike između efektivnog uvoznog i izvoznog kursa koji se odvojeno obračunavaju zbog neravnomerne dinamike) i za deo onih sredstava koja služe za zamenu neproizvodnih objekata.

a) ŽIVOTNI STANDARD

Uzimajući u obzir predviđene razvojne mogućnosti i uslove, računa se sa porastom svih osnovnih komponenata životnog standarda bržim od porasta nacionalnog dohotka i produktivnosti rada u periodu do 1970. godine. Stopa rasta životnog standarda trebalo bi da se kreće između 8 i 9 % prosečno godišnje. Takav razvoj će omogućiti porast učešća životnog standarda u nacionalnom dohotku od oko 71 % u 1965. — na oko 73 % u 1970. godini, što bi trebalo smatrati donjom granicom. Time će se uskladiti kretanje standarda sa društveno-ekonomskim razvojem u narednom periodu.

Lična potrošnja treba da bude sve značajniji faktor standarda života, razvoja privrede, intenzifikacije proizvodnje i racionalizacije. Nivo i način raspodele i povećanje učešća lične potrošnje u raspodeli nacionalnog dohotka predstavljaće nov, stimulativan kvalitet u uslovima daljeg razvoja. Postepena likvidacija mogućeg dela posrednih primanja, zaostalog posle već izvršenih značajnijih izmena početkom sprovođenja reforme, i njegovo prenošenje u lične dohotke, nužno će pojačati elemente racionalnosti u oblasti potrošnje i omogućiti efikasnije korišćenje sredstava u nizu oblasti društveno-ekonomskog života.

Polazeći od ovih pretpostavki, smatra se da će biti moguće realno povećavati ličnu potrošnju brže od porasta nacionalnog dohotka za oko jedan poen, odnosno lične dohotke iz radnog odnosa — za oko tri poena. To će omogućiti da na svaki procent porasta nacionalnog dohotka lični dohoci iz radnog odnosa rastu za oko 1,3 poena prosečno.

Takva razvojna orijentacija omogućiće preraspodelu u korist ličnih dohodaka iz radnog odnosa, naročito u drugom delu ovog perioda. Preraspodela će nastati kao zakonita pojava novih uslova u kojima će proces intenziviranja dejstvovati tako da će se pojačati racionalnost u proizvodnji i potrošnji, naročito efikasnost investicija, što će omogućiti relativno smanjenje učešća ulaganja u privredu u nacionalnom dohotku, uz ubrzanje razvoja.

Učešće ličnih dohodaka iz radnog odnosa u ukupnom nacionalnom dohotku povećaće se od oko 38 % u 1965. na oko 43 % u 1970. godini. Znatno veći porast učešća ličnih dohodaka iz radnog odnosa od porasta učešća sredstava životnog standarda u nacionalnom dohotku, uslovljen je očekivanim razvojem društveno-ekonomskih odnosa na području neproizvodne potrošnje, u kojima će se izmeniti njena struktura u pravcu jačanja elemenata koji se oslanjaju neposredno na rezultate rada, zatim bržim razvojem proizvodnje sa društvenim sredstvima, u kojoj se formira najveći deo ličnih dohodaka, kao i politikom povećanja njihovog učešća u raspodeli dohotka.

U uslovima intenziviranja razvoja, posebno, promena u ekonomsko-socijalnoj strukturi stanovništva i brzog porasta gradskih i industrijskih naselja, razvoj stambene, komunalne i drugih sličnih delatnosti predstavljaće jedan od bitnih faktora ostvarenja politike životnog standarda i povećanja proizvodnje i produktivnosti rada.

Zato će se u procesu intenziviranja razvoja i dograđivanja stimulativnih formi sistema finansiranja ostvariti uslovi u kojima će se afirmisati materijalna zainteresovanost radnog čoveka, koji će svojim sredstvima i odlukama ubrzavati povećanje obima i efikasnosti stambene, komunalne i drugih delatnosti.

Polazeći od ovakvih orijentacija, smatra se da će porast izgradnje stambenih i komunalnih objekata biti veći od porasta nacionalnog dohotka. Procenjuje se da će se, pri tom, sredstva iz ličnih dohodaka za stambenu izgradnju povećati za oko 3 puta do 1970, prema porastu ukupnih investicija u stambeno-komunalnu delatnost od oko 1,4 puta.

Intenziviranjem razvoja i, na toj osnovi, dinamičnim rastom nacionalnog dohotka, stvoriće se uslovi za proširivanje materijalne osnove naročito onih društvenih službi koje imaju znatan uticaj na društveno-ekonomski razvitak, kao što su: obrazovanje, naučnoistraživački rad i slično.

Računa se da će se sredstva za razvitak ovih službi

kretati brže od porasta ukupnog nacionalnog dohotka — za oko jedan poen. Pored ostalog, društveno-političke zajednice će u tekućoj politici raspodele svojih sredstava stvarati posebne uslove za ubrzanje razvoja obrazovanja, zdravstva i naučnog rada.

U skladu sa uslovima i orijentacijom razvoja stvaraju se materijalni i društveni preduslovi da se i ukupne investicije u društveni standard brzo povećavaju, pri čemu se računa sa bržim relativnim povećanjem učešća sredstava za ove investicije iz povećanih ličnih dohodaka i relativnim smanjenjem učešća iz društvenih sredstava.

b) AKUMULACIJA

Odlučna orijentacija na intenziviranje razvoja, raspodele nacionalnog dohotka, a naročito odnos između akumulacije i potrošnje, odraziće stepen racionalnosti korišćenja svih faktora proizvodnje. Imajući u vidu prenošenje funkcija proširene reprodukcije na neposredne proizvođače kao i druge elemente sistema, računa se sa sledećim kretanjima:

Učešće privrednih organizacija i banaka u bruto privrednim investicijama biće oko 70 %. Time će se radikalno izmeniti odnosi u oblasti proširene reprodukcije, otkloniti etatističko-distributerske metode i znatno povećati ekonomska efikasnost i društvena rentabilnost ulaganja. Predviđenu efikasnost investicija treba da omoguće uslovi koji će se stvoriti racionalnim dejstvom sistema proširene reprodukcije, u kojima će radne organizacije u poslovnim odnosima sa bankama biti osnovni nosioci investicione izgradnje.

U ovom periodu nužno će doći do relativnog smanjenja akumulacije. Učešće akumulacije u nacionalnom dohotku iznosilo je preko 27 % u 1964. godini. Merama reforme i politikom stabilizacije ova stopa smanjena je na oko 22 % u 1965. godini. Reformom uspostavljeni odnosi u raspodeli će se stabilizovati u periodu do 1970.

godine sa tendencijom postepenog daljeg relativnog smanjenja akumulacije, tako da će stopa učešća u nacionalnom dohotku iznositi na kraju petogodišnjeg perioda oko 21 %. Ovakvo učešće akumulacije treba smatrati gornjom granicom mogućnosti učešća akumulacije u raspodeli nacionalnog dohotka.

I pored relativnog smanjenja akumulacije, s obzirom na velike rezerve u neiskorišćenim kapacitetima, biće moguće ostvariti predviđene efekte u razvoju.

Računa se da će novi uslovi i pravci ulaganja ubrzati aktiviranje i dovršavanje investicionih objekata. S tim u vezi, ocenjuje se da će porast aktivnih osnovnih sredstava društvene privrede u periodu do 1970. godine iznositi prosečno između 7 i 8 % godišnje, a investicije u ova sredstva oko 6 do 7 %. Pri tome relativno će se smanjiti prenos nedovršenih investicija u periodu posle 1970. godine. Istovremeno povećaće se i efikasnost osnovnih sredstava. Na 1000 dinara prirasta aktivnih osnovnih sredstava treba ostvariti do 700 dinara prirasta društvenog proizvoda društvene privrede, prema manje od 500 dinara realizovanih u periodu od 1961. do 1965. godine.

Računa se na znatne izmene odnosa u strukturi akumulacije između ulaganja u osnovne i obrtne fondove. Smanjiće se mogućnost gomilanja zaliha korišćenjem prekomernih kredita kod banaka. Uspostaviće se racionalni, ekonomski odnos između kretanja zaliha i ostvarenog dohotka, pa će povećanje zaliha odnosno obrtnih fondova biti pokriveno ostvarenom akumulacijom radne organizacije. U takvim uslovima biće mobilisane postojeće velike rezerve, rasterećena sopstvena sredstva za pokrivanje nekurentnih zaliha i nedovršene proizvodnje. Sve ovo treba da omogući brže i efikasnije korišćenje sredstava za obrtne fondove. Znatno veća orijentacija preduzeća na ulaganje u trajna obrtna sredstva biće uslovljena potrebom da se brže aktiviraju rezerve u osnovnim sredstvima, da se kreditiraju kupci i da se stvaraju potrebne robne rezerve.

c) OPŠTA POTROŠNJA (NARODNA ODBRANA I UPRAVA)

U uslovima sprovođenja mera reforme kojima su promenjeni instrumenti finansiranja, opšta potrošnja je znatno usporena odnosno svedena na meru koja više odgovara razvojnim mogućnostima privrede.

Usporiće se razvoj potrošnje za administrativne svrhe — u odnosu na dinamiku kretanja nacionalnog dohotka. Smatra se da će razvoj privrede i mehanizam sistema dejstvovati tako da svi oblici potrošnje na ovom području budu što racionalniji. U procesu dalje izgradnje društveno-ekonomskih odnosa, društveno-političke zajednice stvaraće bolje uslove za rad administrativnih službi — putem poboljšanja kadrovske i tehničke osnove, kao i za suzavanje njihovih intervencija u privredi i društvenim službama. U procesu razvoja privrede i slobodnijeg delovanja tržišta i razmene sa inostranstvom, zadržaće se kao prelazna mera, do potpunije stabilizacije privrede, regresi za neke osnovne proizvode poljoprivrede, dotacije saobraćaju i dr. Ocenjuje se da će intervencije u privredi stagnirati na nivou koji je stabilizovan reformom.

Računa se da će se tekućom politikom društveno-političkih zajednica stvarati uslovi koji će omogućiti da se rashodi državne uprave, uključujući i lične i materijalne rashode kreću po stopi nižoj od rasta nacionalnog dohotka i da se pri tom formiraju potrebne budžetske rezerve.

Materijalni rashodi društvenih i državnih organa i za narodnu odbranu kretali bi se po stopi znatno manjoj od porasta ukupnog nacionalnog dohotka. To predstavlja smanjenje njihovog učešća u nacionalnom dohotku od 6,7% u 1965. — na 5,3% u 1970. godini, što zahteva zaokret u pravcu smanjenja rashoda putem efikasnije organizacije i unapređenja službi, s obzirom da ovakvo učešće treba smatrati gornjom granicom

mogućnosti izdvajanja sredstava iz nacionalnog dohotka za ovu svrhu.

Pošto deficitno finansiranje opšte potrošnje, a posebno budžeta i socijalnog osiguranja, ugrožava ostvarivanje stabilizacione politike i ciljeva ovog plana, sve društveno-političke zajednice, uključujući i federaciju, u toku 1966. godine uskladiće svoje budžetske rashode sa realnim prihodima. Pri tome će se voditi računa da se budući rashodi mogu pokrivati iz prihoda koji se formiraju iz raspodele dohotka i drugih doprinosa već utvrđenih propisima. Na taj način utvrđeni rashodi i prihodi budžeta ne mogu se povećavati, a eventualni višak prihoda nad rashodima federacija je dužna vratiti privredi. Ovo će se obezbediti sistemskim merama. Utanoviće se u društveno-političkim zajednicama i radnim organizacijama realniji odnosi između privredne i neprivredne potrošnje, a naročito u odnosu na troškove administracije, koju treba modernizovati, i na taj način pojeftiniti i stvoriti veću efikasnost u njenom radu.

Posebno na području rashoda federacije zaoštriće se mere štednje i racionalnog snižavanja svih oblika potrošnje, tako da se stvore uslovi za dalje smanjenje efektivnih troškova za oko 2%, izuzev otplata inostranih zajmova. Ovo je sprovedeno u odredbama ovog plana i u odgovarajućim zakonskim propisima.

Namesto postojećeg poreza na promet na malo od 2%, uvedenog radi otklanjanja posledica od poplava, socijalističke republike će moći počev od 1967. godine da uvode 1,5% poreza na promet robe na malo za finansiranje raznih potreba, prvenstveno otklanjanje štetnog dejstva voda, rešavanje nekih problema infrastrukture, školstva i drugih nerešenih pitanja prema specifičnosti na područjima pojedinih republika.

Drugih 0,5 % ovog poreza, počev od 1967. godine pripašće federaciji za pokrivanje rashoda saveznog budžeta u naredne četiri godine.

d) FORMIRANJE PRIHODA DRUŠTVENO-POLITIČKIH ZAJEDNICA

Mogućnost formiranja prihoda društveno-političkih zajednica privremeno će se još ograničavati da bi se osigurale proporcije raspodele prema intencijama reforme. Međutim, da bi se društveno-političkim zajednicama, radnim organizacijama i građanima omogućilo formiranje sredstava za finansiranje zajedničkih potreba prema njihovim mogućnostima i specifičnostima pojedinih republika i komuna, merama ekonomske politike i daljeg razvoja sistema, jačanjem uticaja svih faktora na izdvajanje sredstava za te svrhe — administrativna ograničenja će se ukinuti.

U toku 1966. i 1967. godine odgovarajućim promenama u sistemu stvoriće se uslovi za efikasniji uticaj građana na formiranje prihoda društveno-političkih zajednica. Time će se omogućiti da se ograničavanje prihoda društveno-političkih zajednica ukine najdalje do 1968. godine.

e) REZERVE

Stabilizacija privrede u uslovima optimalnog tempa rasta biće bitan preduslov za ostvarivanje osnovnih ekonomsko-političkih ciljeva razvoja do 1970. godine.

Poseban značaj za postizanje stabilizacije imaće formiranje potrebnih robnih i deviznih rezervi koje treba što skladnije da se uklope u delovanje predviđenih mera. Robne i devizne rezerve treba da omoguće stabilnije odnose u cenama, ravnomerniju snabdevenost tržišta sirovinama, reprodukcionim materijalom i ro-

bom široke potrošnje, kao i druge, na tržištu odgovarajuće društvene intervencije.

Radi sticanja materijalnih preduslova za obrazovanje rezervi od oko 3 % od nacionalnog dohotka, biće neophodno da osnovni nosioci sredstava na svim nivoima obezbede adekvatne rezerve kojima će se osigurati potrebna stabilnost u sopstvenom poslovanju, a time i u celoj privredi.

Potrebno popunjavanje stalnih i tržišnih rezervi osnovnim prehrambenim proizvodima, osnovnim sirovinama, materijalom za reprodukciju i materijalom za specijalne namene i hitne intervencije u slučaju elementarnih nepogoda, epidemije i slično, kao i povećanje deviznih rezervi, preduzimaće odgovarajući savezni organi.

Društveno - političke zajednice delovaće u istom smislu, naročito u pogledu obrazovanja takvih rezervi poljoprivrednih prehrambenih proizvoda, kao i rezervi za osiguranje sopstvene poslovne stabilnosti u finansiranju njihovih delatnosti i vanrednih potreba usled elementarnih nepogoda.

I radne organizacije će iz raspodele ostvarenog dohotka izdvajati neophodna sredstva za povećanje rezervnih, trajnih obrtnih i drugih fondova i time osigurati svoju dugoročniju poslovnu politiku i pozitivno uticati na opštu privrednu stabilnost.

Sistem obrazovanja, korišćenja i intervencije rezervama u proizvodnji, potrošnji i na tržištu, kao i način obnavljanja svih vrsta rezervi i na svim nivoima, biće utvrđen posebnim propisima, koje će doneti nadležni organi društveno - političkih zajednica i drugih samoupravnih organa u skladu sa svojim potrebama.

Računa se da će, pri očekivanom razvoju proizvodnje i potrošnje do 1970. godine, biti moguće izdvojiti za robne devizne rezerve oko 3 % od nacionalnog dohotka. Rezerve će se formirati kod svih radnih organizacija i društveno - političkih zajednica. Pri tome, izdvojiće se

oko 1 % od nacionalnog dohotka za popunjavanje stalnih i tržišnih robnih rezervi na nivou federacije. Procenjuje se da bi rezerve industrijskih sirovina mogle zadovoljiti potrebe proizvodnje za 2 do 2,5 meseca, a rezerve prehrambenih proizvoda potrebe trgovinske mreže u izuzetnim prilikama za 3 i do 6 meseci.

Devizne rezerve treba ostvariti u konvertibilnoj valuti, i to u visini koja će 1970. godine iznositi oko 6 milijardi dinara u konvertibilnoj valuti.

4. ROBNO - NOVČANI USLOVI REALIZACIJE PLANA

U uslovima stabilizacione politike treba osigurati da se i po strukturi i po dinamici formiraju usklađeni robni i kupovni fondovi. Svi oblici potrošnje na svim nivoima moći će da se realizuju samo iz ostvarenog dohotka, odnosno sredstava realizovanih po utvrđenim propisima.

Predvidljive mogućnosti formiranja adekvatne strukture robnih i novčanih fondova, po osnovnim odeljcima društvene proizvodnje i potrošnje, predstavljaće globalnu osnovu za osiguranje stabilne ravnoteže razvoja u narednom periodu.

Razvoj privrednog sistema i mere ekonomske politike nužno će slediti dinamiku proizvodnje i realizacije, kao i proces izmene strukture u ponudi i tražnji. U tom procesu će aktivnu ulogu imati kreditno - monetarni mehanizam i spoljnotrgovinski i devizni režim, radi formiranja adekvatne strukture platežno - kupovne tražnje i njenog uticaja na strukturu proizvodnje, izvoza, uvoza i odgovarajuće ponude.

Razmena sa inostranstvom u predviđenom obimu i strukturi, doprineće, u čitavom periodu, usklađivanju strukture robnih fondova sa tražnjom.

Raspoloživi obim opreme i drugih investicionih dobara, kao i reprodukcionog materijala za unutrašnju potrošnju, formiraće se posle razmene sa inostranstvom na višem nivou u odnosu na domaću proizvodnju i od-

govarajuće kupovne fondove. Time će se stvoriti preduslovi za osiguranje stabilnijih odnosa na ovom sektoru ponude i tražnje. U procesu liberalizacije izvoza, cena i tržišta doći će do veće diverzifikacije proizvodnje i do jačeg uticaja razmene sa inostranstvom na uspostavljanje robno - novčane ravnoteže. Usled toga biće i elastičnije delovanje kreditno - monetarnog mehanizma i ostalih instrumenata privrednog sistema radi održavanja uravnoteženih odnosa.

Na području neproizvodne potrošnje raspoloživi robni fondovi posle razmene sa inostranstvom formiraće se na nešto nižem nivou od očekivanog nivoa domaće proizvodnje. Ovakav razvoj će omogućiti politika usporenijeg kretanja opšte potrošnje (rashodi državne uprave, intervencije i sl.) i odgovarajuća kupovna tražnja, kao i politika stvaranja uslova za povećanje izvoza iz ovog sektora proizvodnje, a time i za formiranje deviznih rezervi radi stabilizacije. Proces diverzifikacije kupovne tražnje, uporedo sa rastom standarda života, zahtevaće odgovarajuće izmene i u strukturi potrošnje. Doći će do jačeg pomeranja u pravcu smanjenja učešća hrane i povećanja učešća industrijskog i drugog sastava, što odgovara višem nivou životnog standarda. Tekuće mere kreditno - monetarne politike, razmena sa inostranstvom i ostali instrumenti sistema će osigurati održavanje odnosa ravnoteže između kupovnih i robnih fondova i na ovom području.

III

OPŠTI USLOVI PRIVREĐIVANJA

Osnovne ciljeve razvoja treba postići sve slobodnijom aktivnošću samostalnih nosilaca ekonomskih odluka, njihovim interesom da optimaliziraju svoj dohodak, kao i merama za ostvarenje materijalnih preduslova stabilnosti.

Razvoj opštih uslova privređivanja biće u narednom periodu usmeren na dalje jačanje onih elemenata u sistemu koji podstiču stvaralaštvo radnih ljudi, produktivnost njihovog rada i efikasnost poslovanja, što će u sve većoj meri afirmisati preimućstva sistema društvenog samoupravljanja kao sistema potpunijeg ujedinjavanja radnog čoveka sa sredstvima proizvodnje i rezultatima rada. Razvoj sistema treba da omogući da objektivne ekonomske zakonitosti dolaze do neposrednijeg izražaja u privrednim i društvenim kretanjima, u osnovnim odnosima u raspodeli i razmeni. Bitan elemenat biće i razvijanje uslova za doslednu raspodelu prema radu, kako između zajednice i radnih organizacija i među radnim organizacijama, tako i u radnim organizacijama.

Razvoj privrednog sistema će sve više podsticati samostalnu poslovnost radnih organizacija, ali će ujedno postepeno zaoštravati uslove privređivanja, da bi se i time uticalo na intenzifikaciju i veću selekciju u privredi.

Radi što uspešnijeg rešavanja specifičnih problema privrednog i društvenog razvoja na teritoriji pojedinih republika, a u zavisnosti od razlika u stepenu razvijenosti i nivou produktivnosti rada, mere i instrumenti privrednog sistema koje utvrđuje federacija u okviru opšte jugoslovenske ekonomske i razvojne politike i jedinstvenog privrednog sistema treba da ostave dovoljno mogućnosti republikama da one, prema svojim konkretnim

uslovima, svojim planovima, zakonodavstvom i drugim instrumentima potpunije regulišu pojedina pitanja.

Da bi omogućili radnim organizacijama i njihovim asocijacijama da dugoročnije planiraju svoj razvoj i poslovanje i da bi obezbedili što doslediju realizaciju odnosa po pojedinim granama i osnovnim grupacijama, po principu reforme, savezni organi proučiće instrumente u oblasti cena i raspodele, njihov uticaj na uslove privređivanja i razvoj pojedinih delatnosti odnosno područja, a posebno — dejstvo mera carinske politike, deviznog režima, investicione i kreditne politike i dr., kao i opravdanost odstupanja od jedinstvenih kriterijuma. Utvrdiće se rokovi dokle važe povoljniji uslovi privređivanja za pojedine grupacije. Po potrebi će se preduzimati i mere radi sprečavanja stvaranja novih neopravdanih disparieta cena.

U skladu sa Osnovama sistema društvenog planiranja (teze) doneće se zakon o društvenom planiranju, koji će materiju sistema društvenog planiranja pravno regulisati.

SAMOUPRAVLJANJE I PRIVREĐIVANJE U RADNIM ORGANIZACIJAMA

Reforma je znatno proširila materijalnu osnovu samoupravljanja radnih organizacija i dala šire okvire za politiku raspodele dohotka u radnim organizacijama koja će podsticati na unapređenje i proširenje materijalne osnove poslovanja radi obezbeđenja stabilnih osnova za porast ličnih dohodaka i životnog standarda. Društveno - političke zajednice, naročito federacija, svojim planovima i merama ekonomske politike i dalje će razvijati opšte uslove privređivanja koji će ostvarenje dohotka u radnim organizacijama u najvećoj meri činiti zavisnim od dostignutog nivoa i porasta produktivnosti rada. Na toj osnovi unapređivanje ekonomike po-

slovanja i povećanje dohotka radnih organizacija treba da postane primarni kriterijum u donošenju svih poslovnih odluka. Tome će doprineti dalje smanjivanje učešća činilaca van privrede u raspodeli.

Pri tome će se suzbijati tendencije da se privrednim organizacijama uskraćuju samoupravna prava i na štetu privrede menjaju odnosi u raspodeli. Jedan od osnovnih faktora i uslova egzistencije svake radne organizacije u još većoj meri će postati sopstvena akumulativna sposobnost, i na toj osnovi sposobnost da u svom razvoju drži korak sa razvojem i dostignućima u našoj i stranoj privredi, naročito u pogledu kontinuiranog planiranja.

Počev od 1967. godine 1% od postojećeg 2% dopunskog doprinosa iz ličnog dohotka iz radnog odnosa, koji je uveden kao prihod zajedničkih rezervi privrednih organizacija sa važnošću do kraja 1966. godine, ostaviće se privredi.

Drugih 1% od 2% ovog doprinosa postaće redovan prihod saveznog budžeta od početka 1967. godine. Ukinuće se ograničenje ulaganja u posebne delatnosti (izdvajanje 25% od investicionih sredstava na poseban račun) — osim ulaganja u administrativne zgrade. Time će se povećati materijalne mogućnosti privrede za uspešnije savladivanje problema adaptacije novim uslovima privređivanja.

Unapređivanje društveno-ekonomskog sistema u skladu sa ciljevima i intencijom privredne reforme stvoriće u radnim organizacijama bitan preduslov za intenziviranje privređivanja i povećanje produktivnosti rada. Napori radnih organizacija biće usmereni na poboljšanje tehnologije i organizacije rada uvođenjem savremenih metoda rada i na sniženje troškova poslovanja, uvođenje savremenog asortimana proizvoda i maksimalno korišćenje kapaciteta proširenjem plasmana na domaćem i inostranom tržištu. Ti rezultati biće

ostvareni bržim razvijanjem specijalizacije i kooperacije u nacionalnim i međunarodnim razmerama i organizovanjem proizvodnje u okviru širih integrisanih poslovnih grupacija.

Preduzeće se hitne mere za usklađivanje administrativno-tehničkog poslovanja s potrebama intenzivnijeg privređivanja, pre svega, uvođenjem savremenog knjigovodstva, primenom odgovarajućeg kontnog plana, koji će se ograničiti na osnovne odnose zajednice sa radnim organizacijama i stvarati pune mogućnosti svakoj od njih da po svojim sopstvenim potrebama organizuje dalji uvid u svoje finansijsko poslovanje. Primenom savremenih metoda skratiće se vreme za dobijanje potrebnih analiza i izdavanje raznih upravnih akata neophodnih za nesmetan rad privrednih organizacija i drugih službi. Treba ubrzati likvidaciju svih onih obaveza koje neopravdano angažuju vreme radnih organizacija i radnih ljudi.

Samoorganizovanje zasnovano na ekonomskim interesima proizvođača i radnih organizacija biće podsticano i usmeravano i dogovorima u okviru asocijacija proizvođača i sve slobodnijim kretanjem sredstava. Odgovarajućim propisima poboljšaće se uslovi za uspostavljanje raznih savremenih oblika saradnje i integracije (združena preduzeća, različite asocijacije proizvođača i sl.).

Biće dalje razrađeni i doslednije primenjivani propisi kojima se regulišu ugovorne i druge obaveze, uključujući i obeštećenja. Pri tome, biće potrebno u dugoročnoj poslovnoj saradnji nastojati na trajnosti i pridržavanju uzajamnih obaveza, utvrđenih i ugovorenih cena i ostalih uslova saradnje.

Svoju poslovnu i razvojnu politiku i metode ostvarivanja ove politike radne organizacije će utvrditi svojim planovima. Ovi planovi postaće jedna od polaznih osnova u planiranju razvoja širih poslovnih grupacija i delatnosti.

U sistemu raspodele prema radu ostvariće se u radnim zajednicama mogućnost da svaki radnik u najvećoj meri utiče na uslove svoga rada: od osnovnih odluka u neposrednom procesu rada do utvrđivanja poslovne i razvojne politike svoje radne organizacije i udruženih radnih organizacija. U šire društveno organizovanoj proizvodnji osnovna ćelija samoupravljanja i raspodele dohotka sve više će biti tehnološki i ekonomski zaokružena radna jedinica, čiji će dohodak odražavati rezultate njenog rada i privređivanja i stimulisati radne ljude da ove rezultate stalno poboljšavaju. Pri tome će doći i do veće diferencijacije u ličnim dohocima između produktivnih i manje produktivnih radnika.

Očekuje se da će radne organizacije omogućiti da daroviti radnici, pronalazači i dobri organizatori proizvodnje, u skladu sa njihovim doprinosom podizanju efikasnosti privređivanja, ostvaruju i vrlo visoke lične dohotke. To će podstaći talentovane radnike i stručnjake da unapređuju tehnologiju i organizaciju proizvodnje i poslovanja.

Pored ostalih elemenata, u planovima radnih organizacija unapred će se utvrditi odnos između lične i zajedničke potrošnje i fondova, zavisno od razvojne politike radnih organizacija. U novim uslovima treba radne organizacije merila učešća radnika u ostvarenom dohotku, po pravilu, da utvrđuju na duže vreme.

Revalorizacijom će se povećati amortizacija, a relativno smanjiti dohodak u radnim organizacijama, čime će se dobiti realnija osnova za kalkulacije i raspodelu dohotka, kao i za formiranje ličnih dohodaka.

Revalorizacija osnovnih sredstava i dovođenje vrednosti ovih sredstava na realni nivo cena, u skladu sa provedenom reformom stvoriće realniju osnovu za celishodnije utvrđivanje politike i stopa amortizacije.

Revalorizacija će se sprovesti sa stanjem na dan 31. decembra 1966. godine. S tim u vezi, izvršiće se smanjenje stopa kamata na poslovni fond.

Radi adekvatnijeg korišćenja amortizacije koje treba da ubrza rekonstrukciju i modernizaciju sredstava, izvršiće se odgovarajuće izmene u režimu formiranja i korišćenja amortizacije.

Zajednica će propisivati donje — obavezne stope amortizacije. Pri određivanju obaveznih stopa voditi će se odgovarajuća politika u skladu sa potrebama razvoja pojedinih delatnosti i zahtevima savremenog tehničkog i tehnološkog napretka. Pored toga radne organizacije će same određivati svoje stope amortizacije u skladu s razvojnom politikom, čime će amortizacija imati racionalniju ekonomsku funkciju.

Da bi radne organizacije mogle uspešno da vode dugoročniju politiku poslovanja i razvoja, obezbediće se stabilnost osnovnih uslova njihovog rada i razvoja. Pri utvrđivanju bližih uslova privređivanja, u vidu konkretnih mera i zakonskih propisa, proveravaće se zajedno sa radnim organizacijama usklađenost tih mera i propisa sa utvrđenim principima. Da bi radne organizacije imale vremena da se prilagode merama tekuće ekonomske politike, ove mere će se, po pravilu, utvrđivati najmanje na tri meseca pre njihovog stupanja na snagu.

Nov kvalitet u razvoju predstavlja samostalnost, samoupravnost i neposrednija zainteresovanost radnih oragnizacija društvenih službi za racionalno poslovanje na bazi raspodele dohotka prema radu. Prevazilaženjem budžetskih metoda finansiranja društvenih službi stvoriće se uslovi da zajednice radnih ljudi tih delatnosti neposrednije odlučuju o međusobnim odnosima i o uslovima sopstvenog razvoja, radi zadovoljavanja društvenih potreba. U vezi s tim, biće preduzete i dalekosežne mere radi suštinske promene odnosa između ovih službi i kolektivnih i individualnih korisnika njihovih

usluga, u tom smislu da se ti odnosi sve više zasnivaju na poslovnim principima.

Do kraja 1967. godine proučiće se i utvrdiće se način formiranja cena u društvenim delatnostima, imajući u vidu da je za napuštanje budžetskog načina finansiranja i za što doslednije primenu sistema dohotka i samoupravljanja u ovim delatnostima, to bitan preduslov.

Isto tako potrebno je finansijsko poslovanje društvenih i drugih službi koje se i dalje finansiraju iz budžeta što pre osloboditi prepreka koje sprečavaju uvođenje principa dohotka.

POLITIKA I REŽIM CENA

U politici cena utvrđenoj reformom polazi se od odnosa cena roba i usluga, zasnovanih na potpunijem dejstvu zakona tržišta na nivo i odnose cena i znatnijem dejstvu stranog tržišta na odnose na domaćem tržištu preko jedinstvenog valutnog kursa. Neophodna odstupanja zasnovana su na razvojnoj politici, kad je odgovarajućom carinskom zaštitom i drugim merama nužno olakšati i podstaći razvoj određenih delatnosti radi njihovog adekvatnijeg uključivanja u međunarodnu podelu rada, ili utvrditi nivo cena proizvoda i usluga koji u osnovi nisu ili ne mogu biti predmet međunarodne razmene, a koji nivo odgovara potrebama razvoja ovih delatnosti i skladnog razvoja privrede u celini.

Privrednom reformom promenjeni su nivo i odnosi cena. U odnosu na nivo pred reformu, cene proizvođača industrijskih proizvoda povećane su za 13 %, u čemu cene sredstava rada za 4 %, sirovina i materijala za reprodukciju za 19 % i potrošne robe za 12 %. Cene proizvoda eksploatacije šuma povećane su za 35 %, a železničkog prevoza robe za 32 %. U odnosu na 1964. godinu

otkupne cene poljoprivrednih proizvoda povećane su za 33%. Cene usluga usklađene su sa ovim odnosima cena.

U skladu sa usvojenom politikom cena, a u okviru planom utvrđene politike razvoja, nivo i relativni odnosi cena pojedinih proizvoda i usluga obrazovaće se prema uslovima na tržištu. Dejstvo tržišta u našim uslovima uključuje i društveno usmeravanje i usklađivanje razvoja i odgovarajućom politikom cena. Za proizvođače i druge učesnike u razmeni, cena treba da bude objektivno data veličina na koju oni mogu uticati samo ekonomskim postupcima, kao što su poboljšanje kvaliteta, bolje prilagođavanje strukturi tražnje itd. Takve cene pružaju objektivnija merila produktivnosti i ekonomičnosti, stvaraju uslove za dosledniju primenu principa raspodele prema radu, podstiču inicijativu privrednih organizacija za racionalniju upotrebu proizvodnih faktora i izbor ekonomski najcelishodnije proizvodne orijentacije.

Sklad robnih i kupovnih fondova odnosno stabilnost valute, veća otvorenost našeg tržišta prema međunarodnim tržištima odnosno slobodnija spoljnotrgovinska razmena predstavljaju uslove neophodne za održavanje stabilnih odnosa cena.

Režim cena treba, u principu, da se zasniva na slobodnom obrazovanju i slobodnom ugovaranju cena na tržištu i da osigurava sprovođenje utvrđene politike cena. Cene usluga društvenih delatnosti obrazovaće se u zavisnosti od specifičnosti pojedinih delatnosti, što zahteva iznalaženje odgovarajućih kriterijuma.

Politiku cena će sprovoditi faktori u privredi i van nje merama usmerenim na usklađivanje odnosa proizvodnje i potrošnje i na brže povećanje produktivnosti i ekonomičnosti proizvodnje. Tome će služiti naročito monetarno-kreditna politika, politika uvoza i izvoza, politika poreza i doprinosa, bolja organizacija prometa, korišćenje materijalnih i deviznih rezervi.

Radi stabilnijih kretanja na tržištu u toku 1966. i 1967. godine pristupiće se formiranju većih deviznih rezervi, većih i strukturno potpunijih robnih rezervi, a posebno prehrambenih proizvoda i nekih reprodukcionih materijala.

Savezni porez na promet biće više izdiferenciran da bi se u većoj meri koristio kao instrument regulisanja tržišnih odnosa i planskog usklađivanja i usmeravanja, naročito kad treba uticati na ograničavanje ili povećanje potrošnje, a time i proizvodnje robe. Administrativne intervencije treba da predstavljaju samo izuzetno i privremeno sredstvo ako bi nastupili ozbiljni poremećaji u normalnom toku društvene reprodukcije. Stoga njih treba što pre učiniti nepotrebnim, otklanjajući odgovarajućim ekonomskim merama materijalne odnose koji dovode do njihove primene.

U toku 1966. godine otpočeće se sa postepenim napuštanjem sadašnjeg režima zadržanih cena za pojedine proizvode i grupe proizvoda odnosno usluga zavisno od uslova na tržištu. Ovaj proces povezivaće se sa postepenom liberalizacijom uvoza robe, a paralelno s tim će se odvijati proces oslobađanja sada zadržanih cena roba. U skladu s tim treba omogućiti slobodnije obrazovanje cena trgovinskim organizacijama.

Sistem društvene kontrole tržišta i cena uspostaviće se kao sastavni deo društvenog planiranja, kao društveni uticaj na spontana kretanja na tržištu, kao elemenat samoorganizovanja radnih organizacija radi ovladavanja ovim kretanjima i uticanja na njih, koji se prvenstveno ostvaruje ekonomskim sredstvima i na način koji odgovara našem privrednom sistemu.

Ostvarivanje društvene kontrole i uticaja na cene treba da bude u većoj meri stvar dogovora samih radnih organizacija zainteresovanih za uspostavljanje ekonomski uslovljenih, stabilnih odnosa u cenama. Tome treba da doprinese i donošenje propisa o savremenoj organizaciji prometa, o robnim, deviznim i finansijskim

rezervama i o međusobnim obavezama iz poslovnih odnosa.

Društvena kontrola cena regulisaće se posebnim zakonom, u kome će, pored ostalog, biti određeno kakve intervencije na području cena mogu da se primene i koje su nadležnosti pojedinih organa.

U narednom periodu neizbežno pomeranje opšteg nivoa cena treba zadržati u takvim okvirima da ne izaziva poremećaje na tržištu i da se očuvaju u osnovi odnosi cena utvrđeni reformom i stabilan kurs dinara. Izvesno kretanje nivoa cena u ovim granicama uslovljeno je brzim razvojem privrede i kretanjem cena na svetskom tržištu.

Nadležni organi će pratiti i analizirati kretanje cena i njihov uticaj na položaj i razvoj pojedinih delatnosti i preduzimati odgovarajuće mere radi ostvarenja osnovnih ciljeva ovog plana i privredne reforme.

DEVIZNI I SPOLJNOTRGOVINSKI REŽIM

Viši stepen razvijenosti u koji ulazi naša privreda i smernice i ciljevi reforme stvaraće sve stabilnije i povoljnije uslove za šire povezivanje domaćeg tržišta i domaće proizvodnje sa inostranim tržištima, brže unapređivanje spoljnotrgovinske razmene, efikasnije uključivanje privrede u međunarodnu podelu rada i njihovo uticanje na stvaranje savremene privrede.

U okviru opštih principa jedinstvenog privrednog sistema, jednakih uslova privređivanja i sticanja dohotka, trajni devizni i spoljnotrgovinski režim treba da obezbede našim preduzećima u skladu sa njihovim interesom za povećanje svog dohotka, liberalnu razmenu sa inostranstvom, sa-

mostalno stupanje u kreditne odnose, kooperaciju, sticanje deviza i slobodno raspolaganje njima i sl. U uslovima konvertibilnosti regulisanje uvoza i izvoza vršiće se uobičajenim merama kreditne, poreske i carinske politike.

Mere stabilizacione politike, uvoza i izvoza i deviznog i spoljnotrgovinskog režima treba da obezbede očuvanje realnog deviznog kursa, stabilnost i racionalne ekonomske odnose u cenama, i time da omoguće pozitivno dejstvo ekonomskih kriterijuma inostranog tržišta na našu privredu. Sve ove mere, zajedno sa stabilizacijom privrede, dovešće do konvertibilnosti dinara.

U prelaznom periodu, u skladu sa povećanjem proizvodnje i izvoza i realnim mogućnostima u pojedinim fazama razvoja, devizni i spoljnotrgovinski režim, kao i druge mere ekonomske politike, biće usmereni na stvaranje uslova za liberalizaciju odnosa sa inostranstvom i postizanje konvertibilnosti dinara.

Devizni i spoljnotrgovinski režim u prelaznom periodu se oslanjaju na sledeće elemente:

Postepena liberalizacija uvoza svih vrsta robe. Proces liberalizacije, u skladu sa materijalnim mogućnostima, treba da ide paralelno na svim područjima — reprodukcione robe, robe široke potrošnje i opreme. Težiće se da se liberalizacija reprodukcionog materijala povezuje sa liberalizacijom uvoza odgovarajućih finalnih proizvoda. Obim robe koji će biti liberalizovan, svake godine će se povećavati, dok se ne postigne da uvoz bude slobodan, uz uobičajena regulisanja.

Do postizanja konvertibilnosti dinara jedan deo uvoza robe biće regulisan, pri čemu će se kombinovati mere deviznog i spoljnotrgovinskog režima. Obim robe čiji će uvoz biti regulisan, postepeno će se smanjivati.

Regulisanje neliberalizovanog dela uvoza će se vršiti elastičnom primenom globalnih deviznih

kvota, deviznih i robnih kontingenata i uvoza na bazi ugovora sa bankom. U toku 1966. godine doneće se propisi o regulisanju uvoza, deviznoj stimulaciji, raspolaganju i prometu devizama, izvozu opreme na kredit i angažovanju javnih i privatnih inostranih sredstava.

U skladu sa platnobilansnim mogućnostima, u prelaznom režimu počev od 1967. godine privrednim organizacijama koje ostvaruju izvoz preteżnog dela svojih proizvoda i usluga ostavljaće se znatan deo ostvarenih deviza.

Politikom umerene zaštite domaće industrije i ostale privrede neće se omogućiti da se tolerišu niska produktivnost rada, neopravdano visoke cene na domaćem tržištu i monopol.

U prelaznom režimu će se primenjivati devizna stimulacija, koja će se za pojedine privredne organizacije progresivno povećavati, zavisno od intenziteta njihovog izvoza u odnosu na ukupnu proizvodnju. Sredstva dobivena po osnovu devizne stimulacije služe za plaćanje za uvoz reprodukcionog materijala, opreme i dr., i u okviru propisa deviznog režima isplate se vrše slobodno, bez ikakve dopunske administrativne procedure.

Radna organizacija izvozom ostvarena devizna sredstva zadržava na svom deviznom računu i s njima raspolaže u skladu sa propisima deviznog i spoljnotrgovinskog režima. S tog deviznog računa privredna organizacija može onaj deo sredstava u obliku retencione kvote trajno da zadrži i dalje koristi bilo za sopstvena plaćanja, bilo za udruživanje s drugim preduzećima, ili za oročavanje kod banke.

Retenciona kvota i deo amortizacije koji se može upotrebiti za nabavku opreme u inostranstvu, kretaće se u skladu sa liberalizacijom uvoza opreme. Integrisana preduzeća i preduzeća koja imaju dugoročni ugovor o kooperaciji mogu da udružuju deo amortizacije koji se može upotrebiti za kupovinu opreme u inostranstvu.

Izvoz robe, u načelu, postaje slobodan. Zadržaće se samo neznatna i povremena potrebna ograničenja i usmeravanja, koja treba ostvarivati, pre svega, preko sporazuma proizvođača. Sklapanje godišnjih i dugogodišnjih ugovora o razmeni treba da se vrši uz prethodnu široku konsultaciju privrednih organizacija i izvoznika.

Pored deviznog računa i devizne stimulacije, izvoz robe i usluga stimuliraće se sa kratkoročnom i dugoročnom kreditnom politikom, korišćenjem raznih instrumenata i olakšica za uvoz reprodukcionih materijala za proizvodnju namenjenu izvozu, za zajedničku proizvodnju za treća tržišta, kooperaciju i drugo.

Privredne organizacije u granicama sredstava kojima samostalno raspolažu na bazi retencione kvote i dela amortizacije, mogu da angažuju inostrane kredite za uvoz opreme, i da upotrebljavaju ova sredstva za otplaćivanje kredita. Privredne organizacije i banke zaključuju zajmove samostalno i neposredno u uzajamnoj saradnji, na bazi sopstvene garancije ili garancije više privrednih organizacija ili banaka. Nosioci obaveze po zajmovima vršiće otplaćivanje zajmova iz sredstava koja ostvare izvozom i iz dela amortizacije. Potrebno je iznalaziti razne forme angažovanja i korišćenja inostranog kapitala i usmeriti ga ka sve širim oblicima kooperacije i integracije, zajedničke proizvodnje itd.

Da bi radne organizacije imale punu sigurnost u sklapanju odgovarajućih kooperantskih ugovora sa partnerima u zemlji i inostranstvu, potrebno je omogućiti im, u procesu liberalizacije uvoza, raspolaganje deviznim sredstvima ostvarenim po tom osnovu za ove svrhe.

Utvrdiće se koje finansijske obaveze u inostranim sredstvima plaćanja treba i dalje da preuzima federacija.

Privredne organizacije, zajedno sa bankama i udruženjima, povećavaće svoje učešće u krediti-

ranju izvoza opreme, sa više poslovnosti i ekonomskih kriterijuma.

Dugoročnim izvoznim i kreditnim aranžmanima stvoriće se uslovi za razvoj savremenih kapaciteta.

Organizacionim merama i drugim sredstvima treba unaprediti poslovanje banaka, mrežu spoljne trgovine u zemlji i inostranstvu i omogućiti šire i neposrednije povezivanje privrednih organizacija sa inostranom privredom. Treba pokloniti posebnu pažnju organizovanju spoljnotrgovinske razmene, stupanju naših preduzeća u poslovni kontakt sa inostranim partnerima i obezbediti zaštitu interesa privrede. Isto tako, treba preko banaka organizovanije pristupiti korišćenju inostranih kredita i plasiranju naše robe na kredit.

Radi intenziviranja ekonomskih odnosa sa inostranstvom efikasnije će se koristiti postojeće i stvarati i osposobljavati odgovarajuće nove institucije za proučavanje konjunkturnih kretanja na inostranom tržištu. Pored toga, izvršiće se decentralizecija deviznog poslovanja na sve ovlašćene banke i time ojačati uloga banaka za efikasnije vršenje spoljnotrgovinskih i finansijskih poslova, kao i drugih institucija za osiguranje i reosiguranje inostranih kredita i ispitivanje uslova kredita i zaduženja.

PROŠIRENA REPRODUKCIJA

U narednom periodu radne organizacije kao osnovni nosioci proširene reprodukcije i u privredi i u društvenim službama u sve većoj meri će preuzimati brigu i odgovornost za rešavanje širih zajedničkih problema razvoja.

Doslednim sprovođenjem reforme dalje će jačati interes radnih organizacija za akumuliranje, svojstveno savremenoj privredi, i ekonomska nužnost da mogu opstati i dalje se razvijati samo ako racionalno privređuju, stvaraju optimalnu akumulaciju i racionalno ulažu akumulirana sredstva. Zbog toga će se proširivati

ekonomski interes radnih organizacija i banaka da sredstva ulažu tamo gde se postižu najveći efekti u pogledu povećanja dohotka. U zavisnosti od toga, radne organizacije ulagaće svoja sredstva u sopstveno preduzeće ako je to za njih najrentabilnije, ili će ih udruživati s drugim radnim organizacijama, ili ulagati u banke. To će se postići i bitnim povećavanjem ekonomske zainteresovanosti i društvene odgovornosti za ulaganje i korišćenje uloženih sredstava.

U ovom periodu će se razviti razni oblici privredne i društvene integracije, koji odgovaraju savremenoj privredi. Radne organizacije će postati nosioci usklađivanja, usmeravanja i podsticanja tih procesa. Daljim razvojem sistema treba stimulisati i usmeravati pozitivna integraciona kretanja.

Postepeno će se razvijati praksa ulaganja sredstava preko banaka, kao i zajedničkog ulaganja radi ekonomičnog postizanja zajedničkog cilja. Radne organizacije će objedinjavati sredstva radi rešavanja takvih problema kao što su zajedničke istraživačke, komercijalne ili konstruktorske službe, sirovinska i energetska baza i slično.

Da bi se stvorila materijalna zainteresovanost za razne oblike zajedničkih ulaganja radnih organizacija neposredno ili preko banaka, promenama u sistemu obezbediće se da ulagači, pored uobičajene kamate na dati kredit, ostvaruju i izvesno učešće u dohotku koji se stvara korišćenjem njihovih sredstava. Ovako ostvarena sredstva ulaziće u dohodak radnih organizacija. Banke će moći davanje kredita za određene namene da uslovljavaju i odgovarajućim efektima.

Cirkulacija sredstava za proširenu reprodukciju preko banaka bitno će se povećati. Trajniji cilj prelivanja ovih sredstava preko bankarskog sistema biće da se sredstva ulažu u delatnosti i preduzeća u kojima će biti najbrže aktivirana i u kojima će se postići najveći dohodak.

Novi odnosi između banke i preduzeća uslovljavaju

da banke mogu sa stiču svoj kreditni potencijal u neposrednom poslovnom odnosu sa radnim i drugim organizacijama, građanima i društveno-političkim zajednicama. Na taj način banke će, kao poslovne organizacije, zasnivati svoj odnos sa privredom i ostalim nosiocima sredstava na bazi uzajamnog ekonomskog interesa.

U daljem razvoju bankarskog sistema treba da se stvore takvi uslovi koji će jačati interes radnih organizacija da ulažu u banke svoja slobodna sredstva, obezbediti poslovnu samostalnost banaka i njihovu materijalnu zainteresovanost i odgovornost za plasiranje sredstava i za njihovo mobilisanje i aktiviranje. Banke treba da postanu ravnopravni poslovni partneri radnih organizacija i značajan faktor u sprovođenju politike proširene reprodukcije i obezbeđivanju efikasnosti investicija.

U toku 1966. godine doneće se propisi kojima će se dalje upotpunjavati sistem formiranja jedinstvenog tržišta društvenih sredstava i slobodnijeg cirkulisanja investicionih sredstava uvođenjem vrednosnih papira i drugih oblika prometa sredstava radnih organizacija i banaka. Preduzimaće se potrebne mere da se bankarski aparat što brže osposobi da preuzme nove funkcije u procesu reprodukcije.

U 1966. godini preduzimaće se dalje mere da se ulaganja u trajna obrtna sredstva radnih organizacija vrše iz ostvarene akumulacije. U tom cilju biće potrebno da se učine posebni napori radi primene elastičnih i efikasnih metoda formiranja sredstava.

U principu, neprivredne delatnosti će se na isti način uključivati u bankarski i kreditni mehanizam kao i privredne delatnosti.

Srodne ili ekonomskim interesima organski povezane grupacije radnih organizacija učestvovaće, pored ostalog, u utvrđivanju politike proširene reprodukcije svoje delatnosti, dogovarajući se i o najefikasnijim

metodama realizacije te politike. Ovi dogovori odnosiće se na osnovna pitanja podele rada i druge važne zajedničke probleme koje preduzeća u okviru svojih asocijacija u zajedničkom interesu treba zajednički da rešavaju. Uslovi privređivanja podsticaće radne organizacije da, na osnovu sopstvenih interesa i ekonomske nužnosti, ulažu svoja sredstva u delatnosti čiji je razvoj uslov njihovog razvoja.

Istovremeno će se obezbediti uticaj društveno-političkih zajednica, naročito kad su u pitanju oblasti u kojima proces proširene reprodukcije neće u celini biti na odgovarajući način regulisan dejstvom ekonomskih zakonitosti. Taj uticaj vršiće se, prvenstveno, stvaranjem povoljnijih uslova za ulaganja tamo gde za to postoje određeni društveni interesi. To će se ostvarivati primenom ekonomskih mera na području cena, spoljnotrgovinskog sistema, amortizacije, poreskog sistema, monetarno-kreditnog sistema, zatim korišćenjem i usmeravanjem društvenih rezervi i drugo. Uticaj društveno-političkih zajednica ostvarivaće se na osnovu ovlašćenja i pomoću sredstava koja one imaju u okviru privrednog sistema.

Usmeravanje proširene reprodukcije vršiće društvena zajednica i regulisanjem uslova korišćenja inostranih finansijskih sredstava.

NOVČANO-KREDITNA POLITIKA

Novčano-kreditna politika biće usmerena na ostvarivanje što veće usklađenosti u dinamici i strukturi robnih i novčanih tokova i time na održavanje privredne stabilnosti i na razvijanje pozitivnih tendencija u proizvodnji, produktivnosti rada i ekonomskim odnosima sa inostranstvom. Za ostvarivanje ovih ciljeva nužno je da banke primenjuju isključivo ekonomske kriterijume u svom poslovanju. To važi za dugoročno i za kratkoročno kreditiranje. Osnov za dugoročno kreditiranje mogu biti isključivo akumulirana sredstva.

Kreditna politika na području kratkoročnog kreditiranja obezbediće nužni stepen likvidnosti koji je u skladu sa porastom privredne aktivnosti, neophodan za obavljanje proizvodnje, raspodele i prometa. Monetarni faktori ne smeju predstavljati izvor ekspanzije tražnje, ali ni faktor usporavanja porasta privredne aktivnosti za koju postoje materijalne mogućnosti. Selektivnim merama doprinosiće se ostvarivanju ciljeva ekonomske politike i uslova za njihovo ostvarivanje uopšte i posebno na polju proizvodnje, porasta produktivnosti rada i ekonomskih odnosa sa inostranstvom.

Kratkoročni krediti davaće se kreditno sposobnim privrednim organizacijama koje posluju u skladu sa zahtevima domaćeg i inostranog tržišta. Privredne organizacije koje imaju nepokrivene gubitke neće moći da dobiju kredit. Neće se dozvoljavati davanje i korišćenje kratkoročnih kredita za ulaganja u trajna obrtna sredstva, a sprečavaće se i obnavljanje kratkoročnih kredita za tu svrhu. Kratkoročnim kreditima neće se finansirati finalna potrošnja i investicije. Potrošačke kredite, kao i kredite pri prodaji opreme i sl., sve više će davati one radne organizacije koje su zainteresovane za prodaju robe na kredit. Stvaranjem rezervi i obrtnih fondova i njihovim korišćenjem treba da se učini nepotrebnim dosadašnje davanje kratkoročnih kredita za neravnomerni priliv sredstava društveno-političkih zajednica i društvenih službi.

Odobravanje kratkoročnih kredita povezaće se sa objektivnim kriterijumima koji omogućavaju elastično vođenje ekonomske politike u okviru prometnog procesa.

Emitovanje novca će se svesti u ekonomski neophodne okvire, pri čemu će se, po pravilu, emitovanje povećavati osetno sporije od realnog porasta proizvodnje. Po potrebi emitovanje će biti i količinski ograničeno. Politiku emitovanja utvrđivaće Savezna skupština.

Da bi se mogli ostvariti gornji ciljevi novčano-kreditne politike, potrebno je već u 1966. godini usavršiti postojeći kreditni sistem. Dosledno tome, treba onemogućiti automatsko sticanje prava na kredit od strane Narodne banke i time odnose između poslovnih banaka i radnih organizacija postaviti na poslovnu osnovu.

Kreditni odnosi između banaka i korisnika kredita treba da budu što manje predmet regulisanja, kako bi se bankama stvorili potrebni uslovi za primenu ekonomskih kriterijuma pri odobravanju kredita.

Bankama treba ostaviti širu slobodu u plasiranju sredstava prikupljenih u okviru njihove bankarske aktivnosti (depoziti po viđenju i sl.), da bi slobodno odobravale kredite na bazi ovih sredstava u skladu sa načelima bankarskog poslovanja. U tom smislu treba propisivati samo minimalne uslove kreditne sposobnosti.

U kreditne odnose Narodne banke i banaka treba uneti preciznije kriterijume kreditiranja i obezbediti efikasnije instrumente regulisanja kreditnog potencijala banaka.

Sistem kreditnog regulisanja treba više nego dosada usmeriti na regulisanje kreditnog potencijala banaka, na kreditne odnose banaka sa Narodnom bankom Jugoslavije i na vezivanje određenih kredita za posebna sredstva banaka.

Da bi se mogle sprovesti gornje mere treba uvesti nove instrumente cirkulacije novca s ciljem da se olakšaju slobodni tokovi finansiranja. U ovom smislu treba koristiti menicu, i uvesti upotrebu obveznica i drugih hartija od vrednosti.

Biće potrebno dopuniti i propise o bankarskom i kreditnom poslovanju, a posebno o emitovanju novca. U skladu sa intencijama reforme, u 1966. godini izvršiće se bitno sužavanje namena sa povlašćenim kamatnim stopama za kratkoročne kredite, koje se regresiraju iz sredstava federacije.

IV

STANOVNIŠTVO, ZAPOŠLJENOST I PRODUKTIVNOST

Ukupan broj stanovnika povećan je od 17,7 miliona u 1956. — na 19,5 miliona u 1965. godini. Stopa aktivnosti stanovništva smanjena je od 46,3 % u 1953. — na 45 % u 1961. godini, naročito zbog većeg obuhvata omladine redovnim školovanjem.

U periodu od 1957. do 1964. godine broj zaposlenih u društvenom sektoru povećan je za 64 % ili 6,3 % godišnje. Usled ovako visokog porasta zaposlenosti uloga produktivnosti rada u društvenoj privredi nije došla do punijeg izražaja. U odnosu na dostignuti nivo proizvodnje, nastali su relativni viškovi zaposlenih u industriji i sekundarnim delatnostima u celini.

Poseban problem predstavlja nedovoljno razvijena teritorijalna, granska i profesionalna pokretljivost radnih ljudi, što otežava probleme zapošljavanja i formiranja odgovarajuće strukture kadrova u radnim organizacijama.

I pored visokog porasta zaposlenosti, u proteklom periodu nije bilo moguće ostvariti potpunu zaposlenost, pre svega zbog nedovoljnih sredstava za proširenu reprodukciju u poređenju sa visokim pritiskom na zapošljavanje van poljoprivrede.

Do 1970. godine ukupan broj stanovnika povećaće se na oko 20,6 miliona, na osnovu prosečnog godišnjeg porasta od oko 220 hiljada. Predviđa se da će se stopa aktivnosti stanovništva zadržati na sadašnjem nivou.

Na takvu stopu aktivnosti stanovništva imaće veliki uticaj porast broja penzionera, usled sadašnjeg starosnog sastava zaposlenih, kao i povećan broj obuhvaćene omladine školovanjem. Prosečan godišnji priraštaj aktivnog stanovništva iznosiće oko 110 hiljada.

Izmenjeni uslovi privređivanja, povećanje efikasnosti i intenzivnosti i pojačana uloga produktivnosti rada, uticaće na menjanje uloge porasta zaposlenosti u privrednom i društvenom razvoju. Znatno će se povećati uloga produktivnosti rada kao faktora povećanja proizvodnje i nacionalnog dohotka. Računa se da će stopa porasta zaposlenosti biti niža nego što je ostvarivana u periodu od 1957. do 1964. godine. Menjaće se i struktura zaposlenosti, kako po granama i sektorima, tako i po kvalifikacijama. Apsolutno i relativno će se povećati broj kadrova svih stepena stručnosti, posebno — kvalifikovanih radnika i osoblja sa srednjom stručnom spremom.

Računa se sa sledećim promenama u kadrovskoj strukturi zaposlenih u društvenom sektoru:

— *u procentima*

	1961	*1970*
Ukupno zaposlenih u društvenom sektoru . .	100,0	100,0
Od toga:		
— sa visokom stručnom spremom	3,6	4,4
— sa višom stručnom spremom	2,0	2,4
— sa srednjom sručnom spremom	10,6	15,4
— kvalifikovani i visokokvalifikovani radnici	28,5	35,9
— ostali	55,3	41,9

Razvoj u narednom periodu omogućiće da se zapošljavanjem apsorbuje celokupan prirast aktivnog stanovništva i da se nastavi dalje prelivanje stanovništva iz poljoprivrede u nepoljoprivredne delatnosti, iako sporije nego do sada. Računa se sa sledećim promenama u ekonomskoj strukturi stanovništva:

— u procentima

	1965	1970
Ukupno stanovništvo	100,0	100,0
— poljoprivredno	47,3	43,8
— nepoljoprivredno	52,7	56,2
Aktivno stanovništvo	100,0	100,0
— poljoprivredno	54,1	49,5
— nepoljoprivredno	45,9	50,5

Broj zaposlenih u društvenom sektoru povećaće se do 1970. godine za oko 500 do 550 hiljada ili za 2,5 do 3 % godišnje. S obzirom na obim penzionisanja i ostalo tekuće osipanje zaposlenih, broj novozaposlenih će se u istom periodu povećati za oko 1 milion, što čini 30 % od sadašnjeg broja zaposlenih. To daje velike mogućnosti za podmlađivanje starosne strukture zaposlenih i poboljšanje kvaliteta zaposlenih. To zahteva odgovarajuće napore koji će biti nužno preduzeti pri otvaranju novih radnih mesta, kao i aktiviranje kadrovske politike, kako bi se prilikom zapošljavanja postigli što povoljniji rezultati u sastavu i rasporedu zaposlenih. Predviđenom zaposlenošću moguće je zaposliti priliv omladine i školovanih kadrova. Ceni se da će priliv kadrova za zapošljavanje iz svih škola iznositi u ovih pet godina oko 620 do 660 hiljada. Povećaće se i broj zaposlenih žena. Računa se da će se učešće žena u ukupnom broju zaposlenih u društvenom sektoru povećati od 28 % — na oko 32 % u proseku, dok će biti znatnih razlika po pojedinim područjima i krajevima, s obzirom na dostignuti stepen razvijenosti privrednih i društvenih delatnosti i njihovu strukturu.

Sva radna mesta u proizvodnji i društvenim službama, naročito rukovodeća, treba da budu izložena stalnoj selekciji na osnovu znanja i sposobnosti, čime će se ubrzati promena kadrovske strukture, stimulirati stalno usavršavanje znanja i sposobnosti i prevazići sadašnja protivrečnost da

se pri postojanju relativno nepovoljne kadrovske strukture pojavljuju problemi zapošljavanja kadrova sa stručnom spremom.

I pored velikog obima zapošljavanja, u narednom periodu se neće moći ostvariti puna zaposlenost, s obzirom da će pritisak za prelazak iz poljoprivrede u nepoljoprivredne delatnosti biti i dalje znatan i iznad mogućnosti i raspoloživih sredstava društvene reprodukcije, kao i potreba privrede i društvenih službi za novim zapošljavanjem. U vezi sa tim, postojaće problemi nedovoljne zaposlenosti, naročito u pojedinim nedovoljno razvijenim regionima sa jače izraženim porastom stanovništva. Nužno je stoga povećati širu teritorijalnu i profesionalnu pokretljivost stanovništva, a u skladu sa potrebama i mogućnostima koje će se stvoriti za novo zapošljavanje u pojedinim regionima i delatnostima, kao i sa načelom slobodne cirkulacije društvenih sredstava za proširenu reprodukciju.

Uzimajući u obzir postojeće tendencije i neposredne uslove privređivanja, ocenjuje se da će se u toku prve dve godine ovog perioda ostvariti porast zaposlenosti od svega 2 do 2,5 %. Teškoće oko potpunog zapošljavanja će stoga u ovim godinama biti izražajnije.

Razvojnom politikom i merama privrednog sistema uticaće se na razne dopunske oblike ekonomskog aktiviranja stanovništva, naročito u nekim industrijskim granama, zatim u ugostiteljstvu i drugim privrednim i vanprivrednim tercijarnim delatnostima. To će biti zapošljavanje sa skraćenim radnim vremenom, povremeno zapošljavanje u dnevnom, nedeljnom ili sezonskom vrhu opterećenosti u proizvodnji i prometu, rad u domaćinstvima i slično. Takođe je nužno podsticati ekonomsko angažovanje i aktiviranje stanovništva individualnim radom u pojedinim privrednim delatnostima. Takav način ekonomskog aktiviranja stanovništva omogućiće ne samo stvaranje dopunskih sredstava za životni standard, nego će u znatnoj meri doprinositi i upotpunjavanju celokupne privredne strukture.

Predviđeni razvoj zapošljavanja u društvenom sek-

toru, uz jače aktiviranje stanovništva dopunskim oblicima zapošljavanja, posebno u privrednim uslužnim delatnostima, uticaće na promene u strukturi aktivnog stanovništva. Računa se sa sledećim promenama u strukturi aktivnog stanovništva do 1970. godine u proseku za celu zemlju, s tim što će to biti različito po pojedinim područjima:

— u procentima

	1965	1970
Ukupno aktivno stanovništvo	100,0	100,0
Od toga:		
— primarni sektor	56,1	51,4
— sekundarni sektor	22,9	24,0
— tercijarni sektor	21,0	24,6

I u narednom periodu predviđa se da će doći do privremenog zapošljavanja radnika u inostranstvu. Treba, međutim, stvarati takve ekonomske uslove života i rada koji će uticati na postepeno smanjivanje odlaska na rad van Jugoslavije, naročito kvalifikovanih lica.

Zapošljavanje van Jugoslavije će se vršiti organizovanije, uz obezbeđivanje našim radnicima boljih socijalnih i radnih uslova zaključivanjem međudržavnih ugovora i drugim merama. Preduzeće se mere da se rad u inostranstvu ostvaruje što više putem ekonomske aktivnosti naših preduzeća u inostranstvu, pre svega izvođenjem građevinskih radova i slično.

Na brži porast produktivnosti rada će uticati promenjeni uslovi privređivanja, neposrednija zavisnost ličnog dohotka radnika od ostvarene produktivnosti, brža modernizacija i uvođenje nove tehnike. Na veću produktivnost treba uticati i povećanjem efikasnosti zdravstvene zaštite, posebno proširivanjem preventive. Znatno povećanje produktivnosti i bolje korišćenje rad-

nog vremena, bitni su preduslovi za ostvarivanje 42-časovne radne sedmice do 1970. godine. Računajući sa svim ovim uslovima, očekuje se da se pri predviđenom porastu proizvodnje i zaposlenosti ostvari godišnje povećanje produktivnosti rada u društvenom sektoru privrede od 6,0 do 7,0 % godišnje. Međutim, uzimajući u obzir skraćenje radne nedelje, produktivnost rada po času treba da se poveća godišnje za oko 9 %.

Na razvoj zaposlenosti i produktivnosti uticaće opšti uslovi privređivanja. Tome treba da doprinesu i veća teritorijalna i profesionalna pokretljivost radne snage, koja će se podsticati saradnjom službe za zapošljavanje i radnih organizacija i stvaranjem odgovarajućih opštih životnih preduslova radnicima koji menjaju mesto zapošljavanja. Zavodi će raditi na okvalifikovanju onih koji traže zaposlenje, a raznim merama iniciraće i stvaraće ekonomske preduslove za afirmaciju dopunskih oblika zapošljavanja i ekonomskog aktiviranja stanovništva. Potrebno je da organi federacije odnosno republika i komuna preduzmu mere za što potpunije osposobljavanje zavoda za takvu njihovu aktivnost.

Ekonomsko aktiviranje stanovništva preko individualnog rada stimulisaće se poreskom politikom, raznim olakšicama pa i kreditima za ostvarivanje preduslova za ovakvu aktivnost. Posebno će se stimulisati ekonomsko aktiviranje rada individualnih proizvođača u kooperaciji sa društvenom privredom. To treba da bude sastavni elemenat politike i mera svih društveno-političkih zajednica, a naročito opština.

Radne organizacije će razraditi program postepenog skraćivanja radnog vremena, kako bi se do 1970. godine sprovela ustavna odredba o prelasku na 42-časovno sedmično radno vreme.

V

ŽIVOTNI STANDARD

U oblasti životnog standarda prosečni lični dohoci od rada povećani su od oko 34.000 dinara u 1956. godini — na oko 57.000 dinara u 1964. godini u realnoj vrednosti. Znatni rezultati su postignuti i u poboljšanju stanovanja, obrazovanja i zdravstva.

	1956	1964
Potrošnja po stanovniku		
Meso i riba, kg	25,4	28,3
Šećer, kg	11,3	19,9
Tekstil, m²	9,6	19,9
Trajna potrošna dobra (1000 starih dinara)	9,0	62,0
Stanovanje		
Broj izgrađenih stanova (na 1000 stanovnika)	2,1	6,3
Obrazovanje		
% obuhvata generacije u		
— osnovnim školama	78,1	90,6
— srednjim školama	13,4	30,7
— visokim školama	2,1	5,1
Zdravstvo		
Broj lekara (na 10.000 stanovnika)	4,0	7,7

U poslednjim godinama učešće lične potrošnje u raspodeli nacionalnog dohotka je imalo tendenciju opadanja. To je relativno suzilo materijalne okvire lične potrošnje usled čega su mnogobrojne

potrebe u proteklom periodu podmirivane pretežno iz društvenih fondova. Društveno finansiranje se pokazalo u pojedinim oblastima potrošnje kao nedovoljno efikasno, pa je i to ograničavalo brže povećanje životnog standarda.

Uslovi privređivanja u narednom periodu stvaraju mogućnost da se, u zavisnosti od povećanja efikasnosti privređivanja i produktivnosti, povećava životni standard.

Mere ekonomske politike i dalje usavršavanje privrednog sistema oslanjaće se na stvaranje uslova da životni standard pojedinca, radnih zajednica i radnih ljudi uopšte, bude neposredno povezan sa rezultatima rada. U tom cilju sredstva za životni standard, bilo da je u pitanju lična ili pojedini oblici društvene potrošnje, sve više će se izdvajati neposredno iz bruto ličnog dohotka radnika, čime će se stvoriti veći interes i mogućnost radnika da odlučuju o tome kolika će biti neposredna primanja u vidu neto ličnog dohotka, a koliko će se izdvajati iz bruto ličnog dohotka za podmirivanje potreba u oblasti stanovanja i socijalnog osiguranja, obrazovanja i drugih društvenih službi, kao i za potrebe društveno-političkih zajednica. Time će se podstaći zainteresovanost radnika i njegove mogućnosti uticanja da se pojača efikasnost svih službi koje se finansiraju iz doprinosa na lične dohotke radnika.

U daljoj razradi sistema utvrdiće se koji će se vidovi potrošnje finansirati neposredno iz ličnih dohodaka i u kojoj meri, a koje iz društvenih fondova, kao i oblici preko kojih će se ostvarivati finansiranje iz društvenih sredstava.

Promenama u sistemu raspodele, a posebno finansiranja stambene izgradnje, u celini se u znatnoj meri povećavaju sredstva za životni standard kojima neposredno raspolažu radni ljudi u radnim organizacijama. Uz afirmisanje principa da se iz bruto ličnih dohodaka plaćaju razni oblici posredne potrošnje, ovo je značajan faktor koji će uticati da se sredstva za životni standard u celini ostvaruju u zavisnosti od rezultata pri-

vređivanja, a indirektna primanja i njihova struktura da sve više budu pod neposrednim uticajem samih radnih ljudi. Pošto će se neki oblici potrošnje u narednom periodu više finansirati neposredno iz ličnih dohodaka, učešće neto ličnih dohodaka u bruto ličnim dohocima će se povećati. Time će se ostvarivati uloga životnog standarda kao aktivnijeg faktora u podizanju efikasnosti privrednog razvoja.

Ostvarivanje predviđenih odnosa u osnovnoj raspodeli nacionalnog dohotka i očekivano povećanje efikasnosti, privređivanja omogućiće u narednom periodu brži porast neto realnih ličnih dohodaka od rada po zaposlenome nego što je ostvareno u proteklom periodu. Računa se da je moguće ostvariti u narednom periodu povećanje realnih ličnih dohodaka zaposlenih u proseku naše zemlje od oko 650 dinara ostvarenih krajem 1965. godine — pa na oko 900 do 950 dinara krajem 1970. godine. Povećanje ličnih dohodaka različito će se ostvarivati po radnim organizacijama i društveno-političkim zajednicama, zavisno od produktivnosti rada i stepena efikasnosti privređivanja, kao i od strukture i stepena razvijenosti privrednih i društvenih delatnosti.

Predviđeni prosečni porast realnih ličnih dohodaka od rada omogućava da se u znatnoj meri prevaziđe minimum životnih potreba kod radnika sa najnižim ličnim dohocima, a da se prema rezultatima rada, znatno brže od proseka povećaju lični dohoci kvalifikovanih radnika i stručnjaka, posebno pronalazača i racionalizatora, kao i sposobnih organizatora proizvodnje, koji svojim radom naročito doprinose povećanju efikasnosti privređivanja i dohotka.

Intenzivnije privređivanje omogućilo bi da realni lični dohoci od rada rastu još brže. Ovo mora dovesti i do jače diferencijacije i većih raspona ličnih dohodaka između produktivnijih i manje produktivnih radnih organizacija i radnika. Pri ostvarivanju odgovarajuće produktivnosti i efikasnosti, pojedine radne organizacije i pojedinci moći će da ostvaruju približno onakav realni standard kakav se ostvaruje u razvijenijim zem-

ljama u odgovarajućim delatnostima. Radnici i stručnjaci koji daju najbolje efekte rada ostvarivaće lične dohotke od više hiljada dinara u realnoj vrednosti.

Sredstva za životni standard, uključujući i lične dohotke od rada, povećavaće se u prvoj polovini ovog petogodišnjeg perioda u skladu sa povećanjem nacionalnog dohotka. Težište ekonomske politike biće i na ovom području u stvaranju potrebnih preduslova za stabilizaciju.

Kupovna snaga aktivnog stanovništva u individualnom sektoru privrede takođe će se povećati zavisno od rezultata intenziviranja i porasta njihove proizvodnje i produktivnosti rada. Politikom cena, poreskim sistemom i drugim ekonomskim instrumentima uticaće se da se lična potrošnja individualnog sektora razvija u skladu sa rezultatima rada.

Merama privrednog sistema će se omogućiti da se u skladu sa postignutim rezultatima privređivanja, ostvaruje u procesu raspodele ovakav razvoj ličnih dohodaka od rada. Lični dohoci od rada treba da se formiraju bez ikakvog ograničavanja njihove visine, u skladu sa rezultatima rada i ostvarenim dohotkom.

Povećana realna kupovna snaga stanovništva stvaraće uslove za veću potrošnju i bolje podmirivanje potreba. Time će se ostvarivati i značajne promene u strukturi lične potrošnje. Učešće ishrane u ukupnoj ličnoj potrošnji će se smanjiti, uz poboljšanje njenog kvaliteta, a povećaće se učešće stanovanja, industrijske robe i usluga. Uz predviđeni porast realnih ličnih dohodaka, a pod uslovom da se u osnovi zadrže formirani odnosi cena, potrošnja mesa i ribe, šećera, mleka i drugih u ishrani potrebnih proizvoda će se povećati, dok će istovremeno doći do postepenog smanjivanja potrošnje žita. Bilansno se računa sa sledećim promenama u ličnoj potrošnji:

	1965	1970
Potrošnja po stanovniku		
Meso i riba, kg	29	37 - 39
Šećer, kg	22	26 - 28
Tekstil, m^2	21	28 - 30
Trajna potrošna dobra (na 1000 stanovnika)		
Automobili	9	18 - 20
Radio-aparati	140	220 - 240
Televizori	30	85 - 90
Aparati za domaćinstvo (vrednost u 1.000 dinara)	140	270 - 290

Privreda će se prilagođavati promenama koje će se ostvarivati u strukturi lične potrošnje. Merama privrednog sistema i tekuće ekonomske politike uticaće se na strukturu proizvodnje i uvoza, da bi se obezbeđivala uravnoteženost kupovne snage stanovništva i raspoloživih fondova, kao preduslov stabilizacije troškova života i predviđenog porasta životnog standarda.

U ovom periodu stvaraju se uslovi za poboljšanje standarda stanovanja. U strukturi lične potrošnje menjaće se mesto stanovanja pod uticajem promena stanarina koje se plaćaju neposredno iz ličnog dohotka, a koje će se postepenim ukidanjem subvencija povećati do 1970. godine na ekonomski nivo, koji će podsticati interes za štednju i sopstveno ulaganje u nabavku stana. Povećanje sredstava radnih organizacija, uz porast ličnih dohodaka i kredita od banaka, pružiće radnim ljudima mogućnosti za nabavku stana i rešavanje stambenog problema pod jednakim ekonomskim uslovima. Uslovi koji će se stvoriti omogućiće da se u ovom periodu od pet godina izgradi preko 700.000 stanova. Oko 15 % svih domaćinstava bi se na taj način u narednom periodu uselilo u nove stanove. Do 1970. godine s tim bi se postigla izgradnja od preko 8 stanova godišnje na 1.000 stanovnika — prema 6,3 u 1964. godini.

Povećanjem nacionalnog dohotka stvaraće se uslovi za porast sredstava za razvoj društvenih službi i time za bolje podmirivanje potreba u oblastima važnim za

životni standard: obrazovanje i kultura stanovništva, zdravstvena i socijalna zaštita i fizička kultura. Treba stvarati uslove za puno ostvarivanje osmogodišnjeg školovanja, proširiti dečju zaštitu i brže razviti službe za potrebe radnoj porodici. Proširiće se materijalna osnova zdravstvene službe i time će se stvoriti uslovi za poboljšanje zdravstvene zaštite za sve većom orijentacijom na preduzimanje preventivnih mera. Ostvarivaće se i uslovi za brži razvoj izdavačke delatnosti, kinematografije, radija i televizije i drugih kulturnih delatnosti. Takvim razvojem stvaraće se uslovi za razvijanje svestrane ličnosti radnog čoveka kao proizvođača i samoupravljača.

	1964	1970
Obrazovanje		
% generacije obuhvaćene		
— srednjim školovanjem	31	40 - 43
— visokim školovanjem	5,1	5,5
Zdravstvo		
Broj lekara (na 10.000 stanovnika) . .	7,7	10,5
Broj višeg i srednjeg medicinskog osoblja (na 10.000 stanovnika) . . .	15,6	29,0

Uz društvena sredstva, razvoj društvenih službi biće podstican i porastom realnih ličnih dohodaka i sposobnošću na toj osnovi da se plati realnija cena usluga pojedinim društvenim delatnostima. Bitan preduslov za porast životnog standarda putem aktivnosti društvenih službi je podizanje efikasnosti njihovog rada. Razvoj društvenih službi će biti različit po pojedinim republikama i komunama, zavisno od specifičnosti ekonomske i društvene strukture. To povećava odgovornost ovih društveno-političkih zajednica u stvaranju uslova za razvoj ovih delatnosti, što treba da bude izraženo i u njihovim društvenim planovima.

Povećanje tehničke opremljenosti rada, uvođenje savremenijih oblika organizacije i postepeno skraćivanje radnog vremena uticaće na poboljšanje radnih uslova radnika.

VI

KADROVI, OBRAZOVANJE I NAUČNA ISTRAŽIVANJA

1. KADROVI I OBRAZOVANJE

U proteklom periodu došlo je do opšteg poboljšanja kadrovske strukture zaposlenih. Broj kadrova sa visokom i višom spremom povećan je za oko 2,5 puta u periodu od 1953. do 1961, a kvalifikovanih radnika i stručnjaka sa srednjom spremom za 65%. Sadašnju strukturu karakteriše, međutim, još uvek visoki procent zaposlenih bez kvalifikacija, čak i nepismenih lica, nedovoljan broj kvalifikovanih radnika i ostalog srednjeg stručnog kadra, kao i visokostručnih kadrova na rukovodećim mestima. Profesionalni, regionalni i granski raspored kadrova je takođe nepovoljan.

Razvoj obrazovanja je u proteklom periodu bio brz ali neravnomeran. Broj dece u višim razredima osnovnih škola, iako znatno povećan, još uvek je nizak, naročito u privredno nedovoljno razvijenim regionima. Mada je ostvareno znatno povećanje obrazovanja na drugom stupnju, ono još uvek zaostaje u ukupnoj strukturi obrazovanja i u odnosu na potrebe koje proizilaze iz privrednog i društvenog razvoja.

Iako su ulaganja u obrazovanje znatno povećana, materijalna baza u ovoj delatnosti zaostaje za potrebama koje su se pojavile kao rezultat povećanog obima školovanja. Učešće troškova za obrazovanje u nacionalnom dohotku iznosilo je 2,6% u 1956. godini, a u 1965. godini oko 4,6%. Izvori finansiranja obrazovanja bili su nestabilni, što je otežavalo položaj ove delatnosti. Usled ekstenzivnog razvoja došlo je do neracionalnog

trošenja sredstava i do gubitaka, koji se ogledaju između ostalog u prevelikim kapacitetima nekih vrsta škola i u velikom osipanju učenika i studenata. Kadrovska struktura privrede, njena materijalna snaga i ekstenzivan razvoj ograničavali su jače interesovanje privrede za obrazovanje, za njeno jače povezivanje s obrazovnim ustanovama i veće učešće u finansiranju.

Podizanje obrazovnog nivoa, posebno aktivnog stanovništva, i poboljšanje strukture zaposlenih biće faktor od velikog uticaja za brže uvođenje savremene tehnologije i organizacije u privredne procese, i preko toga, za podizanje efikasnosti privređivanja i produktivnosti rada i razvoj društvenih odnosa. Radne organizacije će usled izmenjenih uslova privređivanja biti u situaciji da su više zainteresovane za poboljšanje kadrovske strukture, kao jednog od primarnih preduslova za intenziviranje proizvodnje. Težište promena u kadrovskoj strukturi biće naročito u bržem povećavanju broja kvalifikovanih i specijalizovanih radnika i stručnjaka sa srednjom spremom, uz dalji porast kadrova sa najvišim stepenom obrazovanja. Na promenu kadrovske strukture naročito će povoljno uticati priliv omladine koja stiče obrazovanje redovnim školovanjem. Uloga obrazovanja u toku rada dobiće u narednom periodu veoma značajno mesto kao integralni deo sistema obrazovanja i stalan oblik ne samo poboljšanja postojeće kadrovske strukture zaposlenih, nego i neophodni preduslov stalnog povećanja stepena znanja i stručnosti u skladu sa napretkom savremene tehnologije i organizacije proizvodnje. Radne organizacije će u takvim uslovima izdvajati veća sredstva iz svog dohotka za obrazovanje zaposlenih, i razvijati kadrovske i druge stručne službe radi sagledavanja realnih potreba i mogućnosti podizanja obrazovnog i stručnog nivoa zaposlenih.

Težište politike razvoja obrazovanja biće u stvaranju preduslova za prevazilaženje postojećih neusklađenosti u odnosima među pojedinim stepenima i vrstama obra-

zovanja i u strukturi pojedinih stepena obrazovanja, kao i u podizanju kvaliteta i povećanju efikasnosti. Sistem obrazovanja prilagođavaće se zahtevima nastalim u vezi sa ekonomskim i društvenim razvojem.

Povećaće se obuhvat dece i težiće se punom obuhvatu dece osnovnim školovanjem. U tom pravcu stvaraće se materijalni i kadrovski preduslovi za postizanje ovog cilja, čime će se zatvoriti i izvori nepismenosti omladine. Radne organizacije i društveno-političke zajednice, a posebno opštine, nastaviće sa naporima za likvidiranje nepismenosti i podizanje opšteg nivoa obrazovanosti, naročito među zaposlenim i omladinom.

S obzirom na značaj predškolskog vaspitanja za razvoj deteta, i u vezi s očekivanim proširenjem mreže ustanova za dnevni boravak dece, boljom i elastičnijom organizacijom ovih ustanova i njihovim funkcionalnim povezivanjem sa osnovnom školom, stvoriće se povoljniji uslovi za predškolsko vaspitanje dece.

Težište razvoja obrazovanja u narednom periodu biće na drugom stupnju. Ubrzaće se razvoj ovog stupnja obrazovanja kako u pravcu povećanja broja omladine koja se školuje na drugom stupnju, tako i u pravcu menjanja profila kadrova da bi se omladina školovana na ovom stupnju pripremila neposredno za proizvodni rad. Paralelno sa proširenjem obuhvata omladine, ostvariće se uticaj privrede na razvoj obrazovanja na ovom stupnju, vršiće se potrebne promene u strukturi i profilima obrazovanja na drugom stupnju, i u vremenskom trajanju ovog obrazovanja, sa ciljem osposobljavanja omladine za rad u privredi i društvenim delatnostima. Na ovom stupnju posebno će se ostvariti intenzivniji proces obrazovanja u toku rada, da bi se bitnije poboljšala kvalifikaciona struktura postojećih zaposlenih.

Težište razvoja visokog školstva biće u konsolidaciji i stabilizaciji postojećih visokoškolskih ustanova, uz neophodne promene njihove strukture, u prilagođavanju programa školovanja savremenim zahtevima privrede i društvenih službi, proširenju materijalne osnove i podizanju kvaliteta, kao i jačanju visokoškolskih ustanova kao naučnih institucija.

Usmeravanje razvoja obrazovanja vršiće se odgovarajućim promenama u sistemu obrazovanja, ostvarivanjem novog sistema finansiranja obrazovanja i usmeravanjem sredstava, većom ulogom radnih organizacija i integrisanjem procesa obrazovanja i rada, formiranjem pedagoških kriterijuma koji će uticati na podizanje kvaliteta obrazovanja. Nužno je da se stvore uslovi za povećani priliv nastavničkog kadra i poboljša njegova struktura prema stručnoj spremi, kao i uslovi za korišćenje savremenih sredstava u nastavi, uključujući tu i radio i televiziju.

Federacija će doneti opšte smernice za dalji razvoj sistema obrazovanja, koji mora da se stalno usavršava u skladu sa ekonomskim, tehnološkim i društvenim promenama koje se zbivaju. Ovim promenama treba da se utiče i na brže uključivanje mladih ljudi u proces rada i na puno afirmisanje obrazovanja uz rad, kao stalnog i ravnopravnog oblika obrazovanja.

U okviru opštih smernica za razvoj obrazovanja, republike, opštine, zajednice obrazovanja i škole, radne organizacije i njihova udruženja treba da preduzimaju dalje konkretne mere radi unapređivanja sistema obrazovanja prema specifičnim uslovima i potrebama razvoja, kako opšteg tako i svake delatnosti ponaosob.

Od naročitog je značaja da se u narednom periodu dovede u saglasnost razvoj obrazovanja sa mogućnostima izdvajanja odgovarajućih sredstava za obrazovanje i poboljšanja materijalne osnove obrazovnih institucija. Uz smanjivanje drugih neproizvodnih troškova, postojaće uslovi da se učešće neto - troškova obrazovanja u raspodeli nacionalnog dohotka poveća za oko 0,5 poena.

Sprovođenjem Opšteg zakona o finansijskim sredstvima za obrazovanje i vaspitanje, stvaraju se uslovi za napuštanje budžetskog sistema finan-

siranja i obezbeđuje se stabilnost izvora finansiranja i jačanje samoupravljanja, kao i uslovi za formiranje i raspodelu dohotka prema rezultatima rada u ovoj oblasti. Računa se da će se u proseku za celu zemlju za finansiranje obrazovanja izdvojiti doprinos na lične dohotke zaposlenih od oko 5% i nameniti oko polovina od sredstava doprinosa iz ličnog dohotka od poljoprivredne delatnosti, zanatlija i drugih individualnih zanimanja kojima raspolažu republike i opštine. Ovo će biti različito po republikama i krajevima, a zavisiće od njihovih ekonomsko-društvenih specifičnosti.

Sredstva namenjena obrazovanju objedinjavaće se u odgovarajućim zajednicama obrazovanja, kojima će upravljati predstavnici obrazovno-vaspitnih ustanova, privrede i društvenih službi, društveno-političke zajednice i drugi. Time se stvaraju i realni materijalni uslovi za neposredan uticaj privrede na obrazovanje i za prevazilaženje nejednakog položaja redovnog školovanja i obrazovanja u toku rada.

Stope doprinosa budžetima iz ličnih dohodaka iz radnog odnosa će se smanjiti u srazmeri sa doprinosima za finansiranje obrazovanja, koje će propisati republike i opštine.

Zajednice obrazovanja, opštine i radne organizacije treba da stvaraju uslove za postepeno smanjivanje školarine, i za njeno potpuno ukidanje kod osnovnog obrazovanja odraslih, kao i za podjednak tretman redovnog obrazovanja i obrazovanja u toku rada u pogledu korišćenja sredstava.

Sredstva koja federacija obezbeđuje opštim budžetskim dotacijama privredno nedovoljno razvijenim republikama i pokrajini, treba da služe i za brži razvoj obrazovanja.

Dostignuti nivo i troškovi obrazovanja, kao i mnogobrojni neregulisani materijalni problemi u ovoj oblasti, zahtevaju da se obezbedi što racionalnija potrošnja,

jer i tu leže značajne rezerve za poboljšanje materijalnog položaja obrazovnih ustanova.

U predvidljivim materijalnim okvirima ostaće otvoreni mnogi materijalni problemi u oblasti obrazovanja. Sredstva za materijalne troškove i tekuće opremanje škola neće još uvek moći da dostignu zadovoljavajuće razmere u ukupnim tekućim troškovima obrazovanja. Ovi problemi će se rešavati postepeno u toku ovog petogodišnjeg perioda, zavisno od politike i mogućnosti zainteresovanih faktora, pri čemu sredstva treba da se obrazuju, pre svega, iz sredstava radnih organizacija, na osnovu njihovog interesa za proširenje i podizanje kvaliteta obrazovanja.

Zajednice obrazovanja treba da obezbede u funkcionisanju novog sistema finansiranja da se odnosi između obrazovnih ustanova, zajednica obrazovanja i radnih organizacija zasnivaju na kvalitativnom i kvantitativnom ostvarivanju odgovarajućih programa i standarda obrazovanja i na takvim ekonomskim osnovama koje će stimulisati racionalni razvoj obrazovne mreže i potrošnje u ovoj oblasti i podizanje kvaliteta obrazovanja. Radne organizacije u obrazovnim i vaspitnim ustanovama treba da unapređuju sistem raspodele, vezujući lične dohotke sa kompleksnim rezultatima rada.

Zajednice obrazovanja uticaće, u zavisnosti od porasta ukupnih sredstava za obrazovanje, na brže povećanje sredstava za tekuće materijalne troškove.

Zajednice obrazovanja treba da propišu odgovarajuće uslove pod kojima će učestvovati u izgradnji škola i drugih obrazovnih ustanova, da bi se ona vršila prema najracionalnijim projektima. U narednim godinama težište investicione politike biće, pre svega, u proširivanju školskog prostora za osnovne škole i škole drugog stupnja, zatim u izgradnji prostora za postepeno likvidiranje treće i četvrte smene, i u poboljšavanju opremlje-

nosti škola i fakulteta. Za to treba da se angažuju i zajednice obrazovanja i republike i opštine.

Do kraja 1968. godine će se proučiti problemi i izraditi odgovarajući dugoročni programi razvoja u oblasti kadrova i obrazovanja.

2. NAUČNA ISTRAŽIVANJA

U proteklom periodu stvorena je materijalna, institucionalna i kadrovska osnova koja omogućava dalji intenzivan razvoj naučnih istraživanja i širu primenu rezultata tih istraživanja u proizvodnji i društvenoj praksi. Obrazovan je veći broj naučnoistraživačkih organizacija, čiji je jedan deo opremljen i osposobljen za složena istraživanja. Poslednjih godina počeo je proces obrazovanja istraživačko-razvojnih jedinica u privredi i povezivanja i saradnje najnaprednijih privrednih organizacija sa odgovarajućim naučnim institutima. Neposredan uticaj naučnih istraživanja na proizvodnju postepeno zahvata pojedine privredne grane.

I pored postignutih rezultata u razvoju naučnoistraživačkih kapaciteta i preorijentaciji naučnih istraživanja na rešavanje značajnih privrednih i društvenih problema, nivo, obim i struktura naučnih istraživanja zaostaju za potrebama društvenog i privrednog razvoja, a uticaj naučnih istraživanja na celokupnu društvenu reprodukciju je još relativno mali. U privredi, u celini, nije još dovoljno razvijen interes za naučna istraživanja ni za odgovarajuća ulaganja u razvoj materijalne osnove i kadrova u toj oblasti. Naučna istraživanja su se razvijala ekstenzivno i nisu bila u dovoljnoj meri koncentrisana na najznačajnija pitanja ekonomskog i društvenog razvoja. Postojao je često nepotreban paralelizam u istraživanjima i institucijama, što je sve nepovoljno uticalo na efikasnost ove delatnosti.

Nedovoljno stabilni i stimulativni materijalni odnosi uticali su nepovoljno na razvoj naučnih istraživanja. Fondovi za naučni rad nisu imali stabilne izvore finansiranja. Uslovi privređivanja nisu dovoljno podsticali interes privrede za naučna istraživanja i primenu rezultata tih istraživanja u proizvodnji. Kadrovska struktura privrede i ekonomska snaga preduzeća su takođe ograničavali jače povezivanje privrede i naučnih istraživanja i veće učešće privrede u finansiranju nauke. Nedovoljna materijalna sredstva bila su jedan od glavnih razloga što naučne ustanove i kadrovi nisu bili racionalno korišćeni.

Naučna istraživanja i efikasna primena rezultata tih istraživanja postaju presudan faktor u procesu intenziviranja privrednog razvoja, povećanja produktivnosti i uključivanja u međunarodnu podelu rada. Dalji razvoj socijalističkih društvenih odnosa, dinamičan preobražaj društvene strukture i sve veća složenost uslova u kojima se razvijaju društvena kretanja, sve oštrije ističu potrebu za naučnim tretiranjem savremenih društvenih procesa, radi dobijanja objektivnih saznanja kao podloge za svesnu društvenu akciju.

Težište razvoja naučne delatnosti u narednom periodu biće u: intenziviranju naučnih istraživanja u skladu sa potrebama ekonomskog i društvenog razvoja, konsolidaciji i racionalizaciji snažnijih naučnih ustanova specijalizovanih za pojedine oblasti istraživanja i stvaranju razvojno - tehnoloških jedinica u privrednim organizacijama. Toga radi društveno - političke zajednice, privredne organizacije, društvene službe i svi drugi zainteresovani treba na duži rok da programiraju naučna istraživanja i na toj osnovi da obezbede stabilno finansiranje, visoki stepen povezanosti privrede i naučnih institucija, programski racionalnu podelu naučnog rada i efikasnu koordinaciju istraživačkog rada. Potrebno je ostvariti snažnije uključivanje ove delatnosti u razvoj nauke u svetu i stvoriti uslove za primenu i korišćenje svetskih naučnih dostignuća za efikasniji razvoj.

Intenzivan i prema društvenim potrebama usmeren razvoj naučnih istraživanja može se u narednom periodu ostvariti prvenstveno putem što neposrednijeg povezivanja istraživačkih kapaciteta sa korisnicima rezultata njihovih istraživanja. Na taj način stvoriće se realni programi istraživanja u skladu sa potrebama razvoja privrede i društvenih delatnosti, povećaće se primena rezultata istraživanja u proizvodnji i društvenoj praksi i poboljšaće se struktura istraživačkih kapaciteta u kojima su razvojno-tehnološka istraživanja nedovoljno zastupljena.

Pri tome, potrebno je intenzivirati naučni rad na univerzitetima radi podizanja nivoa univerzitetske nastave i obrazovanja istraživačkih kadrova, i treba takođe razvijati i u većoj meri koristiti univerzitetske kapacitete za naučna istraživanja od interesa za privredu i druge delatnosti.

Privredne organizacije koje sada raspolažu najvećim delom društvene akumulacije došle su u takav položaj na domaćem i inostranom tržištu da se moraju u svojoj tehnologiji i planovima razvoja orijentisati na kvalitetne promene usvajanjem i primenom savremenih naučnih tekovina u skladu sa dinamičnim razvojem nauke u svetu.

Dalji privredni razvoj, a naročito modernizacija privrede, zahteva da naučnoistraživački rad bude usmeren i u pravcu izučavanja i programiranja tehničkog progresa. U tom smislu naučnoistraživački rad treba da bude usmeren na proučavanje dostignuća privredno razvijenih zemalja na području tehnologije i organizacije proizvodnje, kao i na iznalaženje sopstvenih rešenja koja treba da budu na nivou naučnoistraživačkog rada pomenutih zemalja.

Proučavanje tehničkih dostignuća i savremenih tekovina u tehnologiji i organizaciji rada privredno razvijenih zemalja, njihovo korišćenje za unapređivanje proizvodnje i rešavanje problema modernizacije kapaciteta i procesa rada primenom raznih vidova naučne i tehničke saradnje treba još više intenzivirati, povezati sa interesima radnih organizacija, uključiti u programe

naučnoistraživačkog rada i obezbediti za to potrebna sredstva.

Međunarodnu tehničku saradnju treba ostvarivati neposrednom saradnjom sa odgovarajućim privrednim organizacijama drugih zemalja, kao i preko specijalizovanih organizacija za obezbeđenje te saradnje. Pri tome treba nastojati da se tehnička i proizvodna iskustva unose u našu privredu, i da se razvija unutrašnja tehnička saradnja između preduzeća, radi opšteg podizanja proizvodnje na nivo drugih razvijenih zemalja i obezbeđenja uslova za učešće naše zemlje u međunarodnoj podeli rada.

Uslovi privređivanja i nužnost podizanja efikasnosti celokupnog poslovanja učiniće da radne organizacije u privredi razvijaju svoje istraživačko - razvojne jedinice, da se udružuju sa srodnim radnim organizacijama radi zajedničkog istraživanja i da koriste usluge razvijenih naučnih ustanova. Integracioni procesi u privredi ubrzaće razvoj naučnih istraživanja i povoljno će uticati na kvalitet i efikasnost istraživanja i primenjivanja u proizvodnji. Radne organizacije će u narednim godinama izdvajati stabilna i sve veća sredstva za one oblike tehničke saradnje i ona naučna istraživanja za koja su zainteresovane.

Banke će usmeravati jedan deo svojih sredstava na istraživanja i razvoj istraživačkih kapaciteta, kako bi formirale naučno dokumentovanu osnovu za svoju kreditnu politiku i tako obezbedile povoljne ekonomske efekte. U saradnji sa radnim organizacijama banke treba ulaganje sredstava u rekonstrukcije i nove objekte da uslovljavaju prethodno izvršenim studijama i istraživanjima koji garantuju da je izabrana tehnologija moderna i visokoproduktivna.

Privredne komore i njihovi saveti uticaće da se progresivna shvatanja o ulozi naučnog istraživanja prošire i prihvate u radnim organizacijama, kao i da privreda izdvaja potrebna sredstva za razvoj naučnih istraživanja. Poslovna udruženja i zajednice treba da udružuju i organizuju inicijative i sredstva svojih članova radi razvijanja zajedničkih istraživačkih ustanova i izvršavanja zajedničkih istraživačkih programa.

Služba zdravstvene zaštite i druge društvene službe i organizacije oslanjaće se na rezultate naučnih istraživanja, u cilju savremenog i racionalnog vršenja svojih funkcija. Ove službe će stvarati odgovarajuće programe istraživanja i obezbeđivati deo sredstava za njihovu realizaciju.

Društveno-političke zajednice, društvene službe i radne organizacije u privredi će podsticati i obezbeđivati materijalnu bazu za naučna istraživanja u društvenim naukama, jer će od rezultata nauke u ovoj oblasti u sve većoj meri zavisiti ekonomski i društveni razvoj i unapređenje sistema samoupravljanja.

Potrebno je da se učešće ulaganja u naučna istraživanja u nacionalnom dohotku znatno poveća. Predviđa se da će se ova ulaganja udvostručiti u sledećih pet godina, tako da će njihovo učešće u nacionalnom dohotku porasti od 0,8% u 1965. godini — na 1 do 1,1% u 1970. godini. Broj stalnog naučnog kadra povećaće se od 6.500 na 9.000 do 10.000 u 1970. godini.

U narednom periodu će se proučiti dugoročni problemi naučnih istraživanja i utvrditi odgovarajući planovi i programi u skladu sa očekivanim privrednim i društvenim razvojem.

Federacija, republike i druge društveno-političke zajednice obezbediće stalnost i postepen porast sredstava fondova za naučni rad. Ovi fondovi treba da unapređuju ona naučna istraživanja i aktivnosti koji nemaju neposredne korisnike i finansijere u privredi i društvenim službama, a koji su naročito značajni za naučni i društveni razvoj.

Savezni fond za finansiranje naučnih delatnosti učestvovaće u finansiranju određenih i sa gledišta interesa federacije prioritetnih dugoročnih istraživačkih projekata, određenih projekata u društvenim naukama i istraživanjima i aktivnosti od opšteg značaja, oslanjajući se na razvojnu politiku plana i na druge programe. Savezni fond će radi stimulisanja i olakšanja ulaganja privrednih

organizacija, putem kredita ili olakšanjem uslova za kredite dobivene od banke, pomoći određena istraživanja čiji su rezultati potrebni za neposrednu primenu.

Federacija će iz svojih sredstava izdvajati za naučna istraživanja najmanje 0,20 % od društvenog proizvoda u celom planskom periodu. U granicama ovih sredstava federacija će godišnje izdvajati Saveznom fondu za finansiranje naučnih delatnosti najmanje 0,1 % od predviđenog nacionalnog dohotka u svakoj godini.

Radi podsticanja istraživačkog rada i poboljšanja ekonomskih uslova za ovu delatnost, i dalje će se provoditi i sledeće mere: oslobođenje od plaćanja carine na uvoz opreme i reprodukcionog materijala za istraživački rad, oslobođenje od plaćanja poreza na promet na opremu i reprodukcioni materijal potreban za istraživački rad, i oslobođenje od plaćanja kamate na poslovni fond. Ove mere će se primeniti podjednako na samostalne naučne ustanove i na istraživačko-razvojne jedinice u privredi i društvenim službama. Radne organizacije i banke biće oslobođene od obaveze plaćanja kamate na onaj deo sopstvenih poslovnih fondova koji budu investirale za razvoj naučnih istraživanja. Federacija će davanjem dodatne kamate na kredite naučnim organizacijama, usmeravati kreditna sredstva za razvoj naučnih istraživanja.

VII

REGIONALNI RAZVOJ I RAZVOJ PRIVREDNO NEDOVOLJNO RAZVIJENIH REPUBLIKA I KRAJEVA

1. Osnovna komponenta regionalnog privrednog razvoja, zajednička svim područjima, je intenzifikacija privređivanja na bazi većeg aktiviranja uslova proizvodnje stvorenih dosadašnjim razvojem. U svim područjima treba obezbediti brži razvoj onih oblasti i grana koje omogućuju korišćenje komparativnih prednosti tih područja. Na ove razvojne pravce koncentrisaće se finansijska sredstva, kadrovi, naučni potencijali i drugi faktori.

Razvojna politika svih regiona zasnivaće se na ekonomskim kriterijumima podele rada između grana i teritorija, i to ne samo u sklopu naše privrede, nego i na osnovu šireg uključivanja pojedinih privrednih grana i preduzeća u međunarodnu podelu rada.

U razvoju pojedinih područja posebna pažnja će se pokloniti razvoju glavnih i sekundarnih privrednih centara, koji uslovljava racionalniji razvoj širih gravitacionih područja.

U gradskim i industrijskim centrima biće potrebno preduzimati odgovarajuće mere za uklanjanje sve većeg nesklada između koncentracije privrednih organizacija i društvenih institucija, s jedne strane, i uslova za racionalno korišćenje tih mogućnosti i zadovoljavanje potreba radnog stanovništva, s druge strane. U tom cilju u ovim centrima obratiće se veća pažnja razvoju uslužnih delatnosti, a naročito stambeno-komunalnoj izgradnji, saobraćajnicama, uslužnom zanatstvu, trgovini i ugostiteljstvu i zdravstvenoj i prosvetnoj službi. Takođe treba voditi računa da se lokacijama novih privrednih objekata dalje ne zaoštravaju postojeći problemi urbanih naselja.

Problemi društvenog standarda i, s tim u vezi, stalna tendencija povećanja troškova života i troškova reprodukcije u gradovima, uz današnji način privređivanja, traže da se razvojna politika gradova oslanja naročito na intenziviranje privređivanja kao preduslov za savladivanje teškoća. U tom cilju biće nužno iznaći praktična rešenja i instrumente koji će podsticati ovakav razvoj.

Osnovni elementi politike regionalnog razvoja biće razrađeni i konkretizovani u regionalnim i urbanističkim planovima, koje će donositi društveno-političke zajednice.

Saobraćaj predstavlja jedan od osnovnih elemenata razvoja u svim krajevima. U privredno razvijenijim područjima postavlja se zahtev za modernizacijom železničkog saobraćaja i mreže puteva i njihovo brže uključivanje u međunarodni saobraćajni sistem. Pri tome poseban značaj ima razvoj tranzitnog saobraćaja. U privredno nedovoljno razvijenim područjima orijentacija u saobraćaju je, pored modernizacije i rekonstrukcije, na dovršavanju magistralnih železničkih i drumskih komunikacija. Ovo je nužno, pre svega, radi razvoja drugih delatnosti, radi ekonomičnijeg i bržeg povezivanja sa ostalim područjima, i radi skraćenja prevoznog puta i smanjenja troškova transporta.

Brz razvoj privrednih i društvenih delatnosti u svim područjima, kao i potreba intenzivnijeg privređivanja, dovešće do daljih promena u socijalnoj strukturi stanovništva. Do 1970. godine očekuje se smanjivanje poljoprivrednog stanovništva koje živi u privredno nedovoljno razvijenim područjima na oko 50 %, a u razvijenijim delovima zemlje — na jednu trećinu do jedne četvrtine od ukupnog stanovništva tih područja. Stope porasta zapošljavanja u narednom periodu biće niže nego do sada, s tim što će one biti više u nedovoljno razvijenim područjima.

2. Zahvaljujući naporima privredno nedovoljno razvijenih republika i pokrajine i cele društvene zajednice, dohodak po glavi stanovnika ovih

područja u 1964. godini bio je ravan dohotku koji je imala Jugoslavija 1957. godine, čime je znatno proširena materijalna osnova njihovog razvoja.

Kretanje dohotka po stanovniku po pojedinim područjima bilo je sledeće:

— cene 1962, u dinarima

	1947	1964	Indeks
Jugoslavija	873	2.262	259,1
SR Bosna i Hercegovina	701	1.503	214,4
SR Crna Gora	628	1.439	229,1
SR Hrvatska	943	2.701	286,4
SR Makedonija	597	1.521	254,8
SR Slovenija	1.407	4.459	316,9
SR Srbija	843	2.101	249,2
AP Kosovo i Metohija	436	763	175,0

Međutim, u periodu od 1961. do 1964. godine porast nacionalnog dohotka u privredno nedovoljno razvijenim područjima, bio je usled efikasnijeg korišćenja ranije uloženih sredstava, brži od jugoslovenskog proseka. Nešto sporiji rast nacionalnog dohotka od jugoslovenskog proseka u tom periodu bio je ostvaren u SR Bosni i Hercegovini.

U dosadašnjem razvoju privredno nedovoljno razvijenih područja, pored problema karakterističnih za privredu svih regiona Jugoslavije, došli su do izražaja još i: viši stepen zaduženosti radnih organizacija, nedovoljna izgrađenost i povezanost osnovne saobraćajne mreže i nedovoljno korišćenje osnovnih prirodnih bogatstava.

Brži razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja ostvariće se, pre svega, naporima tih područja, a biće potpomognut i odgovarajućim merama društvene zajednice — sredstvima Fonda i budžetskim dotacijama, kao i drugim merama u sistemu društvene reprodukcije kojima će biti naročito stimulisan njihov brži razvoj na bazi korišćenja određenih komparativnih prednosti.

Kooperacija i integracija privrednih organizacija razvijenijih i nedovoljno razvijenih područja doprineće takođe povezivanju i unapređivanju privrede svih područja i većoj mobilnosti sredstava privrednih organizacija i banaka. Na toj osnovi stopa rasta proizvodnje u privredno nedovoljno razvijenim republikama i krajevima treba da bude najmanje za dva poena iznad proseka za privredu kao celinu.

Očekuje se da će ukupna ulaganja u osnovne fondove privrede na privredno nedovoljno razvijenom području do 1970. godine dostići iznos od oko 30 milijardi dinara, i to oko 12 milijardi formiraće se u privredi ovih područja, a oko 8 milijardi obezbediće se preko Fonda. Sredstva za preostale investicije angažovaće se iz sredstava banaka, inostranih kredita, sredstava federacije i putem integracionih i drugih oblika poslovne saradnje. Sredstva federacije iznosiće, po oceni, oko 5 do 5,5 milijardi dinara.

Sredstva Fonda koristiće se za ulaganja u osnovna i trajna obrtna sredstva koja najviše doprinose razvoju privredno nedovoljno razvijenih republika i pokrajine i skladnom razvoju privrede Jugoslavije kao celine. Ona će se upotrebljavati za rešavanje strukturnih problema privrede i za modernizaciju i rekonstrukciju postojeće privrede i za rešavanje strukturnih problema privrede.

Sredstva Fonda raspodeliće se za period do 1970. godine po pojedinim područjima na osnovu kriterijuma utvrđenih u Zakonu o Fondu. Prilikom utvrđivanja visine kredita koji se daju pojedinim privredno nedovoljno razvijenim republikama i pokrajini, Fond će voditi računa o dostignutom stepenu njihove privredne razvijenosti, kao i o ostvarivanju ciljeva, zadataka i smernica utvrđenih društvenim planovima tih republika i pokrajine. Najbrži razvoj treba da se ostvari na području Autonomne Pokrajine Kosova i Metohije.

Na bazi utvrđenih pravaca privrednog razvoja i predviđenog porasta proizvodnje i produktivnosti rada, po-

većaće se dohodak i poboljšaće se uslovi života radnih ljudi. Privredno nedovoljno razvijena područja ostvariće u 1970. godini, uz racionalna ulaganja i postizanje veće efikasnosti privređivanja, blizu 90% od dohotka po stanovniku koji je Jugoslavija imala u 1965. godini.

Ovakav porast dohotka omogućiće, uz ostale promene uslova i činilaca privređivanja, smanjivanje razlika u stepenu razvijenosti između razvijenijih i manje razvijenih područja. To znači da će do 1970. godine doći do kvalitativnih promena u privredi nedovoljno razvijenih područja. Ona će uglavnom biti povezana osnovnim saobraćajnicama sa svim krajevima zemlje: najznačajnija prirodna bogatstva ovih područja počeće intenzivnije da se koriste u ovom periodu; u strukturi industrijske proizvodnje pojaviće se nove grane, a čitava struktura privrede dobiće sva obeležja razvijenije ekonomike.

Sve ovo doprineće da se znatno poveća akumulaciona sposobnost privrede nedovoljno razvijenih područja i njen sve značajniji udeo u razvoju. Time će biti stvorena i realna osnova za brži razvoj tercijarnih delatnosti.

U privredno nedovoljno razvijenim republikama i pokrajini, i pored veće stope zapošljavanja, biće i dalje aktuelan problem nedovoljnog korišćenja radnog potencijala. Stoga je potrebno, pored ostalog, pokloniti posebnu pažnju intenzifikaciji industrijskih kultura i širenju kooperacije u poljoprivredi, zanatstvu i turizmu, razvijanju kućne radinosti i drugih oblika i osnova zapošljavanja koji doprinose i bržem povećanju nacionalnog dohotka. Isto tako treba podržati i odgovarajućim merama potpomoći organizovanu migraciju radne snage iz ovih krajeva prema razvijenijim područjima i centrima — sticanjem potrebnih kvalifikacija, obezbeđenjem prihvatanja i smeštaja radnika i drugim merama.

Sredstva Fonda formiraće se na bazi 1,85% izdvajanja iz društvenog proizvoda društvene privrede Jugoslavije u periodu od 1966. do 1970. go-

dine. U periodu od 1966. do 1970. godine ovako utvrđeni iznos smanjiće se za 2%. Stalna sredstva Fonda obrazuju se iz ukupnih sredstava kojima raspolaže federacija za finansiranje investicija u privredi.

Federacija će obezbeđivati dodatnu kamatu na ona sredstva radnih organizacija i banaka iz razvijenijih krajeva koja će se u periodu do 1970. godine ulagati u privredno nedovoljno razvijena područja.

Sredstva radnih organizacija i banaka iz razvijenijih krajeva, koja se ulažu u privredu privredno nedovoljno razvijenih područja oslobodiće se od obaveze plaćanja kamate na poslovni fond.

Privredno nedovoljno razvijene republike i pokrajina i ostale društveno-političke zajednice u tim područjima oslobađaju se u periodu do 1970. godine od obaveze plaćanja kamate na fondove u privredi na njihova sredstva za investicije u privredi (sredstva bivših društveno-investicionih fondova).

Za objekte u čijem finansiranju i kreditiranju učestvuje federacija, a koji su na osnovu planskih mera 1966. godine bili oslobođeni obračunavanja i polaganja garantnih iznosa, to će važiti i do kraja 1970. godine.

Za deo inostranih sredstava koja će do 1970. godine koristiti i otplaćivati privreda privredno nedovoljno razvijenih područja garanciju će dati federacija.

Za finansiranje razvoja privredno nedovoljno razvijenih područja na bazi sredstava Fonda, obezbediće se strana sredstva plaćanja u skladu sa deviznim režimom.

Privredno nedovoljno razvijena područja će takođe preduzimati odgovarajuće mere kojima bi se stvorili povoljniji uslovi za priticanje dopunskih sredstava, kao i za jačanje integracionih procesa u privredi.

Banke sa privredno nedovoljno razvijenih pod-

ručja koristiće sredstva Fonda VI za obezbeđenje određenih olakšica radnim organizacijama i bankama iz drugih delova zemlje kad ulažu u njihovo područje.

Za finansiranje društvenih službi u privredno nedovoljno razvijenim područjima federacija će obezbeđivati u skladu sa Zakonom o finansiranju društveno-političkih zajednica posebna dopunska sredstva. Uspostaviće se trajniji mehanizam za regulisanje obezbeđenja tih sredstava, pre svega na bazi ustupanja prihoda federacije tim područjima.

VIII

UKLJUČIVANJE U MEĐUNARODNU PODELU RADA I EKONOMSKI ODNOSI SA INOSTRANSTVOM

1. Privreda Jugoslavije je za poslednjih deset godina postigla značajne rezultate na polju uključivanja u međunarodnu podelu rada. U 1965. godini izvoz robe i usluga po stanovniku iznosio je već oko 75 dolara — prema 24 dolara u 1956. godini.

Jugoslavija je, ostvarajući brzi razvoj proizvodnje, kao i izvoza i uvoza, jačajući ekonomske odnose sa mnogim zemljama i vodeći aktivnu politiku radi regulisanja svojih odnosa i uspostavljanja saradnje sa pojedinim međunarodnim organizacijama i regionalnim integracionim grupacijama, postigla vidne rezultate, iako je u tome nailazila na izvesne teškoće.

Povećanje izvoza i uvoza i jačanje ekonomskih odnosa Jugoslavije sa inostranstvom vršiće se i dalje u uslovima stalnog porasta svetske trgovine, naglašenih preimućstava na međunarodnom tržištu zemalja na višem stupnju industrijskog razvoja i produktivnosti rada, kao i trajnih efekata integracionih procesa na osnovne tokove međunarodne razmene. Uporedo s tim, angažovanje Jugoslavije u Organizaciji ujedinjenih nacija i drugim međunarodnim organizacijama koje imaju za cilj odgovarajuće strukturne promene u svetskoj privredi i razvijanje međunarodne podele rada koja odgovara zahtevima ubrzanog razvoja i uspostavljanja ravnopravnijih međunarodnih ekonomskih odnosa, tre-

ba da doprinosi jačem uključivanju Jugoslavije u međunarodnu podelu rada. Kod toga će Jugoslavija posebno voditi računa o specifičnim uslovima pod kojima će se razvijati ekonomska saradnja sa zemljama u razvoju.

Zbog svega toga treba očekivati da uslovi za povećanje razmene i jače uključivanje jugoslovenske privrede u međunarodnu podelu rada u predstojećem periodu neće biti nepovoljniji nego do sada, iako se i dalje mora računati sa mnogobrojnim teškoćama.

Naša proizvodnja i izvoz treba sve više da se prilagođavaju opštim tendencijama svetske proizvodnje i spoljnotrgovinske razmene, uz uvažavanje potrebe da se na međunarodnom tržištu javljamo sa proizvodima kojima možemo konkurisati. Ostvaruje se sve intenzivniji razvitak industrije u mnogim stranim zemljama, i na toj osnovi povećavaju se izvoz i uvoz industrijskih proizvoda, posebno delova za ugrađivanje, poluproizvoda i proizvoda viših faza prerade. Industrijska kooperacija u raznim formama dobija sve veći značaj u međunarodnoj razmeni.

Reforma stvara kvalitativno nove uslove za jačanje ekonomskih odnosa naše privrede i privrede stranih zemalja i podstiče na povećanje proizvodnje i odlučniji zaokret u pravcu izvoza. Stvaraju se realni uslovi da preduzeća vode dugoročnu ekonomsku politiku razvoja proizvodnje i izvoza na osnovu kriterijuma ekonomičnosti i rentabilnosti koji se uspostavljaju na bazi razmene sa inostranstvom. Ona će biti prinuđena da vrše modernizaciju, proširenja i rekonstrukcije, zasnovane na realnijim ekonomskim kriterijumima i u skladu sa dugoročnom orijentacijom na izvoz, vodeći sve više računa i o specifičnim potrebama i uslovima plasiranja na inostranom tržištu.

2. Ostvarivanje ciljeva reforme, dostignuti razvoj naše privrede, kao i planirani razvoj do 1970. godine, omogućuju da se intenzivira razvoj ekonomskih odnosa sa inostranstvom putem povećanja razmene robe i usluga i razvijanjem raznovrsnih oblika saradnje i kooperacije.

Izvoz će da raste osetno brže od proizvodnje, a uvoz nešto sporije od izvoza. Na toj osnovi, uz racionalan i ekonomičan regionalni raspored uvoza i izvoza, ostvarivaće se svake godine uravnotežen tekući platni bilans. Treba formirati znatne rezerve u konvertibilnim devizama i usklađivati nivo zaduženja sa mogućnostima platnog bilansa zemlje. Na taj način stvaraju se materijalne osnove za ostvarivanje konvertibilnosti dinara do 1970. godine.

Pri porastu proizvodnje od 7,5 do 8,5 % godišnje moguće je ostvariti porast izvoza robe i usluga po prosečnoj stopi rasta od najmanje 13 do 15 % i porast uvoza robe i usluga od 10 do 12 %. Učešće usluga će u znatnijoj meri porasti i doprineti da se ostvare dalja značajnija pomeranja u strukturi izvoza, dok će u izvozu robe industrijski proizvodi i dalje povećavati svoj udeo.

Ostvaruju se znatne promene u pogledu izvoza i uvoza proizvoda po stepenu obrade. Uvoz proizvoda visoke prerade se povećava od 54 % na oko 56,5 % u 1970. godini. U izvozu neobrađeni proizvodi smanjuju učešće, a proizvodi visoke prerade povećavaju učešće od 44 % — na oko 58 %.

Prihodi od nerobnog izvoza u platnom bilansu dobijaju sve veći značaj i doprinose njegovoj stabilnosti. Potrebno je intenzivirati razvoj inostranog turizma i pomorskog i tranzitnog saobraćaja. Nerobni prihodi povećavaju svoje učešće od 25 % — na oko 32 % u 1970. godini.

Pri predviđanju porasta izvoza i uvoza robe polazi se od toga da će se ostvarivati sve šire i raznovrsnije poslovne veze naših privrednika sa inostranim partnerima, na osnovu kreditnih odnosa, proizvodne kooperacije i dr. Uspešnije ostvarivanje ovakve saradnje, uz ostvarivanje drugih povoljnih uslova i efikasnosti privređivanja, omogućiće povećanje izvoza i uvoza robe i usluga i iznad predviđenih stopa rasta u narednom periodu.

Za ostvarivanje konvertibilnosti dinara potrebno je obezbediti istovremeno dejstvo svih elemenata privred-

nog sistema i drugih tekućih mera deviznog i spoljnotrgovinskog režima.

Uslovi privređivanja uspostavljeni reformom dovešće do bržeg povećanja izvoza proizvoda iz grana koje imaju za to povoljne ekonomske uslove. Tu spadaju obojeni metali, prerada drveta i poljoprivreda. Veoma povoljne komparativne prednosti i uslove imaju turizam, pomorski i tranzitni saobraćaj, projektovanje i izvođenje građevinskih radova i drugo. Značajnije mesto u izvozu zauzimaće i proizvodi u nekim grupacijama metaloprerađivačkih grana, elektroindustriji i proizvodnji konfekcije i obuće.

Ostvarivanje ovakve proizvodne i izvozne politike zahteva i odgovarajuće usmeravanje investicione politike, kao i politike angažovanja inostranih sredstava i plasiranja naših sredstava u inostranstvu. Pri ostvarivanju modernizacije i rekonstrukcije postojećih i podizanju novih objekata i pri uvođenju savremene tehnike i tehnologije, kao i pri njihovom unapređivanju, potrebno je poći od kriterijuma povećanja potencijala za izvoz i tešnje saradnje sa stranim privredama.

Kreditna sredstva koja Jugoslavija plasira u drugim zemljama doprineće obostranom privrednom jačanju i stvaranju uslova da se proširenje ekonomskih odnosa Jugoslavije sa tim zemljama vrši na bazi tešnje povezanosti privrede, kooperacije i specijalizacije.

3. Održavanje povoljnih platnobilansnih odnosa u celini, kao i po pojedinim regionalnim područjima, zahteva da se na višem nivou razmene ostvaruje, u osnovi, skladna izbilansirana regionalna razmena. Povoljna regionalna struktura platnog bilansa je, isto tako, od odlučujućeg značaja za ostvarivanje konvertibilnosti dinara. Postoje široke mogućnosti da se jačanje ekonomskih odnosa sa svim regionima vrši putem šire industrijske kooperacije, podele rada, stvaranja tešnjih odnosa u ulaganjima i u proizvodnji za zajedničko pojavljivanje na trećim tržištima, kao i saradnjom na uvođenju nove tehnologije. Time će ekonomski odnosi naše zemlje dobiti trajniju i stabilniju osnovu. Pri tome je nužno uva-

žavati osobenosti privrednih mogućnosti pojedinih regiona za uspostavljanje razhičitih oblika saradnje.

4. Na toj osnovi se stvaraju uslovi za ostvarivanje povoljnijih i stabilnijih odnosa u platnom bilansu. Ovome treba da bude podređena i politika dugoročnog i kratkoročnog zaduženja. Nivo kratkoročnog zaduženja će se postepeno smanjivati. Dugoročno zaduženje treba da se uskladi sa platnobilansnim mogućnostima. Ovde će doći do znatnih promena usled toga što će privredne organizacije dobiti šire mogućnosti za zaduživanje i tako postati nosioci preuzetih obaveza po zaduženjima.

IX

PROIZVODNA ORIJENTACIJA I INVESTICIONA POLITIKA

1. OSNOVNI PRAVCI RAZVOJA

Izbor osnovnih pravaca razvoja usmeren je na grane i delatnosti u kojima su naša preimućstva naglašena ili usled kojih se najbrže mogu postići očekivani rezultati u izvozu ili za podmirivanje domaćeg tržišta, pod uslovom da, u osnovi, mogu da izdrže međunarodnu konkurenciju.

Da bi u međunarodnoj podeli rada došle do izraza naše komparativne prednosti, jače će se razvijati proizvodnja i prerada na bazi rezervi ruda bakra, olovo-cinkovih ruda i boksita.

Za znatan deo proizvodnje opreme, brodova i trajnih potrošnih dobara od metala, stvoriće se modernizacijom, integracijom i drugim oblicima međusobne saradnje uslovi za intenzivnije uključivanje u međunarodnu podelu rada i zadovoljavanje domaćih potreba, uz primenu savremene tehnologije, specijalizacije i automatizacije procesa rada, proizvodnjom velikih serija, kompletnih postrojenja, agregata, delova za ugrađivanje i sl. Tome će doprineti i razvoj naučnoistraživačkog i industrijsko-razvojnog rada.

Poljoprivredna proizvodnja će u našoj proizvodnoj orijentaciji biti i dalje veoma značajna. Sa stanovišta njenog uticaja na bilansiranje proizvodnje, potrošnje, izvoza i uvoza, u ovom kompleksu biće najznačajniji pšenica, kukuruz, meso i neke industrijske kulture.

Značajan šumski fond, koji se još nedovoljno koristi, dobiće u vrednosti intenzivnim i racionalnim korišćenjem u mehaničkoj i hemijskoj preradi.

Turistička privreda, koja predstavlja posebnu komponentu našeg privrednog razvoja, iskoristiće u znatno većoj meri nego do sada svoje komparativne prednosti.

Proširenje naše spoljnotrgovinske razmene, povećanje tranzita preko Jugoslavije i prevoza između stranih luka, omogućiće bolje korišćenje prednosti koje imamo u saobraćaju.

Prošireno tržište, a kod nekih delatnosti i povoljni prirodni uslovi, omogućavaju brži razvoj proizvodnje čelika, savremenih građevinskih materijala, nafte i gasa, veštačkih đubriva i veštačkih masa, pre svega za podmirivanje domaćih potreba.

Rude nemetala obezbeđuju povoljnu osnovu za dalji razvoj proizvodnje.

I proizvodnja konfekcije, trikotaže i prerađevina od kože, kao i nekih proizvoda prehrambene industrije, podsticaće se u razvoju, jer i tu postoje izvesna preimućstva koja se mogu povoljno iskoristiti, pre svega zbog raspoložive radne snage.

Niz radnih organizacija sa visokom produktivnošću rada u gotovo svim delatnostima, koje su se već afirmisale na domaćem i inostranom tržištu, imaju uslove za brži razvoj svojih troškova — u odnosu na druge.

U ovim delatnostima će se, s obzirom na povoljne uslove, u većoj meri koncentrisati sredstva i kadrovi, društvena zajednica će im pokloniti pažnju, tako da se osigura njihova brža modernizacija i porast produktivnosti rada, i na toj osnovi optimalnija proizvodna struktura.

2. INVESTICIONA POLITIKA

STRUKTURA ULAGANJA

U skladu sa sistemom privređivanja i razvojnom politikom, osnovni zadaci investicione politike do 1970. godine su: optimalna modernizacija privrede, u potrebnoj meri rešavanje strukturnih problema u oblasti materijalne proizvodnje, intenzivnije ulaganje u kapa-

citete za proizvodnju u kojoj Jugoslavija ima prednuća-stva, sa kojom se može uspešno uključivati u međunarodnu podelu rada i ostvarenje bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i krajeva.

U 1970. godini — u odnosu na 1965. godinu očekuje se smanjenje učešća bruto privrednih investicija u ukupnim ulaganjima u osnovne fondove i povećanje učešća neprivrednih investicija, naročito investicija u društveni standard.

STRUKTURA UKUPNIH BRUTO INVESTICIJA U OSNOVNE FONDOVE

	1965	1970
Ukupne investicije	100,0	100,0
Privredne investicije	63,4	62,8
Neprivredne investicije	36,6	37,2

U skladu sa sistemom privređivanja i razvojnom politikom potrebno je obezbediti brže formiranje fondova trajnih obrtnih sredstava iz ostvarene akumulacije. Ovome će doprineti promene u kreditnoj politici. Neće se dozvoliti davanje i korišćenje kratkoročnih kredita za ulaganja u trajna obrtna sredstva, niti njihovo obnavljanje u ovu svrhu.

Osim toga, i u neprivrednim delatnostima potrebe za trajnim obrtnim sredstvima će se sve više podmirivati iz sredstava ostvarenog dohotka.

Predviđenom strukturom bruto privrednih investicija za period od 1966. do 1970. godine — u odnosu na period od 1961. do 1965. godine, smanjuje se učešće investicija u industriju i saobraćaj, a povećava kod ulaganja u poljoprivredu zajedno sa vodoprivredom i u turizam.

U okviru investicija industrije, u narednom periodu povećaće se udeo investicija za energetiku i metalurgiju. Učešće investicija za krupne melioracione objekte i saobraćajnice opada u ukupnim investicijama poljo-

privrede i saobraćaja. U šumarstvu povećava se učešće investicija za izgradnju šumskih komunikacija.

BRUTO PRIVREDNE INVESTICIJE U OSNOVNA SREDSTVA

— nove cene

	1961 - 1965 struktura	1966 - 1970 struktura	Stopa rasta
Privredne investicije	100,0	100,0	6,7
od toga:			
— industrija	52,9	50,7	4,6
— poljoprivreda	12,9	14,7[1]	12,1
— šumarstvo	1,6	1,8	9,4
— građevinarstvo	2,9	2,9	4,8
— saobraćaj	20,5	19,2	8,2
— trgovina i ugostiteljstvo . .	7,7	9,0	7,1
— zanatstvo	1,5	1,7	9,2

Uslovi za razvoj pojedinih delatnosti, započeta izgradnja nekih krupnih objekata, kao i raspoloživa sredstva za investicije i njihov raspored na pojedine nosioce, presudni su faktori za ocenu strukture investicija za 1970. godinu.

Predviđa se da će sredstva za modernizaciju, rekonstrukcije i proširenje postojećih kapaciteta privrede učestvovati sa oko 75 % u bruto privrednim investicijama u osnovna sredstva društvene privrede. Pri tome, to učešće iznosiće u industriji preko 60 %, ako se izuzme energetika — oko 75 %, a u poljoprivredi i saobraćaju — oko 80 %. Amortizaciju treba, pre svega, koristiti za modernizaciju i rekonstrukciju postojećih kapaciteta.

Predviđen obim i struktura investicija obezbeđuje se izvršenim izmenama u sistemu raspodele koje omogućuju da pretežnim delom investicionih sredstava (sredstva radnih organizacija i banaka, komercijalni inostrani krediti i deo sredstava Fonda federacije za razvoj privredno nedovoljno razvijenih republika i krajeva) privreda neposredno raspolaže. To će znatno po-

[1] Osim investicija u vodoprivredu koje su povezane sa energetikom i saobraćajem.

većati efikasnost investicija. Ova investiciona sredstva treba da iznose najmanje 70% od ukupnih privrednih investicija u osnovna sredstva. Najveći deo ovih sredstava radne organizacije će, po predviđanju, neposredno ulagati u razvoj sopstvenih ili zajedničkih kapaciteta. Društveno-političke zajednice će raspolagati do 30% ukupnih privrednih investicija u osnovna sredstva (deo sredstava kamate na fondove u privredi, oročena sredstva i zajmovi, deo sredstava Fonda federacije za razvoj privredno nedovoljno razvijenih republika i krajeva, deo sredstava ranijih plasmana društvenih investicionih fondova i inostrani zajmovi).

Federacija i druge društveno-političke zajednice putem dodatnih kamatnih stopa usmeravaće deo raspoloživih i neangažovanih sredstava banaka i radnih organizacija, da bi se ubrzao razvoj određenih proizvodnji robe i usluga.

Počev od 1967. godine ukinuće se postojeća izdvajanja 25% od investicionih isplata za neke kategorije investicija. Za izgradnju administrativnih i upravnih zgrada i nadalje će biti zadržana posebna izdvajanja od 40% na investicione isplate.

INTENZIVIRANJE INVESTICIONE AKTIVNOSTI

U dosadašnjoj praksi često se razvijao takav front investicija koji nije bio realno pokriven dohotkom. Restriktivne i druge mere uticale su u poslednje vreme na usklađivanje ukupnih investicija sa raspoloživim sredstvima, ali se time širina fronta investicija nije osetno smanjila. Na taj način došlo je do daljeg usporavanja aktiviranja uloženih sredstava.

U ostvarivanju investicione politike obezbediće se da se ulaganja usklade sa stvarno raspoloživim sredstvima i da se ubrza aktiviranje uloženih sredstava. To će se postići na taj način što će se raspoloživa investiciona

sredstva u prvom delu srednjoročnog perioda koncentrisati u pojedinim delatnostima za one objekte koji se mogu u tom vremenu završiti i staviti u proizvodnju odnosno u pogon. Na taj način deo investicionih ulaganja odložiće se za drugi deo srednjoročnog perioda, što će omogućiti da se u tom razdoblju raspoloživa sredstva koncentrišu na druge objekte, da se oni završe u najkraćem roku.

Pri tome će se na svim nivoima preduzeti mere da se odustane od izgradnje izvesnog broja objekata koji ne predstavljaju uslov za ostvarivanje ciljeva razvoja u ovom periodu.

U skladu s tim, sve banke i drugi nosioci društvenih sredstava će uskladiti već u 1966. godini programe ulaganja sa sredstvima kojima raspolažu, imajući u vidu blagovremene pripreme za investicionu izgradnju, i stvoriti uslove za skraćenje aktivizacionih perioda. U tu svrhu banke mogu predvideti i oblike stimulisanja snižavanjem ugovorene kamatne stope i davanjem premija radnim zajednicama.

U toku 1966. godine doneće se zakon o investicionoj izgradnji, kojim će se precizirati prava i obaveze u skladu sa ostalim elementima sistema, kao i propis kojim će se nosioci investicione izgradnje obavezati da zaključuju ugovore sa izvođačima radova i isporučiocima opreme — u fiksnim iznosima. Ovo treba da utiče na stabilizaciju u oblasti investicione potrošnje.

Republike i druge društveno-političke zajednice treba, u skladu sa načelima ovog plana, da preduzmu odgovarajuće mere u okviru svojih prava i dužnosti, radi održavanja investicione potrošnje u okvirima raspoloživih sredstava.

OSNOVNI USLOVI UČEŠĆA FEDERACIJE U KREDITIRANJU I FINANSIRANJU INVESTICIJA

1. U periodu od 1966. do 1970. godine sredstva federacije za investicije koristiće se samo na osnovu obaveza koje proizilaze iz srednjoročnog plana.

Eventualne nove obaveze federacije, zbog nastajanja izuzetnih okolnosti, mimo obaveza koje su srednjoročnim planom utvrđene, mogu se stvarati samo zakonom u kome će biti predviđeni i izvori sredstava za pokrivanje tih obaveza.

2. Na osnovu planom utvrđenih obaveza doneće se propisi o učešću sredstava federacije za izgradnju objekata za koje ne postoje takvi propisi. Sredstva se ne mogu koristiti bez takvih propisa.

3. Učešće federacije utvrđuje se u određenom iznosu za finansiranje odnosno kreditiranje pojedinih objekata, odnosno namena, kako za nove tako i za već započete objekte.

4. Zakonskim odredbama regulisaće se dinamika i izvori sredstava za kreditiranje odnosno finansiranje pojedinih objekata, odnosno namena.

Pri tome će se za prve godine srednjoročnog perioda utvrditi sporija dinamika, koja je u skladu sa predviđenim priticanjem sredstava. Ako se u ovom razdoblju priticanje sredstava poveća, mogu se ubrzati i odgovarajući investicioni radovi.

5. Ako se sredstva federacije ne ostvare po predviđenoj dinamici, u predviđenim periodima će se u odgovarajućoj meri smanjiti i sredstva za ulaganja.

6. Federacija u načelu, stavlja na raspolaganje

svoje učešće za nove obaveze na osnovu jedinstvenih kriterijuma zainteresovanim investitorima i bankama, u skladu sa Zakonom o bankama i kreditnim poslovima. Zakonom će se utvrditi da se to učešće usmerava preko određene banke u slučajevima kad je potrebna primena posebnih uslova ili potpunija koordinacija.

7. Za izvršenje već stvorenih obaveza od 10.718 miliona dinara federacija će u periodu od 1966. do 1970. godine staviti na raspolaganje Jugoslovenskoj investicionoj banci 8.329 miliona dinara. Pored ovih sredstava Jugoslovenska investiciona banka će za iste namene koristiti i iznos od 1.337 miliona dinara inostranih kredita. Iz sredstava federacije koja se u pomenutom periodu stavljaju na raspolaganje Jugoslovenskoj investicionoj banci, banka će izmiriti obaveze po inostranim i unutrašnjim zajmovima koji su korišćeni za izgradnju objekata u čijem je kreditiranju učestvovala federacija — u iznosu od 2.751 milion dinara, a ostatak će upotrebiti za izmirenje obaveza u izgradnji objekata energetike, osim za učešća u izgradnji kapaciteta sirove nafte i prirodnog plina, za izgradnju kapaciteta crne metalurgije do 3,2 miliona tona sirovog čelika, za izgradnju kapaciteta veštačkih đubriva od oko 2 miliona tona, kao i za pokrivanje preostalih obaveza iz drugih grana privrede.

U granicama navedenih iznosa, a imajući u vidu i sopstvena sredstva, Jugoslovenska investiciona banka će regulisati svoje odnose sa investitorima.

DALJA FUNKCIJA FEDERACIJE U KREDITIRANJU ODNOSNO FINANSIRANJU INVESTICIJA

1. Obaveze federacije, utvrđene ovim planom i odgovarajućim zakonima za period od 1966. do

1970. godine, pokrivaće se iz već utvrđenih izvora, s tim da se posebni doprinosi za pokriće obaveza federacije u investicijama neće utvrđivati posle dovršenja ovog plana.

2. U periodu do 1970. godine, a za razdoblje posle te godine, sredstva federacije mogu se angažovati, u skladu sa raspoloživim sredstvima, za sledeće namene:

a) za razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja;

b) za izvršenje preostalih obaveza koje posle 1970. godine proizidu iz ovog plana, i to: za dovršenje pruge Beograd—Bar, deonice auto-puta »Bratstvo-jedinstvo« od Bašinog sela do Babune, započetih energetskih objekata, i obaveza po zakonima o finansiranju melioracionih objekata.

Za razdoblje posle 1970. godine ne mogu se učiniti obaveze na račun kamate na poslovni fond.

3. Ako bi se u periodu do 1970. godine ukazala potreba da se za razdoblje posle 1970. godine i drugim metodima koncentrišu sredstva za neke investicione zahvate od opšteg značaja, federacija može da raspiše unutrašnji zajam sa određenom namenom, na osnovu prethodnog izjašnjavanja privrede.

NAČIN OBEZBEĐIVANJA SREDSTAVA DRUŠTVENO-POLITIČKIH ZAJEDNICA ZA INVESTICIJE

Koncentracija sredstava za obezbeđivanje investicionih zahvata od šireg interesa vršiće se zajedničkim ulaganjem radnih organizacija i banaka. Ako se, pored toga, ukaže potreba za koncentracijom sredstava na područjima pojedinih društveno-političkih zajednica, to se može vršiti na sledeći način:

1) sredstva republika, pokrajina, srezova i opština za investicije u privredi, kao i sredstva banaka koja potiču od ukinutih društvenih investicionih fondova pomenutih društveno-političkih zajednica biće upotrebljena u skladu sa srednjoročnim društvenim planovima ovih zajednica, a prvenstveno za izmirenje postojećih obaveza;

2) društveno-političke zajednice i banke mogu samo u skladu sa saveznim zakonom raspisivati zajmove, koje bi upisivali nosioci društvene imovine i građani;

3) ako pojedine društveno-političke zajednice žele da obezbede obavezno upisivanje zajmova za dovršenje izgradnje elektroenergetskih objekata, čija je izgradnja započeta do 31. decembra 1965. godine one to mogu provesti na osnovu prethodnog izjašnjavanja privrede i u skladu sa saveznim zakonom ili na osnovu saveznog zakona. Ovo se odnosi i na proizvodnju uglja kod onih kapaciteta koji su odobreni u sastavu elektroenergetskog objekta.

OBEZBEĐIVANJE SREDSTAVA ZA KREDITIRANJE IZVOZA KAPITALNIH DOBARA

Sredstva za finansiranje izvoza opreme na kredit će obezbediti federacija, privredne organizacije i banke. Privredne organizacije i banke će povećavati postepeno svoje učešće u kreditiranju izvoza opreme, unoseći pri tome više poslovnosti i ekonomskih kriterijuma.

Ovu vrstu poslovanja treba uključiti u opšti sistem poslovanja privrednih organizacija i ovlašćenih banaka sa inostranstvom.

Za učešće u finansiranju izvoza opreme na kredit, federacija će obezbediti sredstva u visini do 5.706,8 miliona dinara za period od 1966. do 1970. godine.

Osim toga, federacija će regresirati kamatu bankama radi usmeravanja njihovih sredstava na kreditiranje izvoza opreme i izvođenje investicionih radova u inostranstvu.

Kao izvor za kreditiranje izvoza kapitalnih dobara služiće deo sredstava koji se dobija korišćenjem inostranih kredita.

Učešće federacije po novim ugovorima za isporuke u 1966. i 1967. godini, iznosiće do 80 %. Za sve nove ugovore zaključene od 1967. godine pa nadalje, učešće federacije po poslovima izvoza opreme na kredit će se smanjivati, s tim da do 1970. godine učešće federacije bude najviše 60 %. Učešće federacije utvrđivaće se zavisno od vremena isporuke kapitalnih dobara na kredit.

Učešće federacije utvrđuje se u godišnjim tranšama u fiksnom iznosu. Pravo na učešće u sredstvima federacije imaju sve privredne organizacije i ovlašćene banke.

X

RAZVOJ PRIVREDNIH I DRUŠTVENIH DELATNOSTI

ENERGETIKA

1. Razvoj energetike zasniva se na boljem korišćenju energetskih izvora, posebno plemenitijih vidova energije — hidroenergije, nafte i gasa. Naročito će se povećati učešće nafte i gasa u ukupnoj potrošnji energije, i to od blizu 20% u 1965. — na oko 36% u 1970. godini. Ugalj će se sve više koristiti na licu mesta preradom u plemenitije vidove energije.

Predviđa se da će se u 1970. godini dostići sledeća proizvodnja pojedinih vidova energije:

	1965	1970
Električna energija u milijardama kWh	15,5	30,5
Ugalj u milionima tona	30,0	41,5
Sirova nafta u milionima tona	2,1	3,2
Prirodni gas u milijardama Nm³	0,4	1,6

I pored znatnog porasta domaće proizvodnje energije u podmirenju potreba, učešće uvoza povećava se od 17 % u 1965 — na oko 23 % u 1970. godini.

Naučna istraživanja u energetici usmeriće se na proučavanje mogućnosti kompleksnog i ekonomičnog korišćenja vodnih snaga, na ekonomiku prenosa električne energije, na optimalnu primenu plemenitijih vidova energije i korišćenje novih oblika proizvodnje energije.

U *elektroprivredi* zakašnjenje izgradnje elektroenergetskih kapaciteta prouzrokovaće deficit u električnoj energiji, što će povremeno biti jedan od limitirajućih faktora u razvoju proizvodnje.

Za što brže otklanjanje pomenutog deficita, u ovom planu predviđa se izgradnja i puštanje u pogon pretežno termoelektrana, koje se mogu izgraditi brže nego hidroelektrane. Neposredno posle 1970. godine ulazi u pogon i hidroelektrana Đerdap, što će znatno poboljšati elektroenergetski bilans. Pored toga, izbor drugih novih elektrana, hidroelektrana, termoelektrana i nuklearne elektrane, koje će ulaziti u pogon posle 1970. godine, potrebno je izvršiti tako da se dobiju dugoročni optimalni odnosi, polazeći od ekonomičnosti investicija i cene proizvodnje električne energije.

Na bazi utvrđenih cena električne energije, predviđene amortizacije i dohotka, delatnosti proizvodnje i prenosa električne energije moći će da učestvuju u proširenoj reprodukciji prosečno sa oko 30 %, a distribucije električne energije u proseku sa oko 100 %.

Izgradnja elektroenergetskih objekata finansiraće se na osnovu postojećih ugovora između banaka, federacije i investitora, odnosno po važećim propisima. Dalji novi kapaciteti kojima se obezbeđuje kontinuitet u proizvodnji električne energije finansiraće se, po pravilu, na osnovu zajedničkog učešća preduzeća elektroprivrede, privrede i banaka. Veliki potrošači električne energije će za svoje nove kapacitete obezbediti finansiranje izgradnje odgovarajućih elektrana i prenosne mreže. Za izgradnju elektroenergetskih objekata koristiće se i inostrani krediti.

Predviđa se, da će se deficit u električnoj energiji značajnije smanjivati do 1968. godine ulaskom u pogon elektrana koje su u izgradnji i uvozom. Do tada će se, prema potrebi potrošnje, usklađivati i ograničavanje pre svega velikih elektrohemijskih i elektrometalurških potrošača, gde to tehnološki proces omogućava.

Predviđa se davanje premija kao i preduzimanje drugih mera za skraćivanje rokova izgradnje i obezbeđenje dinamike puštanja u pogon elektrana u izgradnji i obezbeđenja proizvodnje uglja za

nove termoelektrane. Sistemom tarifa regulisaće se potrošnja električne energije, a dugoročnim ugovorima utvrdiće se uzajamni odnosi proizvođača i potrošača.

Osnovnim zakonom u elektroprivredi cene električne energije su plafonirane, s tim da elektroprivredna preduzeća koja iz takvog poslovanja ostvare deficit, dobijaju regres od federacije do kraja 1968. godine. Posle ovog perioda preduzeća će slobodno ugovarati električnu energiju i formirati prodajnu cenu, koja bi ostala pod kontrolom.

Pored sve znatnijeg povezivanja sa elektroenergetskim sistemom susednih zemalja, proučavaće se i mogućnost korišćenja preimućstava energetskih izvora uz učešće i za potrebe inostranih partnera.

U *proizvodnji uglja* kapaciteti su prenapregnuti, a neravnomernost u dinamici potrošnje i povremeno tzv. uska grla u transportu otežavaju snabdevenost tržišta.

Veće povećanje proizvodnje predviđa se kod lignita, i to koncentracijom na velike rudnike prvenstveno sa površinskim kopovima, radi snabdevanja, u prvom redu, termoelektrana na licu mesta i oplemenjivanja uglja. Razvoj rudnika mrkog uglja predviđa se kod rentabilnih rudnika za potrošače koji su upućeni na prevoz uglja. Kod kamenog uglja predviđa se povećanje proizvodnje u skladu sa ograničenim rezervama.

Na bazi sada formiranih cena uglja, predviđene amortizacije i dohotka, učešće rudnika uglja u proširenoj reprodukciji je vrlo različito, i zavisi od akumulativnosti preduzeća. Rudnici koji su akumulativni i imaju povoljne eksploatacione uslove moći će da učestvuju sa oko 60 %.

Federacija će učestvovati u kreditiranju izgrad-

nje rudnika uglja kapaciteta do 12,5 miliona tona sa 20 %, i to prvenstveno onih rudnika koji će snabdevati pretežno termoelektrane. Dalji kapaciteti kojima se obezbeđuje kontinuitet finansiraće se u načelu na osnovu zajedničkog učešća rudnika uglja, privrednih organizacija i banaka.

U *industriji nafte* domaća proizvodnja sirove nafte zadovoljava potrebe sa oko 65 %, dok se oko 35 % uvozi. Kapaciteti prerade do sada su uglavnom bili dovoljni za podmirivanje domaćih potreba. Kod prirodnog gasa, usled neizgrađenog distributivnog sistema nije se mogla ostvariti značajnija potrošnja, pa raspoložive rezerve nisu iskorišćene.

I pored značajnog porasta proizvodnje, uvoz nafte će stalno rasti. Radi povećanja proizvodnje i potrošnje nafte i prirodnog gasa proširiće se i ubrzaće se istraživački radovi za otkrivanje novih rezervi, i primeniće se odgovarajući eksploatacioni i transportni sistemi. Novootkrivene i postojeće rezerve, kao i njihovo intenzivno korišćenje, omogućiće predviđeno povećanje proizvodnje. Predviđeni porast kapaciteta prerade nafte, uz primenu odgovarajućih tehnoloških procesa, zadovoljiće potrebe za derivatima nafte.

Proizvodnja nafte i gasa moći će u proseku da učestvuje sa oko 70 % u proširenoj reprodukciji, dok rafinerije nafte mogu u potpunosti da obezbede sredstva za svoju dalju izgradnju. Pri tome će doći do izražaja interesi proizvođača, prerađivača i potrošača nafte i njenih derivata za zajednička ulaganja.

Federacija će učestvovati u izgradnji novih kapaciteta sirove nafte i prirodnog gasa sa oko 20 %. Dalji novi kapaciteti kojima će se obezbediti kontinuitet proizvodnje nafte i prirodnog gasa finansiraće se iz sopstvenih sredstava preduzeća i učešća zainteresovanih privrednih organizacija i ba-

naka. Da bi se obezbedila racionalna izgradnja tehnološki i ekonomski savremenih kapaciteta za proizvodnju nafte, federacija će, po potrebi, propisati poseban postupak i uslove.

Ispitaće se odnosi cena pojedinih oblika energije, da bi se postigla najracionalnija potrošnja i struktura izgradnje energetskih objekata.

Radi dugoročnog sagledavanja kompleksnog razvoja energetike, a za obezbeđenje kontinuiteta u tom razvoju, izradiće se do kraja 1967. godine program dugoročnog razvoja energetike.

SAOBRAĆAJ

I pored postignutih rezultata u izgradnji materijalne baze i porasta obima prevoza, saobraćaj je zaostao za opštim razvojem. Zbog nedovoljnih, tehnički zastarelih i istrošenih kapaciteta i nedograđenosti saobraćajne mreže, kao i nedostataka u organizaciji rada, saobraćaj ne može u potpunosti, kvalitetno i ekonomično da zadovolji potrebe proistekle iz brzog privrednog razvoja i porasta životnog standarda.

Saobraćaj je doskora tretiran kao javna služba, a neekonomske, depresirane cene saobraćajnih usluga sužavale su njegovu reproduktivnu sposobnost i materijalnu osnovu za razvoj samoupravljanja. Ulaganja u modernizaciju i proširenje saobraćajnih kapaciteta bila su nedovoljna i neusklađena.

Slabosti se najviše ispoljavaju u masovnom transportu robe. U železničkom saobraćaju roba se dugo zadržava u procesu prevoza, a u drumskom saobraćaju su nepovoljni odnosi između kapaciteta javnog saobraćaja i kapaciteta saobraćaja za sopstvene potrebe koji su znatno razvijeniji ali se nedovoljno iskorišćavaju. Kapaciteti rečnog saobraćaja su se sporo razvijali.

Veoma nizak stepen mehanizovanosti trans-

portnih manipulacija i slaba organizacija dovoza i odvoza robe utiču na dugo zadržavanje transportnih sredstava i robe na utovaru, istovaru i pretovaru.

Tarifski sistem nije dovoljno stimulirao prevoz na pojedine vidove saobraćaja i na rastojanja i pravce koji bi sa gledišta troškova ukupne privrede bili racionalniji.

Sadašnji transportni troškovi su nesrazmerno visoki, a njihovo učešće u ukupnim troškovima privrede znatno, mada su cene saobraćajnih usluga po jedinici rada relativno niske.

Povećanjem nivoa cena saobraćajnih usluga u 1965. godini povećala se reproduktivna sposobnost saobraćajnih radnih organizacija i proširila materijalna osnova za razvoj samoupravljanja i sistema dohotka. Međutim, svi navedeni i drugi problemi neće se moći rešiti u toku narednog perioda, tako da će biti potrebno izvršiti veću selekciju u politici razvoja saobraćaja do 1970. godine.

Razvoj saobraćaja u periodu do 1970. godine biće usmeren naročito: na intenzivniju modernizaciju kapaciteta; na upotpunjavanje i modernizaciju osnovne mreže saobraćajnica i skraćenje puta robe; na bolje povezivanje značajnijih proizvodnih i potrošnih centara, a posebno privredno nedovoljno razvijenih područja i turističkih centara; na povećanje brzine prometa robe i putnika i obrta transportnih sredstava; na sniženje ukupnih transportnih troškova i na povećanje bezbednosti saobraćaja.

Predviđa se da će se u oblasti saobraćaja dalje razvijati ekonomski principi poslovanja i usavršavati tarifski sistem u pravcu uspostavljanja ekonomskih cena saobraćajnih usluga, a odnosi među saobraćajnim granama i odnosi saobraćaja prema njegovim korisnicima formirati na bazi objektiviziranih kriterijuma, dejstva tržišta i ekonomskih zakonitosti.

Radne organizacije saobraćaja biće zainteresovane da

uspostavljaju tešnju poslovnu saradnju sa korisnicima transportnih usluga i da povećavaju efikasnost korišćenja kapaciteta.

Predviđeno povećanje industrijske i druge proizvodnje i unutrašnje i spoljnotrgovinske razmene i turizma, kao i dalji porast životnog standarda, zahtevaće da u narednom periodu saobraćaj povećava fizički obim svojih usluga po prosečnoj godišnjoj stopi od 8 do 9 %.

Predviđa se da će prevoz robe i putnika u 1970. godini dostići sledeći obim:

	1965	1970
Ukupan prevoz robe u milionima tona	129	192
— unutrašnji	107	157
— međunarodni	22	35
Ukupan prevoz putnika u milionima	459	648

Ovakvim obimom saobraćaja biće bi zadovoljene privredne i društvene potrebe za saobraćajnim uslugama u unutrašnjem i međunarodnom saobraćaju.

Očekuje se da će se i dalje nastaviti tendencija promene strukture prevoza, naročito u smislu povećanja učešća drumskog a smanjenja učešća železničkog saobraćaja u ukupnom prevozu, iako će obim železničkog saobraćaja i dalje rasti.

Na bazi predviđenog povećanja međunarodnog prevoza i tranzita računa se da će se ukupan neto devizni prihod u delatnosti saobraćaja povećati od 117 miliona dolara u 1965 — na preko 220 miliona dolara u 1970. godini.

U pogledu korišćenja unutrašnjih rezervi naročiti značaj će imati rešavanje problema nerentabilnih železničkih pruga i stanica, otklanjanje dupliranja transportnih kapaciteta na pojedinim linijama, smanjivanje broja praznih vožnji i ubrzanje utovara i istovara robe. Značajni rezultati u ovom pogledu postići će se i boljim usklađivanjem organizacione strukture saobraćaja i saobraćajnih radnih organizacija sa prirodom tehnologije, zatim širom saradnjom javnog saobraćaja i sao-

braćaja za sopstvene potrebe i većom koordinacijom raznih vidova saobraćaja.

Boljom organizacijom i uvođenjem savremenih metoda rada unapredиće se održavanje transportnih i drugih saobraćajnih sredstava. Očekuje se da će radne organizacije izraditi program specijalizacije i međusobne kooperacije za te radove.

Naučnoistraživački rad biće usmeren na usavršavanje tehnike sredstava i tehnoloških procesa, na iznalaženje načina za racionalizaciju i veću bezbednost saobraćaja i na istraživanja dugoročnog razvoja.

Po potrebi, dugoročnim ugovorima između radnih organizacija koje se bave prevozom putnika u pomorskom, vazdušnom i rečnom saobraćaju i zainteresovanih društveno-političkih i drugih organizacija stvaraće se potrebni uslovi za razvoj putničkog saobraćaja u ovim granama.

Radi poboljšanja uslova reprodukcije uvešće se obračunavanje amortizacije na operativne obale u lukama i pristaništima i na aerodromske površine. Obračunavanje amortizacije na javne puteve uvodiće se postepeno.

Modernizacija i proširivanje saobraćajnih kapaciteta finansiraće se sopstvenim sredstvima saobraćajnih radnih organizacija, uz učešće domaćih i inostranih kredita i sredstava zainteresovanih radnih organizacija iz drugih privrednih oblasti.

Predviđa se da će i društveno-političke zajednice deo svojih investicionih sredstava usmeriti na brži razvoj saobraćajnih kapaciteta, direktnim ulaganjem, putem beneficirane kamate ili drugim merama. Federacija će iz sredstava koja se obrazuju od kamata na kratkoročne kredite beneficirati kamatne stope za ulaganje u transportna sredstva za železnički i vazdušni saobraćaj.

Federacija će učestvovati u kreditiranju razvoja saobraćaja u smislu već donetih odluka.

Dovršenje saobraćajnica čija je izgradnja do sada finansirana iz sredstava federacije, finansi-

raće se bez obaveze vraćanja i dalje iz ovih sredstava, a uz učešće federacije do 85 % od predračunske vrednosti investicija. Ukupno učešće federacije u ovom vidu iznosiće u periodu od 1966. do 1970. godine 2.459 miliona dinara.

U prvom delu srednjoročnog perioda raspoloživa sredstva koncentrisaće se na objekte ili delove objekata koji se u tom roku mogu staviti u pogon. Intenzivni radovi na ostalim objektima obezbediće se u drugoj polovini srednjoročnog perioda.

Za izgradnju železničkih pruga i drugih krupnih saobraćajnica koristiće se mogućnosti zaključenja inostranih zajmova.

Preduzeće se mere za sprovođenje tipizacije transportnih sredstava i doneće se odgovarajući propisi o tehničkom jedinstvu velikih sistema u transportu i vezama.

Za nabavku transportnih sredstava pomorskog, rečnog i vazdušnog saobraćaja regulisaće se institucija zaduživanja u inostranstvu na bazi hipoteke, kao i mogućnosti najma brodova u pomorskom saobraćaju.

Omogućiće se preduzećima rečnog i vazdušnog saobraćaja da za međunarodne linije u prelaznom deviznom režimu mogu iz domaće proizvodnje da nabavljaju pogonsko gorivo za devizna sredstva koja sama ostvare.

Do kraja 1968. godine izradiće se dugoročni program razvoja saobraćaja.

Razvoj železničkog saobraćaja će se usmeriti naročito na modernizaciju magistralnih pruga na kojima se vrši najveći deo transporta, modernizaciju i proširivanje transportnih kapaciteta, i povećavanje stepena mehanizovanosti transportnih manipulacija, posebno utovara, istovara i pretovara robe.

Računa se da će u periodu do 1970. godine biti elektrificirano oko 1.500 km magistralnih železničkih

pruga, čime će se učešće elektrificiranih pruga u ukupnoj dužini železničke mreže povećati od sadašnjih 4 % na oko 16 %; proširiće se najvažnije ranžirne stanice; glavne pruge će se remontirati i ojačati za veće brzine i osovinske pritiske i opremiti savremenim signalno-sigurnosnim i telegrafsko-telefonskim uređajima i vezama.

Modernizacijom i rekonstrukcijom će se povećati prevozna moć, omogućiti povećanje obima prevoza, povećati brzina i smanjiti usputno zadržavanje robe i putnika, povećati bezbednost saobraćaja i osetno sniziti troškovi prevoza.

Efekti modernizacije železnica odraziće se delimično već u periodu do 1970. godine, a više u sledećim godinama.

U periodu do 1970. godine predviđa se dovršenje oko 400 km novih železničkih pruga.

Modernizacija železnica, poboljšanje kvalifikacione strukture i stručnosti kadrova i poboljšanje tehnologije i organizacije rada omogućiće smanjenje broja zaposlenih, pa se očekuje da će broj zaposlenih u 1970. godini biti manji nego u 1965. godini, a da će se produktivnost rada do kraja 1970. godine povećati za oko 40 %.

Predviđenom izgradnjom, rekonstrukcijom i modernizacijom železnica moći će delimično da se reše problemi nedostatka, zastarelosti i istrošenosti železničkih kapaciteta. Železnice će i u periodu do 1970. godine koristiti dobar deo objekata zastarelog i neekonomičnog vučnog, teretnog i putničkog parka, kao i pruge sa manjim nosivostima i manjim dozvoljenim brzinama.

Radi povećanja opšte ekonomičnosti prevoza predviđa se i ukidanje nekih nerentabilnih železničkih pruga, s tim što će se u tim slučajevima stvarati potrebni uslovi da se prevoz železnicom zameni drugim vidovima saobraćaja.

Iz sredstava federacije finansiraće se izgradnja železničkih pruga Sarajevo—Ploče, Knin—Zadar,

Gostivar — Kičevo — Tajmište i Beograd — Bar. Prve tri pruge dovršiće se u periodu do 1970. godine, a pruga Beograd — Bar — do kraja 1972. godine.

Računa se da će u investicijama za modernizaciju i rekonstrukciju železnica radne organizacije železničkog saobraćaja moći da učestvuju sa oko 60 %. Federacija će učestvovati sa 885 miliona dinara prema zaključenim ugovorima. Računa se da će republike, prema ranije primljenim obavezama, učestvovati u kreditiranju rekonstrukcije i modernizacije magistralnih pruga sa oko 180 miliona dinara.

U *pomorskom saobraćaju* se predviđa da će se tonaža jugoslovenske trgovačke mornarice povećati od 1,040.000 BRT u 1965. — na najmanje 1,350.000 BRT u 1970. godini, a njena starosna struktura približiti svetskom proseku. Ali i pored ovakvog povećanja, ostaće da se i u narednom periodu rešava pitanje intenzivnijeg proširenja kapaciteta trgovačke flote i zamene zastarelih i nedovoljno ekonomičnih brodova.

Težište u razvoju trgovačke mornarice biće u razvijanju prekomorske flote, koja će, pored podmirivanja potreba naše spoljnotrgovinske razmene i povećanja tranzita, omogućiti da se poveća i neto devizni prihod od pomorskog saobraćaja.

Razvoj putničkog pomorskog saobraćaja i obalnog prevoza robe orijentisaće se na bolje povezivanje ostrva sa kopnom i na rentabilne turističke i međunarodne prevoze. Za povezivanje kopna sa ostrvima će se koristiti rentabilnija transportna sredstva i dalje razvijati prevoz trajektima.

Ocenjuje se da će radne organizacije pomorskog saobraćaja moći sopstvenim sredstvima da učestvuju sa oko 30 % u finansiranju svojih investicija. Federacija će učestvovati, prema preuzetim obavezama, sa 120 miliona dinara. Računa se da će se iz bankarskih kredita obezbediti ostatak.

Bržim razvojem kapaciteta *rečnog saobraćaja* i boljim održavanjem i regulacijom plovnih puteva omogućiće se punije korišćenje ekonomskih preimućstava ovog vida saobraćaja za masovni unutrašnji i međunarodni transport. Predviđa se da će se kapaciteti rečnog saobraćaja povećati od 470.000 tona nosivosti u 1965. godini — na oko 745.000 tona nosivosti u 1970. godini. Nabavkom brodova za savremeni sistem potiskivanja, povećaće se sadašnje učešće ovog sistema u ukupnom prevozu, ali će zastareli sistem vuče i u periodu do 1970. godine biti pretežan. Osim toga, s obzirom na obim potrebnih investicija, o razvoju plovnih puteva najvećim delom će ostati da se rašava u periodu posle 1970. godine.

Ocenjuje se da će radne organizacije rečnog saobraćaja moći da učestvuju u finansiranju svojih investicija sa oko 35%. Računa se da će se iz bankarskih kredita i drugih izvora pokriti ostalo.

Regulacija plovnog puta na Dunavu finansiraće se iz sredstava federacije, prema preuzetim obavezama.

U *vazdušnom saobraćaju* radne organizacije će se orijentisati na povećanje rentabilnosti svoga poslovanja i na šire uključivanje u međunarodni i turistički promet. Modernizovaće se transportni park nabavkom ekonomičnijih aviona za unutrašnji i međunarodni saobraćaj. Nastaviće se izgradnja i modernizacija aerodroma u najvažnijim privrednim i turističkim centrima.

Izgradnja aerodroma finansiraće se iz sredstava preduzeća za aerodromske usluge i iz sredstava neposredno zainteresovanih drugih radnih organizacija i banaka.

Transportne radne organizacije u vazdušnom saobraćaju će se u razvoju kapaciteta orijentisati pretežno na kredite.

Modernizacijom i daljom izgradnjom mreže puteva, proširenjem i modernizacijom voznog parka i savremenim i boljim održavanjem puteva stvoriće se uslovi za dalji porast i veću efikasnost *drumskog saobraćaja*. Ocenjuje se da će se u periodu od 1966. do 1970. godine modernizovati i izgraditi oko 5.000 km puteva. Ovim će se sadašnje učešće puteva sa savremenim kolovozom u ukupnoj mreži puteva, koje iznosi oko 16 %, povećati do 1970. godine na oko 23 %, što će predstavljati još uvek nizak procent u odnosu na potrebe.

U okviru predviđene izgradnje puteva naročiti značaj imaće dovršenje magistralnih puteva, čime će se upotpuniti osnovna mreža puteva. Izuzetno, ostaće da se posle 1970. godine dovrše neke deonice auto-puta »Bratstvo-jedinstvo« čije se dovršenje, sa stanovišta saobraćajnih uslova koji danas na tim deonicama postoje i gustine saobraćaja, može odložiti.

Osetnije će se povećati stepen mehanizacije za održavanje puteva i unaprediti organizacija rada preduzeća za puteve.

Transportni kapaciteti javnog drumskog saobraćaja povećaće se u prevozu robe za oko 70 %, a u prevozu putnika za oko 50 %.

Nastaviće se izgradnja pratećih objekata: garaža, servisa, motela, pumpnih stanica, autobuskih stanica, sabirnih centara i dr.

Transportne radne organizacije drumskog saobraćaja finansiraće investicije sopstvenim sredstvima sa oko 65 %, a ostalo iz sredstava banaka.

Iz sredstava federacije finansiraće se dovršenje kontinentalnog dela Jadranskog puta, puta Županja — Opuzen i deonice auto-puta »Bratstvo-jedinstvo« od Bežanijske kose do Beograda sa mostom preko Save.

Radi boljeg održavanja puteva povećaće se sredstva za održavanje i obnavljanje puteva i poboljšaće se organizacija za njihovo racionalno korišćenje. Od 1967. godine povećaće se udeo naknada za puteve u ceni pogonskog goriva, a naknade za

pojedine vrste drumskih motornih vozila usklađiće se sa stvarnim trošenjem puteva. Očekuje se i učešće raznih oblika samodoprinosa zainteresovanog stanovništva i radnih organizacija u modernizaciji mreže puteva.

U *gradskom i prigradskom saobraćaju* predviđa se da će se do 1970. godine transportni kapaciteti povećati za oko 40 % i proširiti prateći objekti (garaže, servisi i dr.). Nastaviće se tendencija povećanja učešća autobuskog saobraćaja u ukupnom prevozu. Proširiće se i modernizovaće se trolejbuski i tramvajski saobraćaj i dalje će se razvijati auto-taksi prevoz, naročito u velikim gradovima i turističkim centrima.

Ocenjuje se da će radne organizacije gradskog saobraćaja moći u finansiranju svojih investicija do 1970. godine da učestvuju prosečno sa preko 50 %, dok se za ostali deo investicija računa na kredite.

Predviđeno povećanje unutrašnjeg i međunarodnog prometa uticaće na povećanje *prometa robe u pomorskim lukama, rečnim pristaništima i drugim pretovarnim mestima.* Računa se da će ukupan promet robe u pomorskim lukama i rečnim pristaništima do kraja 1970. godine porasti za oko 60 %, a sam tranzitni promet u lukama preko dva puta.

U vezi sa ovim, kao i sa porastom obima prevoza u železničkom i drumskom saobraćaju, predviđa se da će ukupan obim pretovara koji vrše za tu svrhu specijalizovane radne organizacije u lukama, pristaništima i železničkim stanicama, porasti dvostruko, čime će se znatno povećati učešće ovih organizacija u ukupnom pretovarnom radu.

Da bi se izvršio predviđeni obim pretovara, ubrzao promet i snizili troškovi transporta, modernizovaće se i proširiće se pretovarni kapaciteti u lukama, prista-

ništima, železničkim stanicama i na drugim pretovarnim mestima. Pretovarne radne organizacije racionalnije će rasporediti rad u smislu specijalizacije pojedinih luka.

Ocenjuje se da će pretovarne radne organizacije moći iz sopstvenih sredstava da finansiraju preko 60 % svojih investicija. Federacija će kreditirati dovršenje prve faze luke Ploče, u iznosu od 39 miliona dinara, prema zaključenom ugovoru.

Radi povećanja međunarodnog prometa i tranzita robe preko Jugoslavije, proširiće se slobodne carinske zone i liberalizovaće se režim za rad ovih zona.

Saobraćajne radne organizacije i korisnici transporta će povećavati mehanizaciju utovara, istovara i pretovara robe i brže proširivati i razvijati *savremeni sistem transporta robe uz primenu paleta, kontenera i drugih sredstava za racionalizaciju transporta* koja, uz relativno mala ulaganja, daju vrlo značajne ekonomske efekte.

Sredstva za ovu svrhu obezbeđivaće saobraćajne radne organizacije u industriji, poljoprivredi, građevinarstvu, trgovini i dr., a računa se i na učešće bankarskih kredita.

Nastaviće se sa sprovođenjem programa rekonstrukcije i modernizacije *poštansko - telegrafsko - telefonskog saobraćaja.* Ubrzaće se prenos poštanskih pošiljki, a poštanskom mrežom obuhvatiće se i preostali deo neobuhvaćene teritorije Jugoslavije. Proširiće se automatska i poluautomatska telefonija i telegrafija i radio - veze u unutrašnjem i međunarodnom saobraćaju. Predviđa se da će do kraja 1970. godine mrežom poluautomatske i automatske telefonije biti obuhvaćeno oko 95 % mesne i međumesne telefonije. Ali i pored toga, broj telefon-

skih aparata na 100 stanovnika iznosiće oko 3. Predviđenom intenzivnom izgradnjom telegrafsko-telefonske mreže stvoriće se realni uslovi za brže povećanje broja telefona u periodu posle 1970. godine.

Radne organizacije će sopstvenim sredstvima i sredstvima banaka finansirati svoje investicije do 1970. godine. Očekuje se da će i neposredno zainteresovani korisnici poštansko-telegrafsko-telefonskih usluga svojim sredstvima učestvovati u razvijanju kapaciteta ptt saobraćaja. Federacija će učestvovati sa 5 miliona dinara u kreditiranju nabavke opreme, prema ranije zaključenim ugovorima.

VODOPRIVREDA

Za unapređenje režima voda i njihovog korišćenja, u proteklom periodu uložena su relativno znatna sredstva. Dograđivani su odbrambeni sistemi na srednjem i donjem toku Save, na Dunavu, Tisi, Dravi itd. Rađeno je na sanaciji erozionih područja u slivu Južne Morave. Do sada izgrađene deonice hidrosistema Dunav-Tisa-Dunav omogućile su zaštitu od štetnog dejstva voda oko 370.000 ha, a melioracioni radovi u Socijalističkoj Republici Makedoniji — preko 50.000 ha. Međutim, poplave i visoke podzemne vode i dalje ugrožavaju znatan deo obradivih površina i veći broj gradova, industrijskih objekata i saobraćajnica. Za protekle dve godine poplave su nanele ozbiljne materijalne štete, omele privredno poslovanje i ugrozile živote stanovnika. Erozionim procesima zahvaćena su takođe velika područja i na taj način smanjuje se produktivna vrednost zemljišta na tim područjima. Sa privrednim razvojem intenzitet zagađivanja vodotokova je u porastu i predstavlja sve krupniji problem, jer znatno umanjuje

upotrebnu vrednost raspoloživih količina voda. Međutim, problemi ove oblasti će se moći rešavati postupno, u dužim periodima.

Osnovni i republički zakoni o vodama pružaju mogućnost da se u narednom periodu programski usmerava rešenje nekih važnijih problema. Do kraja 1968. godine biće završene vodoprivredne osnove republika i Jugoslavije, na osnovu kojih će se moći utvrditi dugoročnija politika u oblasti vodoprivrede. Ovim će se sagledati prespektiva i mogućnost rešavanja pojedinih važnijih vodotokova. To se odnosi naročito na probleme slivnih područja (Sava, Morava itd.) i njihovog kompleksnog uređivanja. Visina ulaganja u vodoprivredu u narednom periodu biće veća od ulaganja u prethodnom periodu.

Donošenjem Osnovnog i republičkih zakona o vodama u 1964. i 1965. godini, obezbeđuje se određenim instrumentima privrednog sistema deo sredstava za prostu i proširenu reprodukciju u vodoprivredi. Sredstva republičkih fondova voda, koja se po odredbama Osnovnog zakona o vodama upotrebljavaju prvenstveno za redovno i investiciono održavanje postojećih objekata, iznosiće oko 700 miliona dinara. Ova sredstva se mogu povećati diferenciranjem visine vodnog doprinosa koji plaćaju privredne organizacije, tako da doprinosi budu veći za organizacije koje su više ugrožene vodama.

Iako će se izgradnja novih sistema za zaštitu od štetnog dejstva voda moći da finansira i iz drugih izvora, socijalističke republike mogu u ove svrhe koristiti i deo poreza na promet u trgovini na malo.

Pored navedenih sredstava, angažovaće se i krediti za ulaganja u vodoprivredu.

Za radove na međunarodnim sporazumima federacija će uložiti oko 30 miliona dinara. Učešće federacije u rešavanju problema vodoprivrede

vršiće se takođe ulaganjem u hidrosistem Dunav - Tisa - Dunav, u hidromelioracije u Socijalističkoj Republici Makedoniji kao i ulaganjem u neke objekte energetike (Đerdap i dr.) i saobraćaja.

Stepen zagađenosti voda zahteva da se za izgradnju uređaja za prečišćavanje na postojećim objektima angažuju, pored sredstava privrednih organizacija i sredstva republičkih fondova voda. Izgradnju novih kapaciteta treba obavezno da prati i izgradnja odgovarajućih uređaja za prečišćavanje otpadnih voda. Troškovi prečišćavanja treba i dalje da terete troškove proizvodnje privrednih organizacija koje ispuštaju otpadne vode.

RAZVOJ POJEDINIH INDUSTRIJSKIH GRANA

U daljem razvoju računa se sa većom specijalizacijom i kooperacijom proizvodnje, sa znatno većim stepenom integracije proizvođača u zemlji i sa stranom industrijom, kao i sa bržim razvojem naučnoistraživačkog i industrijsko - razvojnog rada.

Do 1970. godine računa se sa daljim brzim, stabilnijim i nešto usporenijim razvojem industrijske proizvodnje u celini — u odnosu na prošli desetogodišnji period. Pri tome se predviđa da će po bržoj stopi rasti proizvodnja energetike i osnovnih metala, hemijska industrija, industrijska proizvodnja građevinskog materijala i nemetala.

Veće učešće i racionalizacija u potrošnji sirovina i materijala ostvariće se izmenom strukture potrošnje sirovina, upotrebom jeftinijih materijala, boljim korišćenjem otpadaka i smanjivanjem škarta.

Racionalniju proizvodnju obezbediće ubrzana modernizacija, savremena tehnologija i specijalizovani razvoj kapaciteta u ekonomski opravdanim veličinama, a naročito racionalniju proizvodnju u kapitalno intenzivnoj procesnoj industriji.

Izbor investicionih alternativa podrediće se najšted-

ljivijem korišćenju sredstava. Takav odnos prema trošenju sredstava nameće odricanje od izgradnje onih kapaciteta gde su domaće potrebe i izvozne mogućnosti ispod količina koje bi opravdale izgradnju optimalnih kapaciteta.

Intenzitet geološko-istraživačkih radova i korišćenje mineralnih rezervi i drugih prirodnih bogatstava uskladiće se sa predviđenim razvojem.

Sredstvima federacije finansiraće se geološka istraživanja od opšteg društvenog interesa koja nisu neposredno vezana za proces proste i proširene reprodukcije radnih organizacija ni užih društveno-političkih zajednica: kompleksno geološko kartiranje; regionalni geofizički premer; regionalna hidrološka i inženjersko-geološka istraživanja; regionalna geološka istraživanja mineralogenih područja radi iznalaženja osnovnih sirovina, i studijsko izučavanje problematike iz oblasti geoloških istraživanja.

Učešće federacije u finansiranju geoloških istraživanja od opšteg društvenog interesa koja nisu neposredno vezana za prostu i proširenu reprodukciju pojedinih radnih organizacija utvrdiće se odgovarajućim programima i propisima.

Druga geološka istraživanja koja su neposredno vezana za aktivnosti, prvenstveno privrednih organizacija i njihovih udruženja, a zatim i zainteresovanih političko-teritorijalnih zajednica, finansiraće se njihovim sredstvima.

Sadašnja proizvodnja *crne metalurgije* pokriva domaće potrebe u čeliku sa oko 65%. U toku je program rekonstrukcije i proširenja kapaciteta do 3,2 miliona tona sirovog čelika.

Do 1970. godine predviđa se završavanje izgradnje kapaciteta za proizvodnju do 3,2 miliona tona sirovog čelika, pri čemu će se dinamika izgradnje ostvarivati tako da će se u prvim godinama dati prvenstvo objek-

tima koji će najpre početi da proizvode. Daije, značajnije povećanje kapaciteta ostvariće se u sledećem srednjoročnom periodu.

U periodu do 1970. godine pristupiće se pripremama i nastavku izgradnje kapaciteta, čime će se obezbediti kontinuitet izgradnje i modernizacija proizvodnih procesa, kao i intenziviranje pripremnih radova na optimalizaciji kapaciteta. To će dovesti i do sniženja proizvodnih troškova i omogućiti povoljniji razvoj industrije prerade metala. Neposredno posle 1970. godine ostvariće se proizvodnja oko 4 miliona tona sirovog čelika.

Federacija će da učestvuje u finansiranju izgradnje kapaciteta po programu do 3,2 miliona tona sirovog čelika.

Za dalju fazu izgradnje, preko programa do 3,2 miliona tona sirovog čelika, proizvođači i potrošači čelika, banke i ostali zainteresovani faktori utvrdiće konstrukciju finansiranja i pristupiće ostvarenju tog finansiranja. Federacija će biti, po potrebi, garant po međunarodnim aranžmanima za dalju izgradnju crne metalurgije.

Učešće federacije u izgradnji crne metalurgije, odnosno davanje garancije za inostrane zajmove, uslovljava se podelom rada domaćih proizvođača odnosno izgradnjom optimalnih kapaciteta.

Federacija će učestvovati u pokriću troškova investicione izgradnje iznad troškova predviđenih u ugovoru o izgradnji Železare Skoplje do iznosa od 284,2 miliona dinara.

Federacija će na osnovu dugoročnog programa razvoja crne metalurgije, koji će se izraditi do 1968. godine, utvrditi principe finansiranja kojima treba obezbediti kontinuiranu izgradnju ove industrijske grane posle 1970. godine.

U dosadašnjem razvoju *obojene metalurgije* nisu u dovoljnoj meri korišćene komparativne prednosti povoljne sirovinske baze, proizvodnog iskustva i postojećih kapaciteta.

Porast proizvodnje osnovnih obojenih metala ostvariće se proširenjem i modernizacijom postojećih i otvaranjem novih rudnika, kao i proširenjem i izgradnjom novih modernih topionica i elektroliza.

Ukupna proizvodnja obojenih metala porašće do 1970. godine blizu dva puta, a naročito će se povećati proizvodnja aluminijuma, bakra, olova i cinka:

— u hiljadama tona

	1965	1970
Aluminijum	41	100
Bakar	56	80
Olovo	102	160
Cink	46	110

Kapaciteti obojene metalurgije će se izgrađivati odnosno proširivati i rekonstruisati sukcesivno, s tim što će se radovi na pojedinim objektima, izvršavati tokom srednjoročnog perioda u zavisnosti od raspoloživih sredstava. Kapaciteti koji se započnu, ubrzano će se graditi i završavati. Ostvarenjem programa proširenja postojećih i izgradnje novih kapaciteta, na bazi savremenih tehnoloških dostignuća, stvoriće se modernija i znatno produktivnija obojena metalurgija.

Pripremiće se i započeće se dalja izgradnja kapaciteta za proizvodnju obojenih metala, tako da će se oko 1972. godine dostići ukupna proizvodnja alumunijuma od oko 150 do 200 hiljada tona, bakra oko 100 hiljada tona, olova oko 175 hiljada toga i cinka oko 125 hiljada tona. Uporedo će se razvijati i proizvodnja nekih drugih obojenih metala.

Porast proizvodnje obojenih metala naročito će povoljno uticati na povećanje razmene sa inostranstvom i na poboljšanje platnog bilansa, iako će se neki obojeni metali delimično i dalje uvoziti.

Znatno povećanje proizvodnje obojenih metala zahteva veće intenziviranje obima geološko-rudarskih istraživačkih radova.

Naučnoistraživački rad biće usmeren naročito na bolje korišćenje metala iz ruda prilikom njihove pre-

rade, na korišćenje niskoprocentnih ruda bakra i drugih metala, na dobijanje novih metala, na racionalnije i potpunije korišćenje pratećih metala iz ruda, šljake, topioničkih gasova i dr.

Izgradnja kapaciteta obojene metalurgije finansiraće se iz sredstava investitora i banaka. Federacija će, po potrebi, garantovati međunarodne zajmove za njen razvoj.

Razvoj industrije *nemetala* bio je vrlo intenzivan. Osvojeni su novi proizvodi, naročito u proizvodnji vatrostalnih materijala, stakla i keramike. Znatno je porastao izvoz. Prerađivački kapaciteti brže su se razvijali od kapaciteta rudnika.

Postojeća sirovinska baza i izvršene pripreme omogućuju znatnije povećanje proizvodnje nemetala. Predviđa se racionalnija eksploatacija sirovinske baze i bolje oplemenjivanje nemetalnih minerala, a i veća upotreba onih minerala koji se do sada nisu koristili. Nova tehnologija i tehnika u korišćenju proizvoda nemetala, kao i potražnja novih oblika proizvoda, uticaće na poboljšanje asortimana i kvaliteta proizvoda nemetala. Širok asortiman proizvoda i kvalitet, kao i stečena afirmacija, omogućiće dalje povećanje izvoza.

Modernizacija i proširenje proizvodnih kapaciteta ostvariće se sredstvima zainteresovanih radnih organizacija i banaka.

U *metaloprerađivačkoj industriji* bitno je izmenjena struktura kapaciteta i proizvodnje. U osvajanju novih proizvoda, uz razvijanje sopstvenog rada na projektovanju, konstrukcijama i tehnološkoj pripremi, korišćena su obimna inostrana iskustva.

Nepotpuno korišćenje kapaciteta, visok utrošak

sirovina i rada, visok škart, usitnjenost a često i dupliranje pogona, imali su za posledicu skupu proizvodnju.

Razvoj tržišta orijentisaće sve više metaloprerađivačku industriju i na serijske i na pojedinačne proizvode, čime će se ostvariti razvijenija podela rada i modernizacija.

Savremene tendencije u razvoju tehnike i tehnologije orijentisaće na proizvodnju specijalizovanih mašina, uređaja i automata serijske izrade, na proizvodnju visokomehanizovanih i automatizovanih pojedinačnih i agregiranih mašina i postrojenja. To zahteva i brzi razvoj elektronike i automatizacije.

Proizvodnja specijalizovanih mašina, uređaja i automata serijske izrade razvijaće se intenzivno — za zadovoljenje potreba industrije prerade metala i drveta, za mehanizaciju poljoprivrede i građevinarstva, za rekonstrukciju i razvoj saobraćaja i za mehanizaciju uslužnih delatnosti. Pored toga, velikoserijski će se proizvoditi potrošna dobra od metala, trajnije vrednosti, za potrebe domaćinstava.

Proizvodnja visokomehanizovanih i automatizovanih pojedinačnih i agregiranih mašina i postrojenja razvijaće se naročito za zadovoljavanje potreba razvoja energetike, rudarstva, proizvodnje građevinskog materijala i za razvoj procesne industrije, a naročito hemijske i prehrambene.

Pri tome se računa da će se u zemlji proizvoditi onaj asortiman čiju će rentabilnu proizvodnju osigurati domaća potrošnja i mogućnosti izvoza, a koja će se organizovati sa potrebnom kooperacijom u zemlji i sa inostranom industrijom.

Preimućstva prvenstveno u domenu stvaranja i proizvodnje kompletnih postrojenja i agregata, i u domenu proizvodnje standardnih delova i proizvoda za ugrađivanje, omogućiće njihovo znatnije uključivanje u rastuću međunarodnu razmenu ovih proizvoda.

Postojeći kapaciteti, uslovi poslovanja i mogućnosti međunarodne razmene upućuju i dalje na znatnije po-

većanje proizvodnje i izvoza. Povećaće se proizvodnja mašina, uređaja, postrojenja, kamiona i traktora — za oko dva puta. Doći će i do povećanja proizvodnje automobila za oko tri puta, a motocikla i bicikla za oko dva puta u 1970. godini.

Predviđeno veće stimuliranje individualnog rada i njegovo obimnije povezivanje sa radnim organizacijama u poljoprivredi, zanatstvu i nekim drugim delatnostima, intenziviraće i specifičnu proizvodnju odgovarajuće opreme, alata i reprodukcionog materijala. Sve će to obezbediti šire mogućnosti plasiranja robe i na domaćem tržištu.

U okviru integracionih procesa između kooperanata uspostaviće se kompleksni i dugoročni odnosi koji će prevazići uobičajene komercijalne kupoprodajne odnose. Oni će se orijentisati na zajednički razvojni rad, zajedničko programiranje nove proizvodnje, rešavanje problema tekuće proizvodnje, prodaju gotovih proizvoda, organizovanje zajedničkih servisnih službi, itd.

Uspešan razvoj proizvodnje zahtevaće i intenzivnija naučna istraživanja usmerena na osvajanje najmodernijih konstrukcija i tehnoloških postupaka za proizvodnju mašina, uređaja i postrojenja za energetiku, rudarstvo, industriju građevinskog materijala, industrije koje prerađuju drvo i metal, za mehanizaciju poljoprivrede i građevinarstva, za rekonstrukciju i razvoj saobraćaja i za proizvodnju opreme za onaj deo procesne industrije koji se kontinuelno izgrađuje u zemlji, kao i za proizvodnju opreme za mehanizaciju uslužnih delatnosti. Sve ovo zahteva veću koordinaciju i podelu programa naučnoistraživačkog rada.

Doći će do većeg izražaja selekcija proizvođača. Neke proizvodnje će se kao nerentabilne napustiti, dok će se druge brzo razvijati. U tom procesu izvestan broj organizacija izrašće u krupne, savremeno opremljene i kadrovski osposobljene, dobro organizovane i visokoproduktivne radne organizacije, koje će moći uspešno da konkurišu na tržištu. Radne organizacije koje se ne prilagode novim uslovima zapašće u teškoće. Neke radne organizacije preorijentisaće se i na drugu proizvodnju, povezujući se sa razvijenim grupacijama.

Sopstvenim i bankarskim sredstvima radne organizacije će obezbediti modernizaciju i rekonstrukciju.

Radne organizacije će uz učešće federacije i banaka kreditirati i izvoz opereme na pojedina tržišta.

U *brodogradnji* postoje savremeni kapaciteti za građenje novih brodova i remonte. Brodogradnja se afirmisala u izvozu, jer izvozi oko 80 % proizvodnje.

I dalje će osnovna orijentacija brodogradnje biti na izvoz, jer se računa da će izvoz i dalje iznositi oko 80 % od proizvodnje. Uz potrebnu modernizaciju, specijalizaciju proizvodnje i podelu rada i održavanje savremenosti proizvodnih procesa, očekuje se osetan dalji rast proizvodnje.

Nedovoljna zaposlenost manjih brodogradilišta rešavaće se širim kooperativnim i integracionim odnosima između brodogradilišta i angažovanjem kapaciteta za proizvodnju opreme za procesnu industriju i ostalu privredu. Unapredиće se i proširiće se gradnja brodskih dizel - motora za propulziju i pomoćnih motora. Naučnoistraživački rad će biti usmeren na iznalaženje optimalnih projektantskih i konstrukcionih rešenja plovnih objekata i tehnologije proizvodnje, uključujući tu i praćenje razvoja najsavremenijih tekovina brodogradnje. Takođe će se proučavati savremena dostignuća u elektronici za navigacione i eksploatacione komande, kao i istraživanja propulzije, uključujući i nuklearne pogone.

Sopstvenim i bankarskim sredstvima brodogradilišta će izvršiti modernizaciju i rekonstrukcije.

Kreditiranje izvoza brodova vršiće radne organizacije uz učešće federacije i banaka.

U *elektroindustriji* je razvoj proizvodnje bio vrlo dinamičan. Kapaciteti su povećani, naročito u kablovskoj industriji i proizvodnji transformatora i rotacionih mašina.

Računa se sa daljim znatnim rastom proizvodnje elektroindustrije. Kod elektroopreme očekuje se usavršavanje tehnike i osvajanje odgovarajućih veličina jediničnih kapaciteta proizvoda, naročito elektroenergetskih mašina i postrojenja. Proizvodnja električnih rotacionih mašina i transformatora povećaće se za oko dva puta.

U skladu sa povećanjem životnog standarda povećaće se učešće trajnih potrošnih dobara od metala u ličnoj potrošnji, što će proširiti tržište za domaću industriju, iako se računa i sa znatnijim povećanjem uvoza ove robe.

Modernizacija industrije, pošta, telegrafa i telefona, železnica i drugih službi omogućiće povećanje učešća profesionalnih uređaja u strukturi proizvodnje elektronske industrije. Predviđa se i brži razvoj industrije za automatizaciju. Proširenjem asortimana elemenata za automatizaciju u oblasti elektromehanike i pneumatike i osvajanjem novih elemenata u oblasti elektronike i hidraulike stvoriće se tehnička baza za širu modernizaciju privrede.

Povećaće se i proizvodnja radio-prijemnika i televizora, kao i električnih kablova i sprovodnika.

Radne organizacije će sopstvenim i bankarskim sredstvima vršiti modernizaciju i rekonstrukcije.

Kreditiranje izvoza opreme vršiće radne organizacije uz učešće federacije i banaka.

Dinamičan razvoj *hemijske industrije* postignut je prvenstveno znatnim investicionim zahvatima koji su omogućili osvajanje čitavog niza novih proizvoda, naročito na polju organskohemijske

industrije. U razvoju hemijske industrije zaostala je bazna hemija (azotna đubriva, veštačke materije, sintetička vlakna, viskozna vlakna, soda, farmaceutske sirovine itd.).

Rekonstrukcijama, proširenjima i modernizacijom znatan broj pogona postepeno će se razviti u racionalne ekonomsko-tehnološke komplekse, a novi kapaciteti zasnivati na savremenim tehnološkim procesima.

Razvoj organskohemijske industrije usmeren je najvećim delom na savremenu petrohemijsku industriju, a razvoj karbohemije i karbidne hemije će se usporavati. Predviđa se, da će se do 1970. godine znatno povećati proizvodnja veštačkih đubriva, da će se utrostručiti proizvodnja veštačkih vlakana, a da će se proizvodnja veštačkih masa povećati preko 2,5 puta.

Preradivačka i farmaceutska industrija dobiće nov podsticaj za razvoj, jer će se povećati asortiman baznih hemijskih proizvoda, odnosno poboljšaće se njihova snabdevenost reprodukcionim materijalom. Ovo otvara i procese sve veće diverzifikacije proizvodnje, proširenja asortimana i poboljšanja kvaliteta proizvoda.

Razvoj hemijske industrije zavisiće i od napretka koji će biti postignut na naučnoistraživačkom polju. To se naročito odnosi na farmaceutsku i organskohemijsku industriju, gde su procesi proizvodnje podvrgnuti čestim promenama.

Većom koncentracijom sredstava i kadrova stvoriće se uslovi za brži razvoj ove grane i integracionih procesa.

Razvoj hemijske industrije obezbediće se iz sredstava radnih organizacija i banaka.

Federacija će učestvovati u finansiranju izgradnje kapaciteta za proizvodnju veštačkih đubriva, prvenstveno za razvoj azotnih đubriva po programu izgradnje novih kapaciteta od oko 2 miliona tona proizvodnje, koju treba ostvariti do 1970. godine.

Da bi se obezbedila racionalna izgradnja tehno-

loških i ekonomskih savremenih velikih kapaciteta bazne hemijske industrije i da ne bi došlo do započinjanja izgradnje malih i neracionalnih kapaciteta, federacija će, po potrebi, propisati poseban postupak i uslove. Realizaciju započetih objekata koji ne predstavljaju racionalne investicione zahvate investitori treba da preispitaju.

U *tekstilnoj industriji* došlo je do znatnog povećanja kapaciteta i modernizacije pogona. Ostvareno je poboljšanje kvaliteta i proširenje asortimana, i pored nepovoljne sirovinske strukture odnosno visokog učešća prirodnih tekstilnih sirovina.

Boljim korišćenjem kapaciteta, uz izgradnju pogona za doradu, povećaće se proizvodnja do 1970. godine za potrebe domaćeg tržišta i za izvoz. Doći će do promena u strukturi proizvodnje i izvoza, sa bitnim porastom učešća proizvoda visokog stepena dorade, a naročito konfekcije i trikotaže. Na ovakvu proizvodnu orijentaciju uticaće izmena sirovinske strukture i racionalnije korišćenje sirovina. Očekuje se nešto umerenija stopa rasta proizvodnje — u odnosu na prethodni period. Povećaće se i učešće veštačkih vlakana u ukupnoj potrošnji sirovina i na taj način će se ubrzati zamena prirodnih tekstilnih sirovina. Tome će doprineti proširenje kapaciteta za proizvodnju veštačkih vlakana i poboljšanje snabdevenosti sirovinama tekstilne industrije iz domaće proizvodnje.

Predviđa se da će se specifična potrošnja tekstila u Jugoslaviji 1970. godine približiti sadašnjoj prosečnoj potrošnji razvijenih zemalja.

Učešće izvoza u proizvodnji tekstilnih proizvoda će se povećati.

Predviđa se da će se ulaganja usmeriti na modernizaciju, automatizaciju i neophodne rekonstrukcije, kao i na usklađivanje faza proizvodnog procesa. Doći će i do okrupnjavanja preduzeća, do specijalizacije i veće

podele rada u okviru širih integracionih i poslovnih povezivanja.

Rekonstrukcije i modernizacija obezbediće se sredstvima radnih organizacija i banaka. Radne organizacije će deo svojih sredstava usmeriti i na razvoj sopstvene sirovinske baze.

Industrija kože i obuće raspolaže sa dovoljno kapaciteta koji su veoma usitnjeni. Uvođenje rada u više smena, specijalizacija i kooperacija su rezerve koje omogućuju intenzivniju proizvodnju.

Uz bolje korišćenje i modernizaciju kapaciteta, predviđa se da će proizvodnja i dalje rasti.

Postojeće rezerve radne snage obezbeđuju da se predviđeni porast proizvodnje ostvari uglavnom povećanom produktivnošću odnosno poboljšanjem kvalifikacione strukture postojećih kadrova i uvođenjem savremene organizacije rada.

Nastaviće se sa daljom izmenom strukture reprodukcionog materijala u proizvodnji obuće odnosno sa zamenom prirodne kože nekožnim materijalima.

Učešće izvoza u proizvodnji će se povećati. Osnovni artikal proizvodnje i izvoza biće obuća.

Očekuje se da će u 1970. godini potrošnja obuće u zemlji dostići današnju potrošnju u razvijenim evropskim zemljama.

Radne organizacije će sopstvenim i bankarskim sredstvima obezbediti rekonstrukciju, modernizaciju i okrupnjavanje kapaciteta.

U *industriji gume* postoje rezerve u kapacitetima, naročito posle izvršenih rekonstrukcija i proširenja koja još nisu aktivirana.

S obzirom na porast domaće tražnje i mogućnosti kapaciteta, proizvodnja će osetnije rasti. Najbrži porast

proizvodnje očekuje se u pneumatici. Punije korišćenje kapaciteta zahtevaće od ove industrije brže osposobljavanje za izvoz.

Doći će do okrupnjavanja postojećih kapaciteta, povećane specijalizacije i savremene organizacije rada koji treba da obezbede visokoproduktivnu proizvodnju.

Rekonstrukcija i modernizacija obezbediće se sredstvima radnih organizacija i banaka.

POLJOPRIVREDA

Poljoprivredna proizvodnja je zaostajala za opštim privrednim razvojem. Ovo je predstavljalo jedan od bitnih uzroka poremećaja na tržištu, porasta cena, troškova života i deficita platnog bilansa. Nivo robne proizvodnje nije pratio tražnju domaćeg tržišta za ličnu potrošnju i preradivačku industriju, a nisu bile zadovoljene ni mogućnosti plasiranja na stranom tržištu. Sve je ovo potencirano oscilacijama u poljoprivrednoj proizvodnji.

Novi uslovi privređivanja posle reforme, a posebno nivo garantovanih cena, dovode do znatnog povećanja dohotka i fondova poljoprivrednih organizacija, i omogućuju i dalji porast proizvodnje, u kooperaciji i u individualnim gazdinstvima.

Razvoj poljoprivredne proizvodnje orijentisaće se na intenzifikaciju i brži porast produktivnosti rada. Voditće se politika ekonomskog jačanja intenzifikacije i razvoja društvenih gazdinstava, kao i razvijanja proizvodnje u individualnim gazdinstvima, i naročito u proizvodnoj saradnji radnih organizacija sa individualnim proizvođačima.

Društvena gazdinstva će sve više prelaziti na industrijski način proizvodnje — uvođenjem savremene tehnologije i organizacije rada, kao i doslednije primene principa raspodele prema radu. Važan faktor za dalji razvoj ovih gazdinstava biće nastavljanje integra-

cionih procesa, kao i organizovanje i efikasniji rad razvojnih službi. Raznim oblicima poslovnog povezivanja i integracijom će se obezbediti i urednije snabdevanje prehrambene i duvanske industrije sirovinama.

Poseban značaj za brži razvoj proizvodnje u kooperaciji imaće intenzivnije uključivanje u taj proces ne samo zadruga nego i kombinata, poljoprivrednih dobara, preduzeća prehrambene industrije, trgovine i drugih. Bitan uticaj na obim kooperacije imaće i dalje poljoprivredne zadruge. Na razvoj proizvodnje na površinama individualnih proizvođača odnosno u kooperaciji u znatnoj meri će uticati rad stručnih poljoprivrednih službi, koje će i svoju organizaciju i način poslovanja prilagoditi ovom zadatku. Povećanju prinosa doprineće i doslednija primena agrominimuma, koji će se zasnivati na mogućnostima i ekonomskom interesu proizvođača da povećaju proizvodnju.

Postoje uslovi da se u narednim godinama efikasnije i šire koriste i potencijali u brdsko-planinskim i mediteranskom području. Ova područja imaju mogućnost da razviju robnu proizvodnju krompira, žita, ranog i drugog povrća, nekih vrsta voća, mesa i drugih proizvoda, radi čega razvoj ovih proizvodnji treba podsticati odgovarajućim ekonomskim merama.

Ocenjuje se da će se do 1970. godine poljoprivredna proizvodnja povećati — u odnosu na prosek 1964/1965. godine — za oko 25 % odnosno po stopi rasta od oko 4,6 %. Robna proizvodnja će rasti brže od ukupne. Ovakav porast poljoprivredne proizvodnje omogućiće i porast fizičkog obima potrošnje, hrane — po prosečnoj stopi od oko 5 %, a izvoza poljoprivrednih proizvoda — po stopi od oko 8 %.

Proizvodnja društvenih gazdinstava u periodu od 1966. do 1970. godine povećavala bi se po prosečnoj stopi od oko 10 %, a produktivnosti rada — po stopi znatno većoj od dosadašnje, tako da bi se broj zaposlenih smanjio. Ovakav razvoj društvenih gazdinstava bi podsticao intenzivniji i brži razvoj robne proizvodnje u kooperaciji i u individualnim gazdinstvima.

Računa se i sa znatnim porastom proizvodnje u indi-

vidualnim gazdinstvima, u kooperaciji i van kooperacije. Društveno organizovana proizvodnja (društvena gazdinstva i kooperacija) će imati i u narednom periodu presudan uticaj na razvoj poljoprivredne proizvodnje. Najveći deo prirasta fizičkog obima poljoprivredne proizvodnje ostvario bi se iz društveno organizovane proizvodnje. Pri tome, preko 40 % prirasta poticalo bi od društvenih gazdinstava, a ostalo — iz kooperacije i individualnih gazdinstava.

Proizvodnja nekih važnijih proizvoda će se, prema predviđanjima, kretati ovako:

u hiljadama tona

	Prosek 1964/1965	1970
Žita — ukupno	11.175	14.000
Povrće	1.925	2.700
Voće i grožđe	2.290	2.900
Meso	698	965
Mleko (hiljada litara)	2.400	3.200

Nove cene pšenice omogućuju intenziviranje ove proizvodnje putem usavršavanja tehnologije i boljeg opremanja poljoprivrednom tehnikom. Na toj osnovi predviđa se pri prosečnim uslovima porast proizvodnje pšenice i raži na oko 4,6 miliona tona, što bi predstavljalo povećanje od 25 % — u odnosu na prosek 1964/1965. godine. U bilansima se za podmirivanje tekuće potrošnje i popunjavanje zaliha računa sa znatnim smanjenjem uvoza pšenice. U povoljnim uslovima proizvodnja bi mogla dostići i takav nivo da ne bi bio potreban uvoz.

Porast proizvodnje kukuruza zasniva se na mogućnosti visokog intenziviranja ove proizvodnje usavršavanjem tehnologije, posebno uvođenjem kompleksne mehanizacije. Na tim osnovama predviđa se u 1970. godini proizvodnja kukuruza od oko 8 miliona tona. Postepeno stalno povećanje proizvodnje kukuruza u periodu do 1970. godine omogućava da se stvore potrebne rezerve tog proizvoda, da se pokriju povećane

potrebe za ishranu stoke i da kukuruz postane znatna stavka u izvozu poljoprivrednih proizvoda.

Ostvarivanje većeg obima proizvodnje povrća zasnivaće se na unapređenju proizvodnje i na proširenju poslovnih odnosa između organizacija koje proizvode, prerađuju i vrše promet povrća. U uslovima stabilnog tržišta, bolje opremljene trgovine i uz obezbeđenu potrebnu mehanizaciju za proizvodnju — naročito tamo gde postoji mogućnost navodnjavanja, moći će da se ostvari predviđeni obim proizvodnje povrća.

Stvoreni su povoljni uslovi i za povećanje proizvodnje industrijskog bilja. Povećanje proizvodnje šećerne repe, suncokreta i duvana zasnivaće se na daljem poboljšanju tehnologije proizvodnje putem proizvodne saradnje između poljoprivrednih proizvođača, stručnih službi i prerađivačke industrije.

Nove garantovane cene goveđeg mesa i mleka obezbeđuju rentabilnost ovih proizvodnji. Goveđe meso ima povoljne izglede za plasiranje, kako na domaćem tako i na inostranom tržištu. Poboljšanja u tehnologiji proizvodnje, posebno u ishrani stoke, uz dalju selekciju proizvodnih grla, stvaraju mogućnost da ova proizvodnja bude privlačna za proizvođače.

Porast proizvodnje svinjskog mesa zahteva da se tehnologija i ekonomika u tovu svinja usavrši. Ovu proizvodnju je do sada karakterisala niska konverzija hrane i niska proizvodnja žive mere po krmači. U narednom periodu ići će se na veću proizvodnost svinja i na racionalniju konverziju stočne hrane. Pri tome, računa se sa čvršćim povezivanjem proizvođača sa stručnim službama, klaničnom industrijom, industrijom za proizvodnju stočne hrane i trgovinom.

Porast proizvodnje i produktivnosti rada moguć je, pored ostalog, uz odgovarajuće povećanje materijalno-tehničke baze u poljoprivredi. Broj traktora u radnim organizacijama povećaće se na oko 60 hiljada. U proces proizvodnje uvešće se linijska mehanizacija za najvažnije procese rada. Znatno će se povećati i mehanizacija individualnog rada (jednoosovinski traktori, laki traktori i druge mašine i oruđa). Utrošak veštačkih đu-

briva će u 1970. godini iznositi oko 4 miliona tona — prema 2 miliona tona u 1965. godini. Ovakav porast proizvodnje pretpostavlja i proširenje setvenih površina društvenih gazdinstava. Ostvarivanje povećanog dohotka u intenzivnoj proizvodnji i podsticanje od strane federacije učešćem u ulaganjima i drugim merama, treba da razvije interes poljoprivrednih organizacija za proširenje setvenih površina.

Društvena gazdinstva, poljoprivredne zadruge i pogoni za poljoprivrednu proizvodnju drugih radnih organizacija moći će u novim uslovima privređivanja da obezbede iz sopstvenih fondova u proseku do 50 % potrebnih sredstava za investicije u osnovne fondove.

Da bi se obezbedio brži razvoj poljoprivredne proizvodnje i porast produktivnosti rada, federacija će za ovu oblast usmeriti oko 4,4 milijarde dinara iz svojih sredstava. Za preuzete obaveze preko Jugoslovenske poljoprivredne banke, federacija će sklopiti ugovor sa ovom bankom, u kome će precizirati obim sredstava koje će joj staviti na raspolaganje za pokriće tih obaveza. Sredstvima federacije od 0,61 milijarde dinara finansiraće se izgradnja kanala Dunav - Tisa - Dunav, sredstvima od 0,37 milijardi dinara — melioracioni sistemi u Socijalističkoj Republici Makedoniji. Sredstva federacije koristiće se kao učešće za bržu modernizaciju i intenzifikaciju proizvodnje i za povećanje obradivih površina radnih organizacija. Osim toga, iz posebnih sredstava federacija će obezbediti dodatnu kamatu radi usmeravanja sredstava banaka i drugih imalaca društvenih sredstava za ulaganja u osnovna sredstva poljoprivrede. U korišćenju sredstava federacije ravnopravno će se tretirati svi oblici društveno organizovane proizvodnje (zadruge, poljoprivredna dobra, industrijsko - poljoprivredni kombinati, druge radne organizacije i kooperacije).

U kreditiranju ulaganja u poljoprivredu uče-

stvovaće svojim sredstvima banke i one organizacije iz drugih grana privrede koje su zainteresovane za razvoj pojedinih proizvodnji. Za ulaganja u poljoprivredu koristiće se i inostrani krediti, kao i sredstva Fonda federacije za kreditiranje privrednog razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i krajeva.

Mere ekonomske politike će podržavati svaki individualni rad koji se ne zasniva na eksploataciji, a koji doprinosi potpunijem zadovoljenju potreba samih proizvođača i društva. Podržavaće se i nastojanja individualnih proizvođača da povećaju proizvodnju i produktivnost svog rada, kako putem proizvodne saradnje tako i većim sopstvenim ulaganjima u savremena sredstva za proizvodnju. S tim u vezi, iz domaće proizvodnje i uvoza obezbediće se znatno bolja ponuda i širi asortiman raznih oruđa za rad, mehanizacije i drugih sredstava za proizvodnju.

Banke, zemljoradničke zadruge i druge radne organizacije koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom organizovaće posebnu štedno-kreditnu službu i podsticaće na štednju individualne proizvođače, radi jačanja materijalne osnove razvoja proizvodnje u kooperaciji. U tekućoj ekonomskoj politici preduzimaće se i druge mere, radi većeg aktiviranja potencijala individualnih gazdinstava (usavršavanje poreske politike i sistema osiguranja u poljoprivredi, i slično), sa ciljem da se povećaju ulaganja tih proizvođača u proizvodnju i razvoj poljoprivrednih službi.

Za razvoj robne proizvodnje poseban značaj imaće politika stabilizacije poljoprivrednog tržišta, stvaranje robnih rezervi i savremenija organizacija prometa poljoprivrednih proizvoda, kao i održavanje uglavnom onih odnosa između cena poljoprivrednih i drugih proizvoda koji su utvrđeni reformom. Primenjivanje i dalje razvijanje sistema garantovanih i minimalnih otkupnih cena stimuliraće racionalnu proizvodnju i stabilizaciju

tržišta. Garantovaće se cene za određene proizvode i za isporuke koje vrše individualni proizvođači neposredno. Premije i regresi zadržavaju se sa tendencijom postepenog smanjivanja i eventualnog ukidanja, u skladu sa razvojem proizvodnje i tržišta. Za organizovanje i stabilnost tržišta imaće veliki značaj podsticanje integracionih procesa između organizacija koje proizvode, prerađuju i vrše promet poljoprivrednih proizvoda, i posebno — podsticanje kooperacije kreditnim i poreskim olakšicama i drugim merama.

U *prehrambenoj industriji*, a naročito u nekim grupacijama, izgrađeni su kapaciteti koji omogućuju potpunije korišćenje sirovinske baze. Povećanjem kupovne moći stanovništva stvoreni su uslovi za veći porast potrošnje proizvoda prehrambene industrije. U izvozu neki proizvodi ove industrijske grane imaju veliki značaj i afirmisali su se na inostranom tržištu.

Razvoj prehrambene industrije zavisiće od boljeg korišćenja sirovina, poboljšanja njihovog kvaliteta i povećanja produktivnosti rada. Proširenje kapaciteta vršiće se u skladu sa razvojem tržišta, a ostvariće se prvenstveno rekonstrukcijama i modernizacijom. Na toj osnovi obezbeđen je dalji rast proizvodnje. Novi uslovi privređivanja orijentisaće preduzeća ove industrije na obezbeđenje većih količina sirovina i na poboljšanje njihovog kvaliteta, kao i na integraciju sa poljoprivrednim organizacijama i razvijanje kooperacije sa individualnim proizvođačima. Sve to treba da omogući prehrambenoj industriji da snizi troškove proizvodnje i poveća konkurentnu sposobnost svojih proizvoda na inostranom tržištu.

Rekonstrukcija i modernizacija prehrambene industrije vršiće se sopstvenim sredstvima radnih organizacija i bankarskim kreditima.

Dosadašnji razvoj *industrije duvana* bio je uslovljen kretanjima u proizvodnji sirovina i mogućnostima plasiranja. Izvoz fermentisanog duvana znatno je uticao na razvoj proizvodnje sirovog duvana.

Računa se da će se prerada duvana kretati po nešto umerenijoj stopi rasta. Dalji razvoj duvanske industrije zavisiće prvenstveno od proizvodnje sirovog duvana, plasman duvana i modernizacije proizvodnih kapaciteta. Mere privredne reforme orijentisaće preduzeća duvanske industrije na integraciju i čvršće povezivanje sa proizvođačima sirovina.

Modernizacija duvanske industrije u narednom periodu vršiće se iz sopstvenih sredstava radnih organizacija i sredstava banaka.

ŠUMARSTVO I PRERADA DRVETA

U šumarstvu boljim korišćenjem šumskog fonda, novopodignutim plantažama i intenzivnim kulturama, izvršenim pošumljavanjem i negom šuma, izgradnjom komunikacija i uvođenjem mehanizacije, ostvareni su uslovi za ekonomičnije šumsko gazdovanje i uvođenje savremene tehnologije.

Potencijalne mogućnosti šumskog fonda do sada nisu dovoljno korišćene. Ekstenzivno privređivanje i niska produktivnost rada u šumarstvu, kao i usporeniji razvoj industrije za preradu drveta, imali su za posledicu zaostajanje proizvodnje i razvoja i nedovoljno uključivanje u međunarodnu razmenu.

Prosečna godišnja seča šuma kretaće se i dalje nešto niže od prirasta i iznosiće u 1970. godini oko 28 miliona m^3. Šire će se uključiti u društveno organizo-

vanu proizvodnju i šume na kojima postoji pravo svojine i više koristiti drvo van šuma i šumski otpaci za obezbeđivanje sirovina za preradu drveta.

Radi ostvarivanja predviđene seče šuma, izgradiće se do 1970. godine oko 7.000 kilometara novih šumskih komunikacija. Nabaviće se savremena oprema za mehaniziranje radova u iskorišćavanju šuma i šumskokulturnih radova. Podići će se nove plantaže i intenzivnije kulture šuma uz obezbeđenje sadnog materijala, izvršiće se odgovarajući šumskouzgojni radovi u postojećim šumama. Pri tome će se uspostaviti skladniji odnosi između seča i ulaganja u razvoj za održavanje šumskog fonda.

Predviđa se obrazovanje šumskoprivrednih organizacija, bez obzira na granice društveno-političkih zajednica, koje će kao prirodne celine predstavljati trajno sirovinsko područje za optimalne kapacitete i tehnološke procese industrije za preradu drveta. To će osetno unaprediti efikasnost privređivanja u šumarstvu, smanjiti troškove održavanja šuma i izvršiti koncentraciju i bolje korišćenje sredstava i kadrova.

Pristupiće se racionalnijem korišćenju sirovine svođenjem otpadaka na najnužniju meru u iskorišćavanju šuma i preradi drveta. Preduzeće se efikasnije mere za sprečavanje bespravnih seča, kao i mere da neracionalne pilane ne ugroze nastojanja za racionalno korišćenje šumskih sirovina.

Dugoročnim poslovnim povezivanjem šumskoprivrednih organizacija sa izvoznim preduzećima i velikim potrošačima drveta stvoriće se uslovi da i potrošači svojim sredstvima učestvuju u izgradnji šumskih komunikacija i podizanju plantaža, u cilju povećanja proizvodnje drveta.

Naučna istraživanja biće usmerena na izradu programa za dugoročno intenziviranje šumskog gazdovanja. Istraživački rad usmeriće se na unapređivanje proizvodnje i zaštitu u prirodnim šumama i plantažama, na proširivanje sirovinske osnove za industriju celuloze, na prevođenje degradiranih šuma i šikara u sastojine visokog uzrasta i na unapređivanje tehnologije, ekonomike i organizacije rada.

Predviđeni šumskouzgojni radovi i investiciona izgradnja obezbediće se većim delom iz sredstava šumskoprivrednih organizacija, banaka i drugih zainteresovanih faktora.

Federacija će učestvovati u periodu od 1967. do 1969. godine u izgradnji oko 4 hiljade km šumskih komunikacija sa do 20% sredstava, a najviše do 147,5 miliona dinara.

Obaveznim izdvajanjem iz sopstvenih izvora obezbediće radne organizacije potrebna sredstva za povećani obim šumskouzgojnih radova, što će se regulisati donošenjem propisa o režimu šuma kao osnovnog sredstva.

Izgradiće se dugoročni program razvoja šumarstva i prerade drveta do 1968. godine.

U *drvnoj industriji* izvršenim rekonstrukcijama i modernizacijama kapaciteta, kao i izgradnjom većih kapaciteta za neke nove i deficitarne proizvode, bitnije je izmenjena struktura proizvodnje. To je stvorilo i uslove za bolje korišćenje sirovina i veći izvoz, naročito finalnih proizvoda. Zbog nedovoljne i neravnomerne snabdevenosti potrebnim sirovinama nisu se mogli racionalno koristiti kapaciteti i radna snaga.

Ravnomernijim snabdevanjem sirovinama i drugim reprodukcionim materijalima, kao i korišćenjem otpadaka, stvoriće se uslovi da se bolje iskoriste unutrašnje rezerve. Proizvodnja će se povećati za oko dva puta, a naročito polufinalnih i finalnih proizvoda, uz rekonstrukciju i modernizaciju kapaciteta i razvoj kooperativnih odnosa.

Dugoročnim izvoznim aranžmanima ostvariće se još povoljniji uslovi za povećani izvoz i za dalji razvoj krupnih i savremenih kapaciteta, kojima će se postići racionalnije korišćenje sirovina i otpadaka.

Rekonstrukcija i modernizacija kapaciteta obe-

zbediće se sredstvima radnih organizacija sa oko 60 %. Pri tome, računa se da će se poboljšati poslovanje radnih organizacija njihovim okrupnjavanjem i boljom organizacijom rada.

U *industriji celuloze i papira* podignuti su novi kapaciteti koji omogućuju bolje iskorišćavanje drvne mase i proizvodnju za izvoz.

Potpunijim korišćenjem postojećih kapaciteta usavršavanjem tehnološkog procesa proizvodnje i proširenjem pogona proizvodnja će se gotovo udvostručiti. Računa se i sa daljim povećanjem kapaciteta celuloze i poluceluloze na bazi lišćara.

Dalji razvoj moći će da se obezbedi iz sredstava radnih organizacija u proseku sa oko 60 %.

U *grafičkoj industriji* tehnička opremljenost u odnosu na ostale grane industrije je relativno niska. Kapaciteti su još uvek rascepkani i ne koriste se dovoljno.

Uvođenjem novih tehnoloških postupaka i savremene opreme i širim prelaskom sa zanatskog na industrijski način proizvodnje povećaće se proizvodnja za oko dva puta.

Modernizacija i rekonstrukcija kapaciteta obezbediće se sredstvima radnih organizacija i banaka.

TURIZAM

Interes privrede za što šire uključivanje u međunarodnu podelu rada nalaže da se pokloni posebna pažnja razvoju našeg turizma zbog njegovih kom-

zbog visokog deviznog rentabiliteta i povoljnih uslova za plasiranje njihovih sredstava. Očekuju se i značajna ulaganja inostranih investitora zasnovana na povoljnim uslovima za plasman tih sredstava, a i jača orijentacija naših iseljenika i privremeno zaposlenih lica u inostranstvu da ulažu svoja sredstva u turističku delatnost.

Radi ostvarenja ciljeva u oblasti turizma preduzeće se, pored ostalog, sledeće:

U skladu sa odredbama deviznog režima, kao delatnosti koje ostvaruju devizni prihod, do uspostavljanja konvertibilnosti dinara, osetno će se povećati učešće radnih organizacija u raspolaganju devizama koje ostvare turističkim prometom.

Privredne organizacije u oblasti turizma moći će zaključivati inostrane zajmove i druge aranžmane za potrebe izgradnje svojih objekata, s tim da same obezbeđuju otplaćivanje duga. Radi obezbeđenja većeg priliva inostranih sredstava po ovom osnovu, omogućiće se primena raznih oblika poslovne saradnje.

Federacija će putem dodatnih kamata na kredite i putem rokova vraćanja kredita usmeravati deo sredstava banaka i radnih organizacija radi izgradnje kapaciteta namenjenih povećanju prometa stranaca.

Osim toga, za stimuliranje brže izgradnje kapaciteta za inostrani turizam, koristiće se deo prihoda od kamate koju ostvaruje Narodna banka Jugoslavije, s obzirom da visoka stopa neto deviznog efekta od turizma doprinosi povećanju deviznog prihoda i stvaranju potrebnih deviznih rezervi.

Republike i opštine treba da podstiču razvoj turističkih kapaciteta: dodatnim kamatnim stopama za kamate na kredite i rokovima vraćanja kredita — radi usmeravanja dela sredstava banaka i radnih organizacija, oslobođenjem od plaćanja kamate na poslovni fond, kao i drugim me-

rama kojima se privrednim organizacijama u oblasti turizma poboljšavaju uslovi privređivanja.

Da bi se obezbedio brži razvoj inostranog turizma u prvim godinama plana, u granicama kvote za zaduživanje u inostranstvu, u 1966, 1967. i 1968. godini koristiće se krediti za izgradnju turističkih kapaciteta u godišnjem iznosu do 190 miliona dinara.

Mere kreditne i poreske politike stimulisaće ulaganje sredstava građana i naših iseljenika za izgradnju objekata za pružanje usluga turistima, kao i za poboljšanje uslova ishrane i smeštaja u domaćinstvima.

GRAĐEVINARSTVO I INDUSTRIJA GRAĐEVINSKOG MATERIJALA

U građevinarstvu, i pored značajnih rezultata postignutih u povećanju obima izgradnje, u ubrazanju izgradnje pojedinih objekata, kao i u arhitektonskim i inženjerskim rešenjima — efikasnost izgradnje je još nedovoljna.

Dostignuti stepen razvoja karakteriše: ekstenzivan način proizvodnje sa relativno niskom produktivnošću rada, što se odražava u sporoj izgradnji i visokom porastu cena građevinskih radova.

Osnovni uzroci za ovakvo stanje građevinarstva nalaze se, pre svega, u poznatim slabostima u dosadašnjoj investicionoj politici.

Mada je u proizvodnji materijala za građenje postignut znatan napredak, ipak građevinarstvo nije bilo obezbeđivano odgovarajućim materijalima, po količini, asortimanu i dinamici.

Dalji razvoj građevinarstva i industrije građevinskog materijala zasniva se na boljem korišćenju, modernizaciji i proširenju kapaciteta. Prema predviđenom nivou i strukturi investicija u narednih pet godina, ra-

parativnih vrednosti, koje do sada nisu u dovoljnoj meri korišćene.

Turističkim prometom stranaca ostvaruje se najvećim delom priliv konvertibilnih deviznih sredstava, čime se doprinosi i stvaranju uslova za postizanje konvertibilnosti dinara.

Pored značaja za ekonomske odnose sa inostranstvom, turizam, kao veoma kompleksna privredna aktivnost, podstiče razvoj čitavog niza privrednih grana. Turističkim mestima i područjima turizam pruža mogućnost uspešnog rešavanja njihovog ekonomskog razvoja, a svojim ekonomskim efektima prevazilazi ta područja utičući na razvoj privrednih delatnosti koje ga opremaju i prate.

Turistički promet imao je tendenciju stalnog rasta, tako da je dostigao promet od oko 32,5 miliona noćenja u 1965. godini. Dostignutim turističkim prometom stranaca od 11,2 miliona noćenja i deviznim prilivom od oko 105 miliona dolara u 1965. godini, Jugoslavija učestvuje u Evropi sa 2,5 % u ostvarenom broju noćenja stranaca i sa 1,5 % u deviznom prilivu, što znači da su raspoloživi prirodni uslovi naše zemlje još uvek malim delom iskorišćeni.

Dosadašnji razvoj turizma karakteriše, pre svega, nedovoljna razvijenost materijalne baze turizma: nedovoljnost kapaciteta ugostiteljstva, saobraćaja, trgovine i dr. Takođe su nedovoljno razvijeni pojedini vidovi turizma: izletnički, tranzitni, lovni, zimsko-sportski i banjsko-lečilišni. Sve se to odražava u niskoj potrošnji stranih turista. Izgradnja infrastrukture, a naročito saobraćaja, predstavlja povoljnu bazu za dalju izgradnju smeštajnih i drugih kapaciteta za ostvarivanje većeg obima prometa i deviznog priliva, a turizam je neophodan činilac valorizacije tih ulaganja.

U narednom periodu predviđa se brži porast turističkog prometa. Predviđa se da se u 1970. godini ostvari preko 60 miliona noćenja, od čega 32 miliona

noćenja stranih turista, kao i efekat od oko 400 miliona dolara. Time bi se učešće Jugoslavije u ostvarenom deviznom prilivu od međunarodnog turizma u Evropi povećalo na oko 6 %.

Uporedo sa porastom životnog standarda povećavaće se i domaći turistički promet.

Povećanje turističkog prometa i deviznog priliva postići će se boljim korišćenjem postojećih kapaciteta, izgradnjom novih kapaciteta za smeštaj i drugih kapaciteta u područjima i mestima u kojima se mogu postići maksimalni efekti, kao i povećanjem dnevne potrošnje turista.

Pored daljeg razvoja postojećih oblika turizma, daljom liberalizacijom graničnih formalnosti i otvaranjem novih graničnih prelaza, potrebnim organizacionim merama, poboljšanjem propagande i sl., u turistički promet više će se uključiti i ostali vidovi turizma, a naročito izletnički, tranzitni, lovni, zimsko-sportski, kao i banjsko-lečilišni i primorsko-lečilišni, zahvaljujući mogućnostima koje pružaju postojeće zdravstvene ustanove. Time će se doprineti produženju turističke sezone, boljem korišćenju kapaciteta i stvaranju jedinstvenog jugoslovenskog turističkog tržišta.

Predviđenom povećanju prometa i efekata od tog prometa doprineće i veće uključivanje trgovine, kao i organizovanje raznih usluga stranim turistima.

Uporedo sa razvojem materijalne baze turizma od bitnog je značaja i obrazovanje kadra koji će pružati turističke usluge višeg kvaliteta.

Prodaja turističkih usluga biće potpomognuta efikasnom turističkom propagandom u inostranstvu, naročito usmerenom na produženje turističke sezone i razvoj novih vidova turizma.

Povećanju turističkog prometa bitnije će doprineti i individualna inicijativa u toj oblasti. Obezbediće se da dođe do većeg izražaja interes građana da pružaju ugostiteljske, zanatske i druge usluge turistima.

Za izgradnju turističkih kapaciteta, pored ugostiteljskih privrednih organizacija, biće zainteresovane i privredne organizacije drugih grana, kao i banke, posebno

čuna se sa povećanjem obima radova za oko 42 % i proizvodnje građevinskog materijala za oko 47 %.

Kvalitetne promene nastaće u proizvodnji stanova za tržište. Promenama u stambenoj privredi bitno su izmenjeni tržišni uslovi za proizvodnju stanova. Proizvođači stanova za tržište treba da obezbede nedostajuća obrtna sredstva i planiranje svojih proizvoda.

U narednom periodu očekuje se intenzivnija proizvodnja savremenijih građevinskih materijala i povoljnije snabdevanje građevinarstva reprodukcionim materijalima.

Naučnoistraživački rad biće usmeren na unapređivanje industrijalizacije građenja, pronalaženje novih konstrukcija, uvođenje novih građevinskih materijala u proizvodnji i unapređivanje tehnologije u proizvodnji klasičnih građevinskih materijala.

U okviru predviđenih građevinskih radova povećaće se učešće visokogradnje, prvenstveno zbog ubrzanog tempa stambene izgradnje.

Zbog zaostajanja u razvoju kapaciteta visokogradnje — u odnosu na ostale kapacitete, razvoj kapaciteta visokogradnje će se u narednom periodu brže unapređivati. Uporedo sa industrijalizacijom visokogradnje treba i dalje razvijati i unapređivati i kapacitete građevinskog zanatstva.

U pogledu savremenih proizvodno - tehnoloških rešenja, kretanje će sve više karakterisati tražnja reprodukcionih materijala visokog kvaliteta kojima se mogu izrađivati lakše, u eksploataciji povoljnije i po sigurnosti ujednačene konstrukcije i serijska proizvodnja sa tendencijom ka proizvodnji elemenata većeg formata i višeg stepena obrade. Veći stepen mehanizacije i brži prelazak na savremenu organizaciju rada uslovиće ravnomernije i potpunije korišćenje sredstava proizvodnje.

Novi odnosi na području investicione izgradnje, a posebno u stambenoj privredi, bitno će izmeniti uslove privređivanja u oblasti građevinarstva. Stavljanjem izvođača radova u položaj proizvođača povećava se zainteresovanost za ekonomičnije građenje. Politika opšte

stabilizacije privrede pozitivno će se odraziti na stvaranje novih odnosa u građevinarstvu i na skraćivanje aktivizacionog perioda investicija.

Uspešnijoj i racionalnoj stambenoj izgradnji u većim gradovima i industrijskim centrima doprineće i urbanistički i drugi uslovi koje će opštine i drugi faktori stvoriti za koncentrisanu i kontinuiranu izgradnju stanova za tržište. Na bazi serijske industrijske proizvodnje elemenata i konstrukcija obezbediće se veća primena montažnog sistema građenja. U tom pravcu uticaće i bankarski mehanizam putem stimuliranja i usmeravanja sredstava namenjenih za stambenu izgradnju.

Raspoloživi kapaciteti i stručni kadrovi, kao i već stečena iskustva, pružaju realne mogućnosti da se učešće privrednih organizacija građevinarstva na stranom tržištu sve više povećava.

Da bi se u građevinarstvu poboljšao kvalitet izgradnje i ubrzalo uvođenje industrijskih metoda na bazi visokoserijske proizvodnje elemenata i konstrukcija za ugrađivanje, brže će se uvoditi standardizacija i tipizacija.

Povećanju efikasnosti građenja doprineće izmena propisa i uzansa, s tim da porudžbine u građevinarstvu baziraju na kompletnoj proizvodnoj celini po unapred utvrđenoj ceni objekata u celini — po inženjering-sistemu, kao i na prihvatanju preciznih međusobnih obaveza saugovarača u pogledu održavanja rokova, kvaliteta izvedenih radova i uslova eksploatacije izgrađenih objekata.

Ovome će naročito doprineti izrada srednjoročnih i dugoročnih programa razvoja radnih organizacija pojedinih grupacija i privrednih grana i blagovremeno uključivanje građevinarstva u njihovu realizaciju. Isto tako brže prerastanje izvođača radova u proizvođače investicionih objekata omogućiće se i donošenjem odgovarajućih zakonskih propisa.

Proširenje kapaciteta za serijsku proizvodnju

elemenata i konstrukcija za industrijsku izgradnju stanova obezbediće se sredstvima građevinskih organizacija, banaka i radnih organizacija za gazdovanje stambenim fondom, kao i drugih organizacija koje su zainteresovane za industrijsku proizvodnju stanova.

Ostale radne organizacije građevinarstva u proširenoj reprodukciji oslanjaće se, uglavnom, na sopstvena sredstva.

Povećano učešće radnih organizacija građevinarstva na stranom tržištu treba da se obavlja organizovano u međusobnoj poslovnoj saradnji preduzeća i poslovnih udruženja. Banke treba da pogodnim stimulativnim metodama pruže podršku razvoju raznih oblika izvoza građevinskih kapaciteta.

Od *industrije građevinskog materijala* savremena građevinska tehnika zahteva proizvodnju materijala širokog asortimana i visokovrednih fizičkih svojstava, koja do sada nije u potpunosti bila obezbeđena. Proizvodnja lakih i racionalnijih materijala zaostaje za proizvodnjom klasičnih građevinskih materijala. Zbog nedostatka cementa, uvoz tog proizvoda se poslednjih godina stalno povećavao.

Reformom su stvoreni uslovi za sopstveno finansiranje proširene reprodukcije kod većeg dela radnih organizacija. Međutim, za povećanje proizvodnje cementa biće potrebno obezbediti dopunska sredstva.

Računa se sa većim porastom proizvodnje industrije građevinskog materijala. Novi uslovi će nametnuti intenzivniji porast proizvodnje savremenih, za ugrađivanje racionalnijih građevinskih materijala.

Učešće savremenih građevinskih materijala, povećaće se od oko 18 % u 1965. godini — na oko 28 % u

ukupnoj proizvodnji materijala za građevinarstvo u 1970. godini.

Proizvodnja cementa povećaće se od 3,0 miliona tona u 1965. godini — na oko 4,1 milion tona u 1970. godini. Pošto se predviđa veći nivo potrošnje ovog građevinskog materijala, nedostajuće količine do 1970. godine podmirivaće se iz uvoza.

Povećanje proizvodnje može da se obezbedi boljim korišćenjem izgrađenih kapaciteta i njihovom rekonstrukcijom, a delimično i izgradnjom novih, ekonomičnijih kapaciteta.

Sredstva za modernizaciju proizvodnje, proširenje i izgradnju novih kapaciteta industrije građevinskog materijala obezbediće radne organizacije iz svojih fondova, a gde za to postoji interes — iz bankarskih kredita i udruženih sredstava neposrednih potrošača i proizvođača građevinskih materijala.

Radi povećanja proizvodnje cementa federacija će podsticati brži razvoj cementne industrije učešćem u finansiranju sa 20% od ukupnih investicija za izgradnju kapaciteta do 6 miliona tona, s tim da će se proizvodnja od 6 miliona tona dostići posle 1970. godine i tako u znatnoj meri uravnotežiti bilans cementa.

Na osnovu srednjoročnih planova na svim nivoima, građevinarstvo će imati dugoročniju orijentaciju za svoju razvojnu i poslovnu politiku.

TRGOVINA

Proces prometa robe predstavlja neophodnu fazu u procesu društvene reprodukcije, pa od režima i mehanizma prometa i njegove efikasnosti i ekonomičnosti zavisi skladniji razvoj i stabilnost privrede. Zato je uloga trgovine kao osnovnog nosioca u sferi prometa od posebnog značaja za brži razvoj proizvodnje, za ubrzanje obrta kapitala itd.,

odnosno za rešavanje problema koji utiču na intenzifikaciju privređivanja i smanjivanje troškova privrede.

Trgovina se u proteklom periodu nije razvijala u skladu sa razvojem privrede, posebno proizvodnje, iako su poslednjih godina vršena veća ulaganja, u odnosu na raniji period, u proširenje, rekonstrukciju i modernizaciju trgovine. Znatna izdvajanja za društvenu zajednicu, kao i ograničenja u obrazovanju cena u trgovini, odrazila su se na nedovoljno ostvarenje dohotka odnosno akumulacije u ovoj delatnosti.

Karakteristika sadašnjeg stanja trgovine je nerazvijenost i usitnjenost trgovinske mreže, što se naročito ispoljava u nedovoljnom prodajnom i smeštajnom prostoru i u ograničenosti trgovine na lokalna područja. U takvim uslovima trgovina nije dovoljno doprinosila ubrzavanju i pojeftinjavanju prometa i nije vršila dovoljan uticaj na proširivanje tržišta, razvoj proizvodnje i stvaranje drugih uslova za poboljšanje životnog standarda.

U narednom periodu trgovina će imati mnogo veću ulogu na tržištu. Trgovina će biti aktivan faktor ubrzanja obrtanja sredstava i brže cirkulacije robe, uticaće na širi asortiman proizvoda i na ekonomičniju i kvalitetniju proizvodnju. Njen dalji razvoj i organsko funkcionisanje u procesu društvene reprodukcije ubrzaće se pod uticajem snažnijeg dejstva tržišnih zakonitosti, što će doprineti da njena ekonomska uloga dođe do pravog izražaja.

Trgovinske organizacije, uz saradnju sa drugim radnim organizacijama, u ostvarivanju zajedničkog interesa, u većoj meri će se uključivati u vršenje prometa reprodukcionog materijala i rezervnih delova tamo gde to doprinosi bržem obrtanju sredstava, obezbeđenju kontinuiranog procesa proizvodnje, kvalitetnijoj proizvodnji i proširenju asortimana. U vezi s tim, trgovinske organizacije treba da postanu bitan faktor u prometu reprodukcionog materijala, obezbeđujući

odgovarajuću strukturu zaliha. To će predstavljati novi faktor za stabilnost tržišta, rasterećenje industrije od nepotrebnih obrtnih sredstava i smanjenje troškova proizvodnje, i stvarati povoljnije uslove za efikasnije funkcionisanje tržišta reprodukcionih materijala i opreme. Merama kreditne politike, deviznog režima i drugim merama treba podržati takva kretanja.

Izvršenje ovako značajnih zadataka postizaće se, naročito, oslobađanjem trgovinske delatnosti od administrativnih ograničenja u vršenju prometa robe, ekonomskim jačanjem trgovinskih privrednih organizacija i daljim razvojem i modernizacijom trgovinske mreže. U takvim uslovima pojačaće se i interes drugih organa, naročito opština, za razvoj trgovine.

Razvoj trgovine kretaće se delom u pravcu stvaranja krupnih, ekonomski i kadrovski jakih privrednih organizacija koje će raspolagati širokom mrežom prodavnica sa delokrugom poslovanja van okvira opština pa i republika. Ovakav razvoj ostvarivaće se i integracijom na širem području i povezivanjem sa privrednim organizacijama iz drugih oblasti privrede radi ostvarivanja zajedničkih interesa. Proširenju kapaciteta trgovine doprineće prodavnice na selu, pokretne prodavnice, kiosci i sl., a uspostaviće se i uprošćeniji i elastičniji oblici i odnosi u vezi sa vršenjem trgovinske delatnosti — poveravanjem radnih jedinica za promet određene robe na malo uz ugovoreni pausal bez zasnivanja radnog odnosa, ili na sličan način angažovanjem lica u prodaji robe itd.

Prodaju svojih proizvoda, preko sopstvenih prodavnica ili u saradnji sa trgovinskom mrežom, organizovaće i proizvođačke organizacije, što će obezbediti znatniji uticaj potrošača na proizvodnju i doprineti bržem obrtanju sredstava.

Proizvođači i njihova poslovna udruženja i dalje će doprinositi povećanju prodajnih kapaciteta i uspostavljanju neposrednih veza sa tržištem organizovanjem savremenih prodajnih kapaciteta.

Trgovina će postati još značajniji faktor snabdevanja turističkih područja i povećanja turističke potrošnje.

Uspostavljanju skladnijih odnosa na tržištu poljoprivrednih proizvoda doprineće ugovaranje proizvodnje i isporuke, obezbeđenje potrebnih rezervi poljoprivrednih prehrambenih proizvoda, kao i izgradnje odgovarajućeg skladišnog prostora.

Obrazovanje cena u trgovini će se postepeno liberalizovati u skladu sa opštom politikom i režimom cena, a doći će u većoj meri i do ugovaranja rabata između proizvođača i trgovinskih organizacija.

Modernizacija postojećih i izgradnja novih prodajnih i smeštajnih kapaciteta vršiće se, pre svega, iz sopstvenih sredstava radnih organizacija, kao i iz sredstava banaka.

UGOSTITELJSTVO

Potrebe građana, povećanje njihovog standarda i sve veći razvoj turizma pružaju mogućnost ugostiteljstvu da u novim uslovima privređivanja razvija u punoj meri svoju aktivnost.

Razvoj ugostiteljske delatnosti biće usmeren naročito:

— na intenzivnije korišćenje i bržu modernizaciju postojećih kapaciteta i poboljšanje usluga;

— na izgradnju smeštajnih i drugih kapaciteta radi obezbeđenja turističkog razvoja;

— na izgradnju ugostiteljskih kapaciteta za pružanje usluga ishrane stanovništva u savremenijim tipovima restorana (samoposluge, ekspres - restorani, snek - barovi itd.) i na organizovanje masovne ishrane uz potpunije korišćenje postojećih kapaciteta, kao i na zajedničku izgradnju savremenih objekata za ishranu i odmor radnika i njihovih porodica;

— na obrazovanje krupnih, savremeno organizovanih i opremljenih radnih organizacija koje će biti sposobne da samostalno vrše proširenu reprodukciju i da doprinose razvoju inostranog turizma;

— na podizanje stručne spreme zaposlenih i osposobljavanje novih stručnih radnika — za bolje vršenje

usluga i uspešnije rukovođenje ugostiteljskim radnim organizacijama.

Za razvoj ugostiteljstva od značaja je veće uključivanje samostalnih ugostitelja u vršenju ove delatnosti, angažovanjem sopstvenih sredstava i kredita za izgradnju kapaciteta, a naročito u malim turističkim mestima duž magistralnih puteva i u izletničkim mestima.

ZANATSTVO

Brži razvoj zanatstva biće podstican porastom proizvodnje i lične potrošnje i uvećanim korišćenjem savremenih tehničkih sredstava uopšte, a posebno u domaćinstvima, kao i daljim jačanjem stambenog fonda. U okviru ukupnog zanatstva, čiji će se obim u 1970. godini gotovo udvostručiti u odnosu na 1965. godinu, uslužno zanatstvo će naročito porasti.

Pojedini vidovi zanatstva razvijaće se u republikama i opštinama različito, prema potrebama proizvodnje, društvenih službi i građana na njihovoj teritoriji, što će u planovima društveno-političkih zajednica doći do izražaja.

Predviđeni porast građevinskog zanatstva znatno je brži od predviđenog porasta građevinarstva i u skladu je sa realnim mogućnostima, što će bitnije poboljšati mogućnosti održavanja građevinskih objekata, kao i njihovog bržeg dovršavanja.

U uslužnom zanatstvu naročito će se razvijati kapaciteti za tehničke usluge i održavanje stambenog fonda, a posebno za auto-remontne usluge. U 1970. godini raspolagaće se sa najmanje trostruko većim kapacitetima za održavanje i popravku motornih vozila.

Radi bržeg razvoja kapaciteta za vršenje tehničkih usluga, neophodno je veće ulaganje sredstava proizvođača i uvoznika u savremene kapacitete za održavanje proizvoda koje oni stavljaju u promet.

Razvoj turizma zahtevaće šire i potpunije uključivanje zanatstva, a naročito uslužnog, za podmirivanje raznovrsnih potreba turista.

U skladu sa rastom ličnih dohodaka i životnog standarda, u većim potrošačkim centrima organizovaće se savremenije vršenje raznih usluga, naročito usluga hemijskog čišćenja i pranja rublja, formiranjem većih uslužnih kapaciteta za celo područje gradova i stambenih naselja.

Proizvodno zanatstvo razvijaće se u pravcu kooperacije sa industrijom, naročito u proizvodnji artikala za montažu ili sklapanje velikog broja delova i proizvodnji zanatskih proizvoda za izvoz, proizvoda umetničkog zanatstva, suvenira i raznih drugih artikala malih serija a velikog asortimana.

Brzom porastu zanatstva doprineće veće uključivanje individualnih zanatlija u razvoj uslužnog zanatstva, posebno kroz razne oblike povezivanja sa društveno organizovanom proizvodnjom.

Saveznim propisima regulisaće se obaveze proizvođača i uvoznika razne opreme (motornih vozila, savremene opreme za domaćinstva i drugo) da izgrađuju kapacitete za održavanje proizvoda koje stavljaju u promet i obezbeđuju im uslove za rad.

Stvaraće se povoljniji uslovi individualnim zanatlijama za vršenje zanatske delatnosti. Ovome bi doprinelo i donošenje republičkih propisa i mera koje bi omogućile veće i povoljnije uključivanje zanatlija u penziono i zdravstveno osiguranje, kao i odgovarajuće poreske i druge mere komuna odnosno gradova koje će podsticati razvoj zanatstva (obezbeđenje poslovnih prostorija i slično).

U narednom periodu stvoriće se uslovi za brži i svestraniji razvoj *domaće radinosti*, naročito njenim usmeravanjem na veću proizvodnju proizvoda namenjenih turizmu i izvozu, kao i na proizvodnju pojedinih delova za potrebe industrije i drugih grana privrede.

Status domaće radinosti, sigurnost rada u njoj i njen položaj regulisaće se propisom. Opštine treba da poreskom politikom i drugim merama obezbede povoljne uslove za razvoj domaće radinosti.

STAMBENA PRIVREDA

U proteklom periodu ojačala je materijalna osnova stambene privrede. Zahvaljujući povećanoj stambenoj izgradnji ukupan broj stanova povećan je od 1956. do 1964. godine za oko 650.000 ili oko 17 %. Broj izgrađenih stanova je povećan od 2,1 na 1.000 stanovnika u 1956. godini — na 4,1 u 1960. i 6,3 u 1964. godini. Fondovi za stambenu izgradnju su u tome odigrali pozitivnu ulogu, jer su na osnovu stalnih prihoda postali organizatori i naručioci velikog broja stanova.

Međutim, izgradnja stanova je zaostajala za potrebama radnih ljudi, a sistem finansiranja i društveni odnosi u toj oblasti nisu više odgovarali nastalim promenama u celoj privredi. Stanarine nisu omogućavale održavanje stambenog fonda, niti su podsticale građane i radne organizacije na učešće u stambenoj izgradnji. Usled neekonomskih stanarina i ovakvih društvenih odnosa, u ovoj oblasti nastale su velike razlike među građanima u vezi sa uslovima za rešavanje njihovih stambenih problema. Stambena izgradnja je usled toga, a u uslovima u celini vrlo visokih i ekstenzivnih investicija u privredi, bila sve manje efikasna. I pored toga što su se sredstva za stambenu izgradnju vrlo brzo povećavala, broj izgrađenih stanova u društvenom sektoru stagnira za poslednjih nekoliko godina. Ovakav razvoj u ovoj oblasti, kao i uopšte u investicionoj izgradnji, nije podsticao industrijalizaciju građenja stanova, što se sve negativnije odražavalo na standard radnih ljudi.

U ovoj oblasti promenama u sistemu stvoreni

su osnovni preduslovi za efikasniji razvoj stambene privrede. To se ogleda, pre svega, u formiranju ekonomskog nivoa stanarina, prenošenju sredstava stambenog doprinosa na radne organizacije, obrazovanju organizacija za gazdovanje stambenim fondom i uključivanju stambene izgradnje u sistem kreditiranja preko banaka. Time su ostvareni osnovni sistemski preduslovi za prelazak na masovnu industrijsku proizvodnju stanova za tržište.

Polazeći od izvršenih promena u sistemu u ovoj oblasti, u narednom periodu daljom konkretizacijom načela toga sistema i unapređivanjem uslova privređivanja i dalje će se podsticati uspešan i ekonomski racionalan razvoj ove delatnosti. Od posebnog je značaja da se stanarine formiraju na takvom nivou koji će izjednačiti troškove stanovanja zakupaca stanova i onih koji grade stan u ličnoj svojini i pomoću kredita. Time će stanarine dobiti značajnije mesto u strukturi lične potrošnje i porodičnog budžeta i podsticati ekonomski interes građana za nabavku stana i odvajanje sredstava iz ličnog dohotka za tu svrhu. Računa se da će godišnja stanarina iznositi u proseku cele zemlje oko 4% od vrednosti stambenog fonda u zakupu. Individualne stanarine će biti, međutim, različite — prema strukturi stambenog fonda u zakupu, kvalitetu stana, politici stambenih preduzeća i opština.

Preduzeća za gazdovanje stambenim fondom i opštine treba da vode takvu politiku stanarina koja će pri datim tržišnim cenama stana, obezbediti održavanje, zamenu i proširenu reprodukciju.

Opštine treba da u okviru zakonskih propisa stvore uslove za aktivno učešće kućnih saveta u upravljanju stambenim fondom, posebno u održavanju stanova i stambenih zgrada.

U narednom periodu stvoriće se uslovi za početak sprovođenja novog sistema finansiranja stambene iz-

gradnje. Radne organizacije sa sredstvima stambenog doprinosa i odvajanjima iz fondova zajedničke potrošnje, imaće odlučujuću ulogu u finansiranju. Računa se da će radne organizacije u narednom periodu raspolagati sa oko polovinom ukupnih sredstava za stambenu izgradnju u proseku cele zemlje. Organizacije za gazdovanje stambenim fondom će iz stanarina formirati sredstva za prostu i za proširenu reprodukciju. Računa se da će one preko stanarina ostvariti sredstva koja će iznositi oko 12 do 14% od ukupnih sredstava za stambenu izgradnju. Ovakva sredstva omogućavaju radnim organizacijama i preduzećima za gazdovanje stambenim fondom da postanu mobilizatori sredstava iz drugih izvora za stambenu izgradnju, pre svega sredstava iz ličnih dohodaka građana. Ceni se da je moguće u narednih pet godina da radnici izdvoje oko 3% od ukupne mase ličnih dohodaka za učešće u nabavci stana, s tim što bi taj procent u 1970. godini bio viši. Obim izdvajanja sredstava za stambenu izgradnju iz ličnih dohodaka biće različit po pojedinim mestima, zavisno od realne kupovne snage radnika, funkcionisanja novog sistema finansiranja i drugih specifičnosti. Određivanjem uslova kreditiranja banke će vršiti značajan uticaj na obim ulaganja sredstava radnih organizacija i građana u stambenu izgradnju, i na mogućnost korišćenja ovih sredstava za jačanje kreditnog potencijala banaka. Računa se da bi pri sada predvidljivim uslovima bilo moguće da se formiraju takvi odnosi u finansiranju, da sredstva kupaca stanova iznose oko 60%, a krediti od banaka oko 40% od ukupne vrednosti stana. To je prosečan odnos za celu zemlju, koji će po pojedinim krajevima i mestima zavisiti od aktivnosti radnih organizacija u prikupljanju sredstava iz ličnih dohodaka, zatim aktivnosti banaka u mobilizaciji sredstava radnih organizacija i građana, kao i od drugih specifičnosti.

Radne organizacije treba da razrade svoje programe rešavanja stambenih problema radnika i na osnovu toga da utvrde mehanizam i kriterijume za finansiranje koji će podsticati interes za

lična ulaganja u kupovinu stana. Ovakvi programi treba da budu osnova za dugoročnu poslovnu saradnju sa bankama i preduzećima za gazdovanje stambenim fondom radi obezbeđivanja dopunskih kredita i iznalaženja najefikasnijih mogućnosti za rešavanje stambenih problema radnika.

Uvođenjem namenske štednje za kupovinu stana u raznim oblicima, kako za građane tako i za radne organizacije, oročavanjem ovih sredstava radi dobijanja kredita, uz depozite radnih organizacija, banke će povećavati svoju mogućnost kreditiranja stambene izgradnje. Dugoročne kredite banke će odobravati uz povoljniju kamatnu stopu, pošto su zakonom oslobođene od plaćanja kamate na ta sredstva.

Opštine treba da stvore takve uslove za sticanje dohotka organizacija za gazdovanje stambenim fondom, da one budu zainteresovane za što jeftiniju i racionalniju izgradnju i za što bolje održavanje stambenog fonda.

Organizacije za privredno poslovanje stambenim fondom u društvenoj svojini, zajedno sa bankama, radnim organizacijama i građanima, udruživaće sredstva i podsticaće u raznim oblicima povećanje stambene izgradnje.

Sprovođenje u život novog sistema finansiranja stambene izgradnje, i sredstva koja će se na toj osnovi formirati, omogućiće stvaranje masovne tražnje za stanovima. To otvara mogućnosti u gradovima i industrijskim centrima za masovnu proizvodnju stanova. To će zahtevati i bitne promene u načinu izgradnje stanova i prelazak na koncentrisanu i kontinuiranu izgradnju stanova za tržište, oslonjenu na veće primenjivanje montažnog i polumontažnog sistema građenja. To će iziskivati i brži razvoj proizvodnje savremenih građevinskih elemenata kao jedan od uslova za industrijski način izgradnje kuća pojedinaca. Blagovremeno uređivanje građevinskih terena postaje jedan od bitnih fak-

tora za ostvarivanje ovakvih promena u izgradnji stanova.

Računa se da će se za narednih pet godina izgraditi preko 700.000 stanova. To je oko 15 % od sadašnjeg broja stanova u celoj zemlji. U većim gradovima i industrijskim centrima izgradilo bi se oko 300.000 stanova. Ovakvom izgradnjom će se osetno povećati i proširiti materijalna osnova stambene privrede. U tim uslovima je od posebnog značaja da se poboljša održavanje stanova i stambenih zgrada.

Na bazi programa radnih organizacija, opštine, u saradnji sa radnim organizacijama i bankama, treba da razrade programe razvoja stambene izgradnje kao osnove za planiranje i blagovremeno stvaranje opštih urbanističkih i komunalnih preduslova za njen uspešan razvoj.

Opštine treba preko urbanističkih planova i organizacija za komunalno uređivanje zemljišta da obezbede preduslove za industrijsku proizvodnju stanova.

Industrijska proizvodnja stanova omogućiće se blagovremenim i dugoročnim uključivanjem proizvođača stanova za realizaciju programa razvoja stambene izgradnje.

U skladu sa povećanjem proizvodnje građevinskog materijala nužno je stvarati uslove za individualnu izgradnju stanova. Na stvaranje povoljnijih uslova za ovu izgradnju uticaće se, između ostalog i politikom poreza na promet građevinskog materijala.

KOMUNALNA PRIVREDA

U proteklom periodu proširena je materijalna osnova komunalnih delatnosti i povećan je obim njihovih usluga. Proširena je vodovodna i kanalizaciona mreža, povećane su površine ulica sa savremenom kaldrmom, poboljšano je održavanje

čistoće. Međutim, razvoj komunalnih delatnosti u periodu od 1956. do 1964. godine i pored sve većih investicija, nije bio u skladu sa potrebama proizišlim iz razvoja gradova i naselja, povećane stambene izgradnje i proširenja kapaciteta društvenih službi i privrede, i doveo je do relativnog zaostajanja ovih delatnosti. Ekonomski položaj ovih delatnosti poboljšao se u proteklom periodu, a naročito sprovođenjem mera reforme. Time su stvoreni osnovni preduslovi da radne organizacije u ovoj delatnosti postanu nosioci proširene reprodukcije.

U narednom periodu komunalne privredne organizacije moraće u nastalim uslovima da se osposobljavaju za savremenije poslovanje boljom organizacijom i racionalnijim korišćenjem kapaciteta. To je bitan preduslov za efikasniji razvoj i za rešavanje mnogih materijalnih problema u ovoj oblasti. Podizanjem efikasnosti privređivanja stvaraće se i uslovi za formiranje cena komunalnih usluga, koje će biti u skladu sa opštom politikom cena i politikom podizanja životnog standarda.

U narednom periodu potrebno je ubrzati proširenu reprodukciju komunalnih delatnosti. Toga radi poboljšaće se odnos između investicija u komunalne fondove i investicija u stanove. Dok je u proteklom periodu odnos investicija u stanove i komunalne fondove bio 80 : 20, u narednom periodu trebalo bi da se postepeno popravi na oko 70 : 30, da bi se obezbedila potrebna komunalna izgradnja za prošireni obim i racionalniju stambenu izgradnju, kao i postepeno poboljšanje komunalnog standarda u već izgrađenim naseljima. Naročito je potrebno da se na bazi povećanja investicija efikasnije vrši komunalno pripremanje građevinskih terena.

U stvaranju ekonomski povoljnih uslova za razvoj komunalnih delatnosti, posebno je značajna uloga opština. Republičkim planovima i merama

treba stvoriti uslove opštinama da raspolažu stambenim i dugoročnim izvorima za finansiranje i kreditiranje komunalnih delatnosti. Za ove svrhe trebalo bi nameniti, pored doprinosa za korišćenje gradskog zemljišta i naknade za ustupanje ovog zemljišta, još i budžetska sredstva opština (deo kućarine) i deo sredstava putnih fondova i vodnog doprinosa. Na taj način bi se formirala stabilna osnova za napuštanje budžetskog finansiranja ove delatnosti i stvarali povoljni uslovi za kreditiranje komunalnih organizacija, posebno vodovoda i kanalizacije i finansiranje izgradnje objekata kolektivne komunalne potrošnje. Time treba stvarati i uslove za dosledniju primenu principa dohotka u radnim organizacijama u ovoj oblasti, čime će se one ekonomski osposobljavati kao nosioci proširene reprodukcije.

Posebno se ističe odgovornost opština u pripremanju, uređivanju i komunalnom opremanju zemljišta. Finansiranje uređivanja zemljišta treba da se vrši iz navedenih izvora za komunalne delatnosti.

Troškovi opremanja zemljišta mogu se delom pokrivati iz cene stana, kao i iz učešća drugih investitora koji grade na gradskom zemljištu.

Banke treba da kreditiraju proširenu reprodukciju u oblasti komunalnih delatnosti na bazi istih izvora sredstava kao i za stanove. Društveno-političke zajednice moći će subvencioniranjem kamate da stimulišu banke na prikupljanje i drugih sredstava i njihovo plasiranje u ovu oblast.

Administrativno ograničavanje, cena komunalnih usluga postepeno će se napustiti i stvaraće se uslovi za formiranje tih cena na ekonomski opravdanom nivou, uz odgovarajuću društvenu kontrolu cena. Zatim, stvoriće se uslovi za likvidiranje diferenciranja cena komunalnih usluga prema korisnicima.

Opštine treba da preispitaju i utvrde urbanističke i komunalne normative koji bi bili u skladu

sa ekonomskim mogućnostima kupaca stanova i radnih organizacija, kako u stambenoj i komunalnoj privredi, tako i u privredi uopšte.

Društvene službe su se u proteklom periodu brzo razvijale, a neke od njih imaju relativno visoko učešće u raspodeli nacionalnog dohotka. Taj razvoj je, međutim, karakterističan po ekstenzivnosti i formiranju nedovoljno selekcionisanih ustanova, koje delaju rascepkano, što je dovelo do relativno visokih troškova poslovanja i smanjivanja efikasnosti ovih službi. Sistem finansiranja nije u dovoljnoj meri podsticao interes radnih organizacija i građana za efikasan razvoj pojedinih društvenih službi.

Promene izvršene u privrednom sistemu još više su potencirale potrebu da se poveća efikasnost društvenih službi kao osnova za povećanje njihovog dohotka i skladnije uključivanje njihovog razvoja u ekonomski i društveni razvoj zemlje.

Povećanjem nacionalnog dohotka proširivaće se materijalna osnova društvenih službi i time uslovi za ostvarivanje njihove sve značajnije uloge u ekonomskom razvoju i povećanju životnog standarda. Finansiranje ovih delatnosti razvijaće se tako da će se sve više podsticati interes samih građana i radnih organizacija za njihov razvoj. To će se postići tako što će se sredstva za ove službe odvajati delom putem doprinosa na bruto lične dohotke radnika iz odgovarajućih fondova i budžeta društveno-političkih zajednica. Međutim, porast realne kupovne snage će omogućavati da se odgovarajući deo sredstava za razvoj ovih delatnosti formira i iz cena njihovih usluga, koje će se plaćati iz neto ličnog dohotka. Time će se stvarati uslovi za doslednije formiranje dohotka u ovim službama, u skladu sa društvenim značajem, korisnošću i rezultatima njihovog rada. Neposredan interes građana za razvoj ovih službi

će se povećati, a time i njihov uticaj na efikasnost njihovog poslovanja.

Pojedine društvene službe razvijaće se različito, prema potrebama i mogućnostima. Njihov razvoj zavisiće od društvenog značaja, njihove funkcije, od njihovog uticaja na privredni razvoj, kao i od dostignutog nivoa i specifičnosti privrednog razvoja, kao i ekonomske i društvene strukture i drugih momenata u pojedinim regionima. Iako će se materijalna baza ovih delatnosti proširivati, i dalje će postojati odgovarajuće teškoće u zadovoljavanju vrlo širokih potreba, koje već postoje u ovim delatnostima i koje će moći postepeno da se savladavaju u skladu sa rešavanjem problema finansiranja ovih delatnosti.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

U proteklom periodu proširila se materijalna i kadrovska osnova zdravstvene zaštite. To je dovelo do znatnog poboljšanja zdravstvenog stanja naroda. Međutim, u proteklom periodu razvoj zdravstvene službe bio je neravnomeran i ekstenzivan, sa porastom troškova koji ne odgovaraju uvek postignutim rezultatima. Nisu se razvijale kompleksne zdravstvene službe, nego su se formirale ustanove koje delaju rascepkano što povećava troškove poslovanja i snižava opštu efikasnost službe. Neusklađen razvoj i način korišćenja stacioniranih ustanova takođe je uticao na nesrazmerno povećanje troškova i na smanjenje efikasnosti zdravstvene zaštite. Na to je uticala i nedovoljna izgrađenost sistema finansiranja, što je usporavalo potpuniju primenu principa dohotka i razvoj samoupravljanja u ovoj oblasti. Troškovi za zdravstvenu zaštitu učestvuju sa blizu 6% u nacionalnom dohotku — prema 4% u 1956. i oko 5% u 1960. godini.

Za opšte unapređenje zdravlja i za racionalno trošenje sredstava u ovoj oblasti od posebnog je značaja da se zdravstvena zaštita i zdravstvena služba razvijaju u narednom periodu u pravcu što veće orijentacije na preduzimanje preventivnih mera. U tom pravcu razvijaće se, u prvom redu, ambulantno-poliklinička i dispanzerske ustanove, kao i higijensko-epidemiološka služba. Vršiće se takođe modernizacija postojećih bolničkih kapaciteta i njihovo savremeno opremanje, a struktura tih kapaciteta prilagođavaće se potrebama patologije. Unapredиće se zdravstvena zaštita dece i majki, i preduzimaće se i dalje mere za smanjivanje masovnih oboljenja (naročito tuberkuloze i akutnih zaraznih bolesti, kao i hroničnih bolesti). Stvoriće se povoljniji uslovi za unapređenje zdravstvene zaštite radnika, koja postaje sve složenija u uslovima intenziviranja privrednog razvoja, i proširiće se zdravstvena zaštita poljoprivrednih proizvođača. Toga radi će se ostvariti kompleksna zdravstvena zaštita i takvo programiranje kao osnova za sistematsko preduzimanje mera za unapređenje i racionalan razvoj zdravstvene službe.

Materijalna osnova za razvoj zdravstva u narednom periodu proširivaće se u skladu sa porastom nacionalnog dohotka.

Znatnije će porasti broj lekara i ostalog medicinskog osoblja, pri čemu treba stvarati uslove za racionalniji i ravnomerniji razmeštaj. Takođe bi trebalo u obrazovanju stručnih kadrova za zdravstvo obezbediti školovanje potrebnog broja kadrova za preventivnu medicinu.

Potrebno je da se u narednom periodu prouče dugoročni razvojni problemi u oblasti zdravstvene zaštite i da se razrade odgovarajući dugoročni programi.

Da bi se obezbedilo povećanje efikasnosti rada zdravstvene službe i unapređenje zdravstvene zaštite, izvršiće se u narednom periodu promene u načinu finansiranja zdravstvene zaštite i organizaciji zdravstvene službe, koje treba da bitno povećaju interes građana, radnih organizacija i dru-

štveno - političkih zajednica za racionalnost rada zdravstvene službe.

Promene u sistemu finansiranja regulisaće odnose između zdravstvene službe i fondova zdravstvenog osiguranja, radnih organizacija i samih osiguranika, kao i odnose u zdravstvenoj službi i u zdravstvenim ustanovama. Ovim promenama treba podstaći interes zdravstvenih ustanova da na bazi programa unapređenja zdravstvene zaštite i rezultata koje postižu, budu prvenstveno zainteresovane za one oblike zdravstvene zaštite koji obezbeđuju najpotpunije rezultate u očuvanju zdravstvenog stanja, za ekonomski i medicinski racionalnu podelu rada i integraciju. To će uticati na unapređenje unutrašnjih odnosa u zdravstvenim ustanovama, a naročito kroz raspodelu dohotka prema rezultatima rada, stimulirajući zdravstvene radnike na veću odgovornost za zdravstveno stanje stanovništva i na razvijanje efikasnije i racionalnije zdravstvene službe.

Time će se povećati efikasnost i racionalnost potrošnje i stvoriti uslovi za formiranje dohotka iz koga će biti moguće izdvajati odgovarajuća sredstva i za proširenu reprodukciju. Cene i dohodak zdravstvenih ustanova sadržavaće i odgovarajuća sredstva za amortizaciju i deo za proširenu reprodukciju. Na taj način zdravstvene ustanove biće sve više nosioci proširene reprodukcije. Podsticaće se objedinjavanje sredstava za investicije u zdravstvu.

Subvencioniranjem kamate društveno - političke zajednice moći će da stimuliraju banke na prikupljanje kreditnih sredstava i njihovo plasiranje u ovu oblast.

U skladu sa porastom dohotka poljoprivrednih proizvođača i povećanjem sredstava iz njihovog doprinosa, unapređivaće se sistem njihove zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja.

SOCIJALNO OSIGURANJE

U proteklom periodu potrošnja u socijalnom i zdravstvenom osiguranju povećana je znatno brže od nacionalnog dohotka.

Veoma brzo povećanje broja penzionera, bitnije usklađivanje penzija u odnosu na lične dohotke, veliki porast zaposlenosti i u vezi s tim porast potrošnje u oblasti zdravstvenog osiguranja radnika, doveli su do skokovitog povećanja potrošnje u ovoj oblasti.

Učešće izdataka za penzije u nacionalnom dohotku povećano je od 2,55 % u 1956. — na 2,81 % u 1960. godini i 4,43 % u 1965. godini. Troškovi zdravstvenog osiguranja radnika učestvovali su u nacionalnom dohotku sa 3,30 % u 1956, 4,62 % u 1960. i 5,74 % u 1965. godini. Sva potrošnja u oblasti socijalnog i zdravstvenog osiguranja radnika, zajedno sa dečjim dodacima, učestvovala je u nacionalnom dohotku sa 9,48 % u 1956, 10,46 % u 1960. i 12,49 % u 1965. godini.

Međutim, razlozi za ovakav rast potrošnje leže i u nedoslednoj primeni postojećih propisa i u nepravilnostima u sprovođenju pojedinih prava u ovoj oblasti, nedovoljnoj izgrađenosti sistema, posebno sistema zdravstvenog i invalidskog osiguranja.

Ukupna potrošnja koja se ostvaruje u osiguranju radnika u narednom periodu treba da raste u srazmeri sa porastom ličnih dohodaka radnika. Ukupna potrošnja u ovoj oblasti (penzije i invalidnine, zdravstvena zaštita radnika i dečji dodaci) iznosila bi u 1970. godini oko 13,4 % od nacionalnog dohotka. To će biti različito po republikama, zavisno od nivoa zaposlenosti, starosne strukture zaposlenih, broja i strukture penzionera i dr.

Doslednom primenom postojećeg sistema u ovoj oblasti i odgovarajućim promenama u pojedinim vrstama osiguranja, obezbediće se da se u celini

potrošnja razvija u materijalnim okvirima koji će proizići iz porasta ličnih dohodaka radnika. Time će se otkloniti potreba limitiranja zbirne stope socijalnog osiguranja.

Do iznalaženja trajnih rešenja u oblasti socijalnog i zdravstvenog osiguranja, neće se zakonom propisivati mere koje bi proširivale prava i povećavale potrošnju.

INVALIDSKO - PENZIJSKO OSIGURANJE

U narednim godinama i dalje će biti visok porast broja penzionera, čime će se, naročito u poslednjim godinama ovog planskog perioda, još više promeniti odnos između broja zaposljenih i broja penzionera. Računa se da će na 100 aktivnih osiguranika u 1970. godini biti 23 korisnika penzije — prema 19,5 u 1965. godini. To će prouzrokovati vrlo brzi porast troškova invalidsko - penzijskog osiguranja, pa će zahtevati da se preduzmu mere kako bi se ukupna potrošnja u ovoj oblasti svela u materijalne okvire koji će proizilaziti iz porasta produktivnosti rada i nacionalnog dohotka, kao i obima prihoda koji će se na osnovu porasta ličnih dohodaka ostvarivati u fondovima invalidsko - penzijskog osiguranja.

Nužno je da se u svim vidovima penzionisanja obezbedi striktno sprovođenje zakonskih uslova za penzionisanje i otklone izvori negativnih pojava, kako u formiranju penzijskog osnova za određivanje novih penzija tako i u pogledu radnog staža i dr. Treba sprečavati slučajeve penzionisanja kojima radne organizacije rešavaju probleme postojećih rezervi radne snage.

Izrazito visok porast broja invalidskih penzionera ukazuje na probleme i u samom sistemu invalidskog

osiguranja: neusaglašenost sistema sa savremenim odnosima u proizvodnji i raspodeli, nedostaci u sistemu zaštitnih mera, slabosti u oceni invalidnosti i slično.

Potrebno je ubrzati rad na proučavanju i sistematskom rešavanju problema invalidskog osiguranja, da bi se pojačao materijalni interes radnih organizacija za otklanjanje uzroka koji dovode do visokog priliva invalidskih penzionera i stvorili uslovi za potpuniju rehabilitaciju i zapošljavanje invalida rada.

I dalje će se jačati uloga samouprave koja je odgovorna za sprovođenje ovih vidova osiguranja. Uspostaviće se i u ovoj oblasti takvi odnosi između fondova, radnih organizacija i osiguranika, koji će podsticati njihov materijalni interes za sticanje i korišćenje pojedinih prava.

Potrebno je proučiti dugoročne probleme u oblasti penzionog osiguranja s obzirom na sadašnji visok priliv penzionera kao i na očekivani prirast posle 1970. godine.

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

S obzirom na uticaj zdravstvenog stanja na radnu sposobnost i produktivnost rada i s obzirom na obim izdvajanja za zdravstveno osiguranje radnika u odnosu na lične dohotke, potrebno je u narednom periodu u većoj meri usmeriti potrošnju u zdravstvenom osiguranju na one faktore koji mogu uticati na smanjenje izostanaka sa posla, povećanje radne sposobnosti i očuvanje zdravlja uopšte. Racionalnijom potrošnjom, manjom stopom rasta zaposlenosti i adekvatnijim povećanjem interesa samih radnika i radnih organizacija i zdravstvenih ustanova za podizanje i očuvanje zdravlja, stvaraju se u narednom periodu realni uslovi za znatno sporiji porast potrošnje.

U sistemu prava i finansiranja zdravstvenog osiguranja radnika sprovešće se odgovarajuće promene, da bi se povećao neposredniji materijalni interes radnika, radnih organizacija i zdravstvenih ustanova za racionalnije korišćenje sredstava fondova zdravstvenog osiguranja i podizanje efikasnosti zdravstvene zaštite. Ovim promenama treba ostvariti jačanje uloge i odgovornosti samouprave u oblasti zdravstvenog osiguranja radnika, kako u određivanju prava tako i u racionalnijem i ekonomičnijem trošenju sredstava fondova zdravstvenog osiguranja. Do iznalaženja ovih trajnijih rešenja u sistemu, sprovešće se, u okvirima koje pruža postojeći sistem, odgovarajuće mere koje će obezbediti kretanje potrošnje u ovoj oblasti u granicama raspoloživih sredstava.

Unapređivaće se sistem lične participacije u pojedinim oblastima zdravstvene zaštite.

Zajednice socijalnog osiguranja treba da dosledno koriste postojeće mogućnosti u sistemu, radi stvaranja odnosa koji će podsticati interes radnika, radnih organizacija i zdravstvenih ustanova za smanjivanje odsustvovanja sa posla.

U skladu sa porastom dohotka poljoprivrednih proizvođača i povećanjem sredstava iz njihovog doprinosa, unapređivaće se zdravstvena zaštita zemljoradnika u okviru njihovog zdravstvenog osiguranja. U okviru osnovnog i proširenog zdravstvenog osiguranja zemljoradnika treba postići širu zdravstvenu zaštitu dece i omladine na selu.

Samoupravne organizacije zdravstvenog osiguranja zemljoradnika trebalo bi da se u jačoj meri razvijaju kao nosioci politike unapređivanja zdravstvene zaštite na selu i da, u saradnji sa društveno-političkim zajednicama i zainteresovanim organima i organizacijama, doprinose stalnom poboljšanju materijalnih uslova za dalji razvoj ove oblasti.

Radi unapređivanja zdravstvenog osiguranja

zemljoradnika potrebno je sprovesti promene u sistemu finansiranja kojima bi se regulisali problemi u vezi sa utvrđivanjem osnove i utvrđivanjem doprinosa, kao i problemi u vezi sa pritican-jem sredstava u fondove zdravstvenog osiguranja zemljoradnika.

DEČJA ZAŠTITA

Razvoj dečje zaštite je u proteklom periodu veoma zaostajao za potrebama koje su proizilazile iz razvoja privrede, sve veće zapošljenosti žena i položaja radne porodice. Dečjim ustanovama je obuhvaćeno u nepoljoprivrednim domaćinstvima svega oko 5% dece odgovarajućih godina života. Razvoj dečjih ustanova je bio nesistematski i nestabilan. U osnovi ovih problema leže nedovoljna ulaganja i neregulisani izvori i način finansiranja dečje zaštite.

U narednom periodu proširiće se materijalne mogućnosti za kompleksnu zaštitu dece radnih ljudi, a posebno dece radnika u gradovima i industrijskim centrima. Uz posredno pomaganje porodicama sa decom putem dečjih dodataka, proširiće se mogućnosti za neposrednu dečju zaštitu razvojem dečjih ustanova za predškolsku i za školsku decu i omladinu. Ovo je od naročitog značaja s obzirom na sve veću zapošljenost žena i položaj radne porodice, i sadašnje nezadovoljavajuće stanje u ovoj oblasti. U razvijanju neposredne dečje zaštite naročito će se povećati uloga radnih organizacija i opština, s obzirom na njihov neposredni ekonomski i društveni interes za poboljšanje dečje zaštite. Republike i opštine treba svojim planovima i drugim merama da utiču na stvaranje povoljnih uslova za razvoj zdravstvene i socijalne zaštite dece, kao i za vaspitavanje dece. Posebno treba preduzeti mere za smanjivanje smrtnosti odojčadi, za razvijanje vaspitnog rada sa predškolskom decom, kao i za brže osnivanje

ustanova za obrazovanje i rehabilitaciju dece ometene u psihičkom i fizičkom razvoju.

Promenama u sistemu finansiranja dečje zaštite stvoriće se uslovi da opštine uz doprinos za dečju zaštitu, budu podstaknute na angažovanje drugih izvora za stabilno finansiranje ove oblasti. To su, pre svega, sredstva radnih organizacija namenjena dečjoj zaštiti, fondova zdravstvenog osiguranja, fondova za obrazovanje, dečjih ustanova i samih građana. Time bi se stvorila materijalna osnova za ostvarivanje sporazumno utvrđenih programa, akcija i mera za unapređivanje i razvoj dečje zaštite.

Radne organizacije u saradnji sa opštinama treba svojim statutima i pravilnicima da utvrde svoju ulogu u razvijanju uslova za neposrednu zaštitu dece radnika, a planom da utvrde sredstva i program razvoja, kao i oblike saradnje sa opštinom i drugim zainteresovanim radnim organizacijama.

Opštine i radne organizacije u ovoj oblasti treba zajednički da utvrde uslove i kriterijume po kojima će sami građani plaćanjem cena usluga u ustanovama dečje zaštite učestvovati u finansiranju ove delatnosti.

Opštine u saradnji sa radnim organizacijama i ustanovama dečje zaštite treba da razrade program razvoja ustanova dečje zaštite i da obezbede njihov ekonomski racionalan razvoj. Nužno je veće angažovanje republika u razvijanju neposredne dečje zaštite, naročito u onim oblicima zaštite dece koji su od šireg interesa, kao što je briga o defektnoj i vaspitno zapuštenoj deci.

SOCIJALNA ZAŠTITA

Dosadašnji razvoj socijalne zaštite osetno zaostaje za potrebom bržeg rešavanja akutnih socijalnih problema, kao i za razvojem ostalih društvenih

delatnosti. Učešće potrošnje u socijalnoj zaštiti ima tendenciju opadanja u nacionalnom dohotku. Materijalna osnova socijalne zaštite je nerazvijena i u nesrazmeri je sa akutnim socijalnim problemima prouzrokovanim brzim ekonomsko-socijalnim razvojem. Poseban je problem što su socijalne službe, a naročito centri za socijalni rad nerazvijeni.

Brze socijalno-ekonomske promene i dalje će zaoštravati pojedine socijalne probleme, pa je stoga nužno da se brže stvaraju uslovi za rešavanje pojedinih akutnih socijalnih problema i pojava. Proširenjem materijalne osnove društveno-političkih zajednica stvoriće se preduslovi i za uspešnije rešavanje socijalnih problema. U skladu sa povećanjem njihovih sredstava stvoriće se mogućnost za potpunije obezbeđivanje socijalne zaštite, a naročito u vezi sa staranjem o deci i omladini bez roditeljskog staranja, potrebnim licima nesposobnim za rad i slično.

Za racionalniji razvoj potrebno je da opštine u granicama svojih ovlašćenja i materijalnih mogućnosti obezbede stalnije izvore sredstava za socijalnu zaštitu i da se ova sredstva dugoročnije planiraju. To je jedan od bitnih preduslova za programiranje razvoja socijalne zaštite. Obezbeđivanje stalnijih izvora sredstava i programiranje razvoja omogućuje udruživanje sredstava namenjenih za razvoj pojedinih vidova socijalne zaštite. Na toj osnovi će se ustanove socijalne zaštite ravnomernije razvijati i formirati svoj dohodak zavisno od rezultata rada.

Potrebno je proučiti savremene socijalne probleme, uključujući tu socijalne probleme na selu.

Republike treba da propisima bliže odrede nivo određenih prava, uslove rada i oblike finansiranja ustanova u oblasti socijalne zaštite.

Opštine će propisati uslove za pružanje i minimum socijalne pomoći licima nesposobnim za rad. One će razraditi programe i doneti mere za razvoj

određenih oblika socijalne zaštite. U tom smislu opštine treba da osnivaju centre za socijalni rad kao samostalne društveno-stručne službe za izučavanje socijalnih problema i vršenje socijalnog rada, i da obezbede uslove za razvoj tih centara.

USLUŽNE DELATNOSTI ZA POTREBE PORODICE

Sve veća zaposlenost, posebno zaposlenost žena, kao i povećanje kupovne snage i promene u strukturi lične potrošnje prouzrokovali su povećanje potreba za raznim uslugama za pomoć porodici. Ove delatnosti su, međutim, zaostajale u odnosu na potrebe koje su proizišle iz dosadašnjeg razvoja, i predstavljaju faktor koji negativno utiče na standard radne porodice.

Zaposlenost u radnoj porodici, i posebno, sve veća zaposlenost žena, kao i povećanje kupovne snage stanovništva i dalje promene u strukturi potrošnje, uticaće na porast potreba za raznim uslugama za pomoć porodici. U sadašnjoj fazi razvoja proširenje uslužnih delatnosti za pomoć porodici predstavlja sastavni deo napora za podizanje efikasnosti i produktivnosti. Ove delatnosti otvaraju mogućnosti većeg zapošljavanja, naročito žena, pa i u tom pogledu u narednim godinama predstavljaju značajan faktor razvoja.

Da bi se obezbedio ekonomski uspešan i racionalan razvoj ovih delatnosti, nužno je bitno unaprediti njihovu tehničku osnovu i na toj bazi formirati organizaciju koja može efikasno da funkcioniše i obezbeđuje usluge.

Poseban je značaj bržeg razvoja društvene ishrane. Trebalo bi težiti i stvarati uslove da se društvena ishrana razvija što više na industrijskoj osnovi.

Sve veća tehnička opremljenost domaćinstava će povećavati zahteve za uslugama u vezi sa održavanjem i opravkama aparata i vozila.

Takođe će se povećati potrebe za drugim uslugama, kao što su održavanje i uređivanje stana, perionice i sl. Uspešan razvoj ovih delatnosti može u velikoj meri da stvori uslove za brži rast realnog standarda i poboljšanje životnih uslova, naročito gradskog stanovništva.

S obzirom na značaj uslužnih delatnosti za pomoć radnoj porodici, nosioci aktivnosti za njihov brži razvoj treba da budu radne organizacije. One treba da stvaraju razne pogodnosti i da udruže sredstva (sa fondovima i sredstvima opštine, bankama i međusobno) za razvoj ovih delatnosti. Od posebnog je značaja da se radne organizacije orijentišu na stvaranje uslova za razvoj društvene ishrane obezbeđivanjem sredstava potrebnih za investicije i pružanjem drugih olakšica.

Uslužne delatnosti za održavanje i opravku aparata treba da razvijaju, pre svega, proizvođači ovih proizvoda i odgovarajuće trgovinske organizacije.

Formiranjem stambenih preduzeća stvaraju se uslovi za rad tehnički dobro opremljenih i organizovanih preduzeća i poslovnih jedinica za opravku i održavanje stanova.

S obzirom na raznolikost usluga za domaćinstva i pomoć porodici, i različite nosioce aktivnosti, opštine bi trebalo da razrade programe razvoja koji bi mogli da služe kao osnova za sporazumno učestvovanje radnih organizacija, banaka, opština i drugih zainteresovanih faktora u stvaranju uslova za ubrzanje razvoja ovih delatnosti.

Opštine treba stvaranjem odgovarajućih ekonomskih preduslova da podstiču u pojedinim delatnostima individualnu inicijativu, kao i razne oblike dopunskog zapošljavanja.

Urbanističkim i društvenim planovima treba stvarati povoljne preduslove za izgradnju odgovarajućeg poslovnog prostora potrebnog za razvoj ovih usluga.

KULTURNE DELATNOSTI

Razvoj kulture i kulturnih delatnosti dobiva u našim uslovima sve veći značaj za formiranje svestrane ličnosti radnog čoveka kao proizvođača i samoupravljača. U takvoj funkciji razvoj kulturnih delatnosti će imati sve veći značaj i uticaj na privredni i društveni razvoj i unapređivanje samoupravljanja. Stoga je potrebno da se kulturne delatnosti i njihova materijalna osnova razvijaju u skladu sa potrebama nastalim iz ekonomskog i društvenog razvoja cele zemlje i specifičnosti pojedinih republika i krajeva. Ovo zahteva poboljšanje ekonomskog položaja kulturnih delatnosti i stvaranje takvih uslova za sticanje dohotka koji će biti u skladu sa programom i rezultatima rada kulturnih ustanova i sa materijalnim mogućnostima koje proizilaze iz ekonomskog razvoja.

Republike i opštine treba svojim planovima i drugim merama da stvore mogućnosti za stabilnije finansiranje kulturnih delatnosti, kao preduslov za razvoj samoupravljanja i dosledniju primenu principa dohotka i raspodele prema radu u ovoj oblasti.

NOVINSKA I IZDAVAČKA DELATNOST

Obim novinske i izdavačke delatnosti će se povećati uz stalno poboljšanje kvaliteta i strukture, uz veće plasiranje štampe i knjiga uz obnovu i modernizaciju tehničke baze i prodajne mreže štampe. Ovo pretpostavlja intenzivniji prelazak na industrijsku proizvodnju knjiga, na širu programsku saradnju između izdavačkih kuća, na specijalizaciju, kooperaciju, integraciju, kao i propagandu štampe i knjiga i dostupnost knjige čitaocu. U tom cilju pokloniće se posebna pažnja razvoju knjižarske mreže, kao posrednika između knjige i njenog kupca, i razvoju biblioteka, razvoju modernizacije

i racionalizacije prodajne mreže, kao i širenju štampe putem ptt organizacija.

Federacija će i ubuduće obezbediti povoljne uslove privređivanja radnim organizacijama u novinskoj i izdavačkoj delatnosti putem povoljnije kamatne stope na poslovni fond, izuzimanjem novina, knjiga i drugih publikacija od poreza na promet. I dalje će se zadržati povoljniji tretman novinske i izdavačke delatnosti u deviznom poslovanju i sistemu carina, u obezbeđivanju deviznih sredstava plaćanja za uvoz literature i u oporezivanju usluga za inostrane korisnike.

Kreditnom politikom, pre svega, samih izdavačkih preduzeća, uz poslovnu saradnju sa bankama i pomoć društveno - političkih organizacija i društveno - političkih zajednica, podsticaće se sve šira kupovina knjiga od strane biblioteka i pojedinaca.

Radi daljeg izgrađivanja društveno - ekonomskog položaja izdavačke delatnosti, izvršiće se odgovarajuće promene zakonskih propisa o novinskim preduzećima i ustanovama i o izdavačkim preduzećima i ustanovama.

Društveno - političke zajednice treba u okviru svojih prava i dužnosti da doprinose daljem razvoju novinske i izdavačke delatnosti i prometu i širenju štampe i knjiga na svojoj teritoriji i podstiču procese racionalizovanja poslovanja radnih organizacija u ovoj oblasti, a naročito u oblasti programske saradnje, kooperacije i integracije. Za podsticanje razvoja novinske i izdavačke delatnosti na jezicima drugih nacionalnosti u našoj zemlji, daće se odgovarajući tretman.

Treba očekivati da će ubuduće udružene i pojedinačne radne i druge društvene organizacije, pokazati znatno veći interes za stvaranje, izdavanje i širenje literature za koju su, zbog razvijanja svoje delatnosti, posebno zainteresovane i to kako stalnim praćenjem stanja u oblasti te literature, tako i materijalnim stimulisanjem ovakvih izdanja.

KINEMATOGRAFIJA

U narednom periodu će se proširiti mreža bioskopa i poboljšati uslovi proizvodnje domaćih filmova u skladu sa mogućnostima i društvenim potrebama, uz poboljšanje kvaliteta i veću raznovrsnost filmske proizvodnje.

U narednom periodu treba dalje razvijati i izvoz domaćeg filma i filmskih usluga. Povećavaće se uvoz filmova, vodeći računa o njihovom kvalitetu i strukturi, u cilju poboljšanja filmskog repertoara.

Federacija će i ubuduće uticati na uslove privređivanja radnih organizacija filmske proizvodnje i prikazivanje filmova, obezbeđivanjem povoljnijeg tretmana u deviznom poslovanju i sistemu carina.

Radi daljeg jačanja preduzeća za proizvodnju i prikazivanje filmova kao nosilaca reprodukcije u oblasti filma, izvršiće se odgovarajuće promene zakonskih propisa o filmu i drugih saveznih propisa.

Društveno-političke zajednice posebno republike u okviru svojih prava i dužnosti, treba da doprinesu formiranju takvih uslova privređivanja koji će uticati na skladniji razvoj, naročito u oblasti prikazivanja filmova i razvijanja mreže bioskopa, podizanje kvaliteta filmske proizvodnje, razvojne procese u pravcu racionalnijeg poslovanja i korišćenja društvenih sredstava, kao i na unapređenje programske saradnje i integracije.

RADIO I TELEVIZIJA

Federacija će i ubuduće obezbeđivati povoljne uslove privređivanja radio-difuznih ustanova oslobađanjem od plaćanja kamate na poslovni fond i izuzimanjem reprodukcionog materijala i uvozne opreme od plaćanja poreza na promet.

U periodu do 1970. godine ostvariće se dalje

povećanje radio-programa, naročito drugog programa, a u pojedinim radio-difuznim ustanovama — i trećeg programa, opšte poboljšanje kvaliteta i veća diferencijacija fizionomije pojedinih programa. Televizija će proširivati prvi program i uvesti drugi televizijski program.

Ovo pretpostavlja pokrivanje teritorije rebublika radio-mrežom za prvi i drugi program, završetak pokrivanja cele teritorije Jugoslavije televizijskom mrežom za prvi program, početak izgradnje televizijske mreže za drugi program i izgradnju radio-televizijskih domova.

U narednom periodu ostvariće se vrlo snažan porast broja televizijskih pretplatnika i sporiji porast broja radio-pretplatnika. Većina radio-difuznih ustanova će na toj osnovi ostvariti dohodak koji će omogućiti pokrivanje tekućih troškova proizvodnje i formiranje dela sredstava potrebnih za proširenu reprodukciju.

Stvoreni uslovi privređivanja omogućuju radio-televizijskim stanicama da formiraju dohodak iz koga će moći izdvajati tolika sredstva da budu nosioci proširene reprodukcije. Računa se da one mogu pri stvorenim uslovima da izdvoje do polovine potrebnih sredstava za investicije.

Republike treba da stvore uslove da se iz sredstava republika i drugih društveno-političkih zajednica, kao i iz bankarskih kredita, obezbede preostala potrebna sredstva za investicije u radio i televiziju.

OSTALE KULTURNE DELATNOSTI

U narednom periodu će se unaprediti rad i delovanje ostalih kulturnih delatnosti (domovi kulture, biblioteke, pozorišta i ostale scenskoumetničke ustanove, muzeji, galerije, zaštita spomenika kulture, arhivi i dr.). U ovim oblastima nužno je ostvariti veće iskorišćavanje kreativnih i tehničkih kapaciteta, a na bazi utvrđene pro-

gramske orijentacije, racionalne i moderne organizacije rada. Od posebnog je značaja da se ove institucije razvijaju tako da se sve više širi krug korisnika njihovih usluga.

Ovo zahteva poboljšanje društveno-ekonomskog položaja ovih kulturnih institucija, odnosno obezbeđenje materijalno-tehničkih pretpostavki neophodnih za ostvarivanje njihovih osnovnih zadataka, koje uključuju i stvaranje takvih uslova za sticanje dohotka, koji će obezbeđivati njegovo formiranje u skladu sa programom i rezultatima rada kulturnih ustanova i sa ekonomskim razvojem, društvenim potrebama i materijalnim mogućnostima.

Planovima republika i opština treba stvoriti uslove za stalno i stabilno finansiranje ovih kulturnih delatnosti.

TEHNIČKA KULTURA

U uslovima intenzivnijeg privređivanja tehnička kultura postaje važan činilac za efikasnije korišćenje sredstava rada i podizanje produktivnosti. Težište društvenih napora u ovoj oblasti biće u podizanju tehničke kulture dece i omladine, naročito u školama. To će doprineti boljoj orijentaciji omladine pri izboru radne delatnosti. Podizanje tehničke kulture zaposlenih doprineće razvijanju pronalazaštva, novatorstva i racionalizatorstva. Radiće se i na podizanju tehničke kulture poljoprivrednih proizvođača.

Republike i opštine treba u okviru raspoloživih sredstava da obezbede stabilnost sredstava za razvoj tehničke kulture.

Radne organizacije treba da stvaraju materijalne i druge uslove za razvijanje tehničke kulture, kao i za unapređivanje rada društvenih organizacija za tehničku kulturu.

FIZIČKA KULTURA

Razvoj fizičke kulture u narednom periodu usmeriće se, pre svega, na podizanje fizičke kulture u školama, kao i zaposlenih, posebno u gradovima i industrijskim centrima. Podizanje fizičke kulture radnika biće naročito naglašeno kao faktor podizanja produktivnosti rada. Potrebe za svestranijim razvojem uslova za bavljenje fizičkom kulturom građana biće povećane, i skraćivanjem radnog vremena, što zahteva formiranje mreže ustanova i institucija za fizičku kulturu i veće finansijsko učešće neposrednih korisnika. Radne organizacije imaće na osnovu porasta dohotka znatno veće fondove zajedničke potrošnje, koji će im omogućiti i veća ulaganja za podizanje fizičke kulture i rekreaciju radnika. Jačanjem materijalne baze biće omogućen kvalitetniji rad društvenim organizacijama za fizičku kulturu. Investicije u ovoj oblasti orijentisaće se, pre svega, na izgradnju odgovarajućih objekata u sastavu škola, mesnih zajednica i organizacija koje mogu da okupe veći broj korisnika.

Opšti interes za uključivanje sporta u svetske manifestacije zahteva od svih organa i organizacija u oblasti sporta i fizičke kulture da poklone posebnu pažnju masovnosti sporta i fiskulture kao osnove za unapređivanje vrhunskog sporta.

U okviru raspoloživih sredstava, republike i komune treba da obezbede stabilnost sredstava za razvoj fizičke kulture.

Radne organizacije treba na bazi odgovarajućih programa da stvaraju materijalne uslove za podizanje fizičke kulture radnika, posebno omladine, sarađujući u okviru komune sa svim drugim nosiocima u ovoj delatnosti.

Zajednice obrazovanja treba da utiču da se u tekućim troškovima za obrazovanje odvajaju odgovarajuća sredstva i za podizanje fizičke kulture školske dece i omladine.

★

Ciljevi i zadaci ovog plana treba da služe radnim organizacijama i drugim društveno-političkim zajednicama kao osnov i orijentacija pri samostalnom utvrđivanju njihovih planova. Planovi radnih organizacija i njihovih asocijacija, planovi opština i republika sačinjavaće, zajedno sa Društvenim planom razvoja Jugoslavije unutrašnje povezan i međusobno usklađen sistem društvenih planova, kojim će se obezbediti ostvarenje osnovnih proporcija, ciljeva i zadataka utvrđenih u Društvenom planu razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. godine.

Odgovarajući savezni organi izrađivaće godišnje bilanse i analize poslovanja radnih organizacija i analize ostvarenja intencija ovog plana sa analizama predviđenih uslova privređivanja za predstojeću godinu. Na osnovu tih analiza preduzimaće se neophodne intervencije za ostvarivanje ciljeva plana. Tokom godine nadležni organi će pratiti i analizirati privredna i druga kretanja i, po potrebi, preduzimati i predlagati mere za ostvarivanje utvrđene ekonomske politike.

U sklopu sa načelima i praksom kontinuiranog planiranja Savezni zavod za privredno planiranje izradiće u 1968. godini širu i kompletniju analizu izvršenja ovog plana i predložiti, po potrebi, korekcije zadataka utvrđenih ovim planom i uslova privređivanja.

SADRŽAJ

7 *Uvodna napomena*

15 *Ekspoze Petra Stambolića predsednika Saveznog izvršnog veća o predlogu Društvenog plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. na zajedničkoj sednici saveznog i privrednog veća Savezne skupštine održanoj 5. jula 1966. godine*

I

37 *Ocena proteklog perioda i aktuelne tendencije privrednih i društvenih kretanja*

II

49 *Osnovni ekonomsko-politički ciljevi i osnove razvoja*

III

68 *Opšti uslovi privređivanja*

IV

87 *Stanovništvo, zaposlenost i produktivnost*

V

93 *Životni standard*

VI

99 *Kadrovi, obrazovanje i naučna istraživanja*

VII

111 *Regionalni razvoj i razvoj privredno nedovoljno razvijenih republika i krajeva*

VIII

118 *Uključivanje u međunarodnu podelu rada i ekonomski odnosi sa inostranstvom*

IX

123 *Proizvodna orijentacija i investiciona politika*

X

134 *Razvoj privrednih i društvenih delatnosti*

PREGLED PUBLIKACIJA OBJAVLJENIH U

KOLO I — 1964

1. Edvard Kardelj: Organizacija i metodi rada Savezne skupštine (rasprodato)
2. Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju (rasprodato)
3. Društveno-politička uloga Skupštine (rasprodato)
4. Novi penzijski sistem
5. Osnovni problemi daljeg razvoja privrednog sistema
6. Problemi osnovnog obrazovanja
7. Mesne zajednice
8. Problemi prelaska na kraću radnu nedelju
9. Izdavačka delatnost i plasman knjige
10. Izborni sistem
11. Naučnoistraživački rad
12. Rezolucija o smernicama za izradu Društvenog plana Jugoslavije za period 1964 - 1970

KOLO II — 1965

1. Aktuelni problemi fizičke kulture u Jugoslaviji
2. Aktuelni problemi dečje zaštite
3. Statuti radnih organizacija
4. Samoupravljanje i raspodela sredstava u organima uprave
5. Međuopštinska saradnja
6. Mijalko Todorović: O nekim iskustvima iz dvogodišnjeg rada i o narednim zadacima Savezne skupštine (sa svim rezolucijama i preporukama koje je Skupština usvojila)
7. Kreditni i bankarski sistem
8. Radni odnosi
9. Položaj i prava boraca i invalida
10. Privredna reforma
11. Stambena privreda (rasprodato)
12. Organizaciona struktura i sastav Savezne skupštine i Saveznog izvršnog veća

PORUDŽBINE I OSTALU PREPISKU
ADMINISTRACIJA BIBLIOTEKE SAVEZNE
DOBRAČINA 30 - POŠTANSKI FAH 595 - TELEFON 625 174 -
GODIŠNJA PRETPLATA

OKVIRU »BIBLIOTEKE SAVEZNE SKUPŠTINE«

KOLO III — 1966

1. Neka aktuelna pitanja iz međunarodnih odnosa i spoljna politika Jugoslavije
2. Društvena zaštita i vaspitanje dece
3. Sistem cena i društvena kontrola cena
4. Kretanja u privredi i sprovođenje privredne reforme
5. Osnove sistema društvenog planiranja
6. Finansiranje obrazovanja i vaspitanja u Jugoslaviji

7-8. Društveni plan razvoja Jugoslavije do 1970. godine

Vanredna izdanja

Nacrt društvenog plana razvoja Jugoslavije do 1970.

—

Osnove sistema društvenog planiranja (teze)

U pripremi

Devizni i spoljno-trgovinski sistem

Publikacije iz prvog i drugog kola koje još nisu rasprodate, kao i vanredna izdanja mogu se dobiti po ceni od 7 odnosno 3,50 novih dinara

UPUĆIVATI NA ADRESU
SKUPŠTINE (PROSVETA) - BEOGRAD
ŽIRO RAČUN BROJ 601-1-72 (PROSVETA) BEOGRAD

60 NOVIH DINARA

OKVIRU BIBLIOTEKE SAVEZNE SKUPŠTINE

BIBLIOTEKA SAVEZNE SKUPŠTINE
izlazi u sveskama od oko 80 do 200 strana

Pretplata na treće kolo iznosi
60 novih dinara
i uplaćuje se na žiro-račun broj 601-1-72 (Prosveta, Beograd) sa obaveznom naznakom »za III kolo Biblioteke Savezne skupštine«.

Pretplatnici odmah posle uplate dobijaju sveske koje su već izišle iz štampe, a ostale redom kako budu izlazile.

Prepisku i porudžbine upućivati na adresu:
ADMINISTRACIJA BIBLIOTEKE SAVEZNE SKUPŠTINE (PROSVETA), BEOGRAD - Dobračina 30 - Poštanski fah 555 - Telefon 625 174